

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

PERSONALHISTORISK TIDSSKRIFT

93. ÅRGANG . 16. RÆKKE . 1. BINDS ANDET HALVBIND

UDGIVET AF
SAMFUNDET FOR DANSK GENEALOGI
OG PERSONALHISTORIE

1973

INDHOLD

<i>Overlæge K. Albertsen:</i>	
Slægternes uddøen. Et matematisk-statistisk problem	109
<i>Overlærer Erling Petersen:</i>	
De ældste led af slægten Danholm	131
<i>Overarkivar, dr. phil. Vello Helk:</i>	
Laurentius Quenslovius. En svensk student som dansk og norsk huslærer i begyndelsen af 1600-tallet	147
<i>Dansk genealogisk litteratur i Det kongelige Bibliotek. En opfordring</i>	162
<i>Arkivar, cand. mag. Hans H. Worsøe:</i>	
Genealogiska föreningen, Riksförening for släktforskning fylder 40 år	163
<i>Små meddelelser:</i>	
Rettelser og tilføjelser til Alfred Larsen: Lolland-Falsters degne og skoleholdere (<i>Gregers Hansen</i>)	167
Lejlighedsfund om danske i udlandet (<i>S. Otto Brenner</i>)	171
Vedrørende slægten Rosted (<i>Finn H. Blædel</i>)	173
<i>Orientering: Foreningsnyt, tidsskriftnyt og nyt fra arkiverne</i>	174
<i>Anmeldelser:</i>	
Eckart Henning og Wolfgang Ribbe: Handbuch der Genealogie (<i>K. Albertsen</i>)	175
Hvem forsker hva i norsk genealogi? (<i>Hans H. Worsøe</i>)	178
Nyt slægtshistorisk blad: Meddelelser fra slægtshistorisk forening i Århus (<i>Hans H. Worsøe</i>)	178
Oversigt over udskrivningsarkivalier 1700–1788 i Landsarkivet for Nørrejylland. De norrøjske købstæders og landsognes lægdbetegnelser 1789–1970 (<i>Ole Degn</i>)	179
Sven Tito Achen: Identification af anonyme våbenskjolde (<i>Sv. Fritz</i>)	180
De danske ministerier. Et hundrede politisk-historiske biografier. Af Svend Thorsen (<i>Niels Petersen</i>)	181
Teologisk Stat – Kirkelig Håndbog 1972 (<i>Henning Heilesen</i>)	186
Mikael Venge: Christian 2.s fald (<i>Harry Christensen</i>)	187
Peter Christiansen: Afsked med en fortid (<i>Finn H. Blædel</i>)	191
Otto og Valdemar Jonassen: Vor baggrund I–II (<i>Hans H. Worsøe</i>)	191
Holger Munk: Mindets lyse spil (<i>Paul G. Ørberg</i>)	192
Register ved Chr. A. Juul	193

PERSONALHISTORISK TIDSSKRIFT

udgives af SAMFUNDET FOR DANSK GENEALOGI OG PERSONALHISTORIE og redigeres af samfundets skriftudvalg ved sekretæren, arkivar Hans H. Worsøe, til hvem manuskripter bedes indsendt.

Abonnement kan kun tegnes ved indmeldelse. Foreninger og biblioteker kan optages som medlemmer. Indmeldelse sker ved henvendelse til sekretæren.

Medlemmer, der ønsker oplysning eller vejledning i genealogiske og personalhistoriske spørgsmål, kan henvende sig til OPLYSNINGSTJENESTEN, der efter evne og muligheder under hensyntagen til spørgsmålenes art enten besvarer disse direkte eller indrykker dem i Hvem forsker Hvad eller tidsskriftet, når pladsen tillader det. Spørgsmål indsendes til redaktøren.

Redaktionens adresse: Arkivar Hans H. Worsøe, Stenshøj 12, Bruunshåb, 8800 Viborg

Slægternes uddøen

Et matematisk-statistisk problem

Af K. Albertsen

Forestillingen om at slægter uddør opstod allerede i oldtiden, og der er siden skrevet uendeligt meget om dette problem. Disse arbejder har beskæftiget sig dels med den talmæssige påvisning af slægternes uddøen, dels med overvejelser vedrørende årsagerne hertil.

Det har altid været de øverste sociale klassers slægter, hvis uddøen man har interesseret sig for. Samtidig mente man, at der til erstatning for de uddøde slægter stadig kom ny slægter til fra lavere sociale lag. På latin betyder *proles* (mange) børn, og heraf er ordet proletariat afledt.

Senere blev man klar over, at fænomenet også optrådte i andre lag af befolkningen. I det 18. og 19. århundrede påvist dette for byernes befolkning. Undersøgelser over forholdene i landbefolkningen synes aldrig at være blevet foretaget, men allerede i 1762 var landsbypræsten Westenholtz klar over, at »der uddør mangfoldige bondefamilier. Men da de lever i mørket uden at være bekendte, ja uden at have et familienavn, så agtes og fornemmes det ikke.«

Årsagerne til slægternes uddøen har man søgt i biologiske og sociale årsager eller i kombinationer heraf. Blandt de biologiske årsager har man først og fremmest diskuteret »degenerationen«, og blandt de sociale har man især hæftet sig ved virkningen af krige, cølibat og forfinet levevis.

Den meget righoldige litteratur om slægternes uddøen og de formodede biologiske og sociale årsager skal ikke omtales nærmere her. Problemet har imidlertid også en anden side, nemlig en rent matematisk-statistisk, som imidlertid er forblevet næsten upåagtet i den genealogiske litteratur.

I det følgende skal først gives en oversigt over den matematisk-statistiske behandling af problemet om slægternes uddøen gennem de sidste ca. 130 år. Dernæst omtales den betydning, som den matematisk-statistiske betragtningsmåde har for genealogien, og endelig gennemgås den matematiske formulering af problemet ganske kort. Artiklen slutter med en litteraturliste over arbejder, der har behandlet emnet matematisk-statistisk eller som står i forbindelse med disse. For at få sammenstillet den stærkt spredte litteratur om emnet, er den med forsæt gjort meget udførlig, dog er litteraturen efter 1950 kun medtaget i begrænset omfang.

I indledningen og i resten af denne artikel er ordet slægt kun brugt i betydningen: en mand og hans efterkommere i mandslinien (den agnatiske descendens).

HISTORIE

Det matematisk-statistiske problem om slægternes uddøen har en lang historie. Den tilgrundliggende tankegang er så simpel, at den er dukket op hos en række forskere uafhængigt af og uden kendskab til forgængerne. I den videnskabelige litteratur er der faste traditioner for at citere de forfattere, der tidligere har arbejdet med samme emne, men i forbindelse med dette problem møder man en række tilfælde af, hvordan det er blevet formuleret, behandlet matematisk og atter glemt, for så igen at blive taget op på ny af andre. Dette er sket med en hyppighed, der sikkert er større end for noget andet videnskabeligt problem. Kendall (1966) har ligefrem talt om »udbrud« af problemet til forskellige tider.

Bienaymé (1845)

I 1972 fremdrog Heyde og Seneta et arbejde fra 1845 af den franske statistiker I. J. Bienaymé (1796–1878), hvori denne beskæftigede sig med problemet om slægternes uddøen. Det synes, som om Bienaymé har foretaget en komplet undersøgelse af problemet og sad inde med en løsning, som ellers først fandtes af Steffensen i 1930. Efter de citater at dømme, som Heyde og Seneta bringer fra Bienaymés arbejde, kan der næppe herske tvivl om, at han i 1845 kendte det såkaldte »kritikalitetsteorem« (se sidste afsnit). Hans løsning var dog kun formuleret i ord, ikke i matematiske formler, og det bebudede arbejde, der skulle uddybe hans tanker, synes aldrig at være blevet offentliggjort. Bienaymés arbejde er imidlertid forblevet aldeles upåagtet. Ingen af de forskere, hvis arbejder omtales i denne artikel, nævner noget sted Bienaymé, og der skulle altså gå 127 år før nogen blev opmærksom derpå.

De Candolle (1873)

For netop 100 år siden foretog Alphonse de Candolle (1806–1893) i sin bog »Histoire des sciences et des savants« (1873) en gennemgang af den foreliggende litteratur om adelige og borgerlige slægters uddøen og refererede de dengang tilgængelige talmæssige resultater. Herefter fortsatte han:

»Jeg har ikke hos disse forfattere truffet den betydningsfulde tanke, at slægtsnavnenes uddøen er *uundgåelig*. Øjensynligt må alle navne uddø. En matematiker vil kunne beregne, hvorledes nedgangen i antallet af navne eller titler foregår, ud fra sandsynligheden for, at et ægtepar kun får piger, kun drenge eller både piger og drenge, og sandsynligheden for, at det ingen børn får.« (Den originale tekst er gengivet i note 1). Dette er en klar til-

kendegivelse af den tanke, at det skulle være muligt at beregne sandsynligheden for, at en slægt uddør, når man kender dens frugtbarhedsforhold. De Candolle tog dog ikke selv problemet op til behandling i sin bog, og hans formulering udelukker, at han skulle have kendt Bienaymés ovenfor omtalte arbejde, idet Bienaymé *havde* påvist, at det er muligt at beregne en sådan sandsynlighed, og at den ikke altid er 1, dvs. at slægten ikke altid uddør (se tillige sidste afsnit).

Galton (1873), Galton og Watson (1874)

Francis Galton (1822–1911) havde i 1869 offentliggjort bogen »Hereditary Genius«, hvori han behandlede forskellige sociale gruppers uddøen (adel, dommere m.fl.) og tilskrev dette biologiske årsager, som bevirkede nedsat frugtbarhed. Men i 1873 offentliggjorde han følgende problem i »Educational Times«:

»Problem nr. 4001. En stor nation, af hvilken vi kun vil beskæftige os med de voksne mænd, som er N i antal og alle bærer forskellige efternavne, koloniserer et område. For denne befolkning gælder, at i hver generation har a_0 procent af de voksne mænd ingen sønner, som opnår voksen alder, a_1 har en voksen søn, a_2 har to, og således videre op til a_5 , som har fem. Find 1) hvilken brøkdel af efternavnene, der er uddøde efter r generationer, og 2) hvor mange tilfælde, der vil være af, at m personer har samme efternavn«. (Den originale tekst er gengivet i note 2).

Galton var allerede forud for fremkomsten af de Candolles bog selv blevet klar over problemets statistiske natur og havde forsøgt at foretage beregninger med nogle taleksempler, men beregningerne blev hurtigt så indviklede, at han måtte opgive dem (Galton og Watson (1874)). Fremkomsten af de Candolles bog bevirkede imidlertid, at Galton igen tog problemet om slægternes uddøen op og formulerede det som gengivet ovenfor. Slægtsnavnes forsvinden og slægters uddøen er jo blot to forskellige måder at beskrive den samme ting på. At det var de Candolles bog, der fik Galton til at offentliggøre sit problem, fremgår også indirekte af Pearson (1924, p. 341).

Samtidig hermed anmodede han venen Watson, som tidligere havde løst matematiske problemer for ham, til at forsøge at løse også dette.

H. W. Watson (1827–1913), som i en person forenede både en aktiv matematiker, en landsbypræst og en ivrig alpinist, offentliggjorde sin løsning i »Educational Times« få måneder senere. Den samme løsning forelagde Galton og Watson ved et møde i maj 1874 i »The Anthropological Institute« i London (Galton og Watson (1874)), og senere offentliggjordes den i næsten samme form (og med de samme trykfejl) som et tillæg til Galtons bog »Natural Inheritance« (1889).

Watsons løsning var imidlertid ikke fuldstændig, idet han mente, at hans resultater viste, at *alle* slægter før eller senere vil dø ud. Endnu Pearson

(1924), som i sin store Galtonbiografi gennemgår Watsons bevis, synes trods sine egne store matematiske kundskaber ikke at have opdaget dette. Som beskrevet nedenfor er sandsynligheden for, at en slægt dør ud, ikke altid 1, men under visse betingelser mindre end 1. (Se sidste afsnit).

Kendskabet til Watsons arbejde forblev længe særdeles ringe, hvilket er vanskeligt at forstå i betragtning af Galtons store indflydelse og den store udbredelse af hans bog »Natural Inheritance«.

Fahlbeck (1898–1902)

I sit store værk om den svenske adel, hvoraf første del udkom 1898, viste P. E. Fahlbeck (1850–1923), at et stort antal slægter døde ud. »Indre, fysiologiske kræfter« i slægterne giver sig udtryk i »bristende generativ kraft med ingen eller svag afkomma, alltså uti sterilitet och död i unga år« (bd. 1, p. 441), mens krige, cølibat m.m. kun tillægges mindre betydning. Denne »reproduktionens degeneration« (bd. 1, p. 443) viste sig altså ved aftagende frugtbarhed, øget dødelighed og, hvad der især optog Fahlbeck, et stigende antal pigefødsler i forhold til drengefødsler for hver generation indtil slægten uddøde i mandslinien. Han mente, at slægternes uddøen var prisen for livet i de højere sociale klasser, og at man ikke så noget lignende blandt bondebefolkningen, uden at han dog kunne henvise til undersøgelsesresultater, der viste dette.

Fahlbeck gengiver det ovenfor anførte citat af de Candolle, men han mener, at det må være sagt »i forbigående og måske uden at tænke så nøje derpå« (bd. 1, p. 133). Herefter omtales Galton og Watsons arbejde, der citeres efter »Natural Inheritance« (1889). Han må nøje have gennemgået Watsons beregninger, idet han har påvist en trykfejl (regnefejl?) deri (bd. 1, p. 573). Han er klar over, at beregningerne viser, at et vist antal slægter dør ud, mens andre vokser og fylder hullerne ud efter dem eller endog øger befolkningstallet (bd. 1, p. 134). Men herefter fortsætter han:

». . . om detta förlopp grundar sig på en matematisk lag, så är det vel nödvändigt som den? . . . Dock, de matematiska kalkylerna, använda på mänskliga förhållanden, se obehövliga ut, men äro i sak ganska oskyldiga. Nödvändigheten ligger bunden uti dem som den elektriska strömmen i en sluten ledning; den kommer ej ur dem och har ingen makt öfver verkligheten. Med nödvändighet följer resultatet ur premisserna, men hvem svarar för dem? Här voro de ett antagande, att vissa procent af ättfäderna och deras manliga afkomlingar icke skulle få söner, som kunde fortplanta släkten. Men detta är icke någon nödvändighet. Det är en möjlighet, som kan varda verklighet och det visserligen på mångfaldigt olika sätt, ej endast som ofvan antagits; men det är ock allt.« (Bd. 1, pp. 134–135).

Med denne argumentation mente Fahlbeck, at han fuldstændig havde gen-

drevet Galton og Watson. »Der findes ikke nogen indre nødvendighed for, at slægterne må dø« (bd. 1, p. 133). De anførte citater viser, at Fahlbeck har misforstået Galton og Watson. Han var ikke klar over, at »antagelsen af, at en vis procentdel af stamfædrene ikke får sønner« udtrykker en sandsynlighed, der kan bestemmes rent empirisk og lægges til grund for beregningerne, og ikke nogen matematisk nødvendighed. Forståelsen af sandsynlighedsregning var ikke udbredt omkring århundredskiftet. (C. Gini (1909) gør sig skyldig i samme misforståelse af Galton og Watson). Fahlbeck kommer i øvrigt ikke mere ind på Galton og Watsons arbejde i første del af sit værk.

Westergaards kritik af Fahlbeck. Den danske statistiker og nationaløkonom Harald Westergaard (1853–1936) skrev i en anmeldelse (1900) af første del af Fahlbecks værk:

»Der vil i enhver stand altid være talrige familier, der dør ud, uden at man behøver at tillægge denne omstændighed nogen betydning som vidnesbyrd om *standens* manglende livskraft, ja ofte vidner det heller ikke om de pågældende *familiers* svækkelse. Lad os for at tage et simpelt eksempel tænke os, at 64 familier stiftes under ganske ens kår, og at slægterne fortsætter deres liv under ganske de samme love, i henhold til hvilke en fjerdedel af ægteparrene stadig bliver sønneløse, halvdelen får 1 voksen søn hver og resten 2. Til sammen vil der således være 64, der på ny kan forplante slægten, af disse vil de 48 få sønner, i gennemsnit $1 \frac{1}{3}$ hver. Af de 64 familier er der nu 16, hvis navne dør ud straks, det er etledsslægter. Der vil være 32 ægteskaber med en søn og 16 med 2 sønner, det er slægter med mindst 2 led. Af disse to grupper vil der atter være 8 i første og 1 i anden (tilsammen 10 ægtepar fordelt på 9 slægter), der er sønneløse; disse slægter havde i forrige generation 10 sønner, fordelt på 9 par, i gennemsnit altså 1,1; dette er to-ledsslægter. Alle de andre slægter fortsætter deres tilværelse i 3die led. De får 64 sønner, der kan stifte ægteskab, og disse 64 fordeler sig således, at 1 slægt har 4 medlemmer, 4 har 3 medlemmer hver, 14 har 2 hver og 20 har 1 medlem hver. Der er altså nu nogle enkelte slægter, der er begyndt at blive ret talrige. Alle familierne med sønner havde i første led 54 sønner fordelt på 39 par, i gennemsnit altså 1,4.

Altså: de familier, der dør ud i 2det led, er prædestinerede til det ved i første led at have forholdsvis færre sønner pr. ægteskab end de familier, der fortsætter livet, nemlig 1,1 mod 1,4. Men dette hidrører efter forudsætningerne slet ikke fra nogen degeneration, men svarer fuldkomment til sandsynlighedsregningens love.«

Med dette eksempel vil Westergaard først og fremmest vise, at det ændrede forhold mellem pige- og drengefødsler i de uddøde slægter kan for-

klares ud fra sandsynlighedsregningens love, men af citatet fremgår i øvrigt, at Westergaard var fuldstændigt klar over den statistiske natur af problemet om slægternes uddøen.

Da andet bind af værket om den svenske adel udkom 1902, ses det tydeligt, at Fahlbeck, siden han afsluttede det første bind, har ændret sit syn på Galton og Watson, og hertil har Westergaards kritik været medvirkende. Her er han villig til at betragte Galtons »påstand« som en *mulighed* for at forklare den forskellige størrelse af ældre og yngre slægter (bd. 2, p. 12), men senere afvises denne igen delvist (bd. 2, p. 23). I et kapitel om »kritik og modkritik« beskæftigede han sig indgående med Westergaards kritik.

»Ty obestriddigt är, at alla små ätter kunna genom rena tillfälligheter gå under. En man förblir ogift, ett äktenskap gifver blott flickor eller blir steril, hvilket senare visserligen i sig själf är en abnormitet, men icke behöfver vara yttring af en progressiv sådan eller hvad man kallar degeneration, – allt detta kan som sagt bringa en af några få personer bestående ätt om lifvet, utan att däruti föreligger något abnormt.« (Bd. 2, p. 76).

Han stillede sig dog fortsat tvivlende overfor, at sådanne synspunkter kunne forklare hans iagttagelser i alle led af de uddøde slægter.

»Till sist må tilläggas, att ätternas utdöende mycket väl kan framställas försiggå såsom i det af Professor Westergaard anförda exemplet efter sannolikhetsräkningens ordning, dvs. genom tillfälliga orsaker och dock uttrycka en abnormitet. Allt beror på förutsättningarna, om de äro normala eller abnorma; och i det anförda eksemplet äro de af det senare slaget. Att hvart fjärde äktenskap blir utan söner, hälften allenast får en vuxen son och en fjärdedel två, är en anordning, som själf måste anses som abnorm. Företeelsen i sin helhet uttrycker därför en abnormitet, under det att likväl de enskilda fallen förlöpa fullt normalt efter sannolikhetsräkning enligt den uppställda ordning«. (Bd. 2, pp. 76-77).

Det fremgår heraf, at Fahlbeck trods alt stadig ikke helt har forstået, at det drejer sig om empirisk bestemte sandsynligheder, og ikke har kunnet indse, at Westergaards taleksempel *kun* er valgt til illustration og intet andet, og at det ikke kan rokke ved det matematiske grundlag for Galton og Watsons arbejde, at taleksemplet ikke svarer til virkeligheden.

Fahlbecks synspunkter og hans omtale af Galton og Watson er blevet refereret forholdsvis grundigt, fordi det er mit indtryk, at Fahlbecks afvisning af dette arbejde i første del af hans værk har virket så overbevisende på alle senere historikere og genealoger, at de ikke har beskæftiget sig dermed, og at hans begyndende forståelse og delvise indrømmelse i anden del som følge af Westergaards kritik er forblevet upåagtet.

Om kritikken af Fahlbeck, se også nedenfor om Weinberg (1914).

Thiset (1899)

I et af sine indlæg i *Historisk Tidsskrift* mod Gustav Bangs disputats »Den gamle Adels Forfald« (1897) skrev arkivar Thiset (1850–1917):

»Upåtvivelig kan statistikken med tilnærmelsesvis nøjagtighed opgive, hvor frodigt afkommet af 100 ægtepar nybyggere i en udyrket egn efter 200 års forløb ville være blevet, men den vil næppe kunne give mindste oplysning om, hvorledes dette afkoms nedstamning på mandslinien vil fordele sig mellem de 100 par.«

Han mener derfor (som Fahlbeck), at sådanne beregninger er uden interesse. Denne formulering med nybyggere i en udyrket egn tyder på, at Thiset selv har forsøgt at sætte sig ind i Galton og Watsons arbejde, og ikke blot har sin viden herom fra Fahlbeck (1898), idet denne *ikke* gengiver ordlyden af Galton og Watsons problem. Havde Thiset selv læst Galtons »Natural Inheritance«? Desværre har Thiset misforstået sagen, idet teorien jo netop går ud på at bestemme, hvorledes nedstamningen er fordelt på den oprindelige befolkning.

Gini (1909)

I et arbejde om de sociale klassers forskellige vækst afviste den italienske statistiker C. Gini ganske Watsons beregninger, fordi de efter hans mening hvilede på uvirkelige hypoteser, men hermed mente han de taleksempler, hvormed Watson søgte at anskueliggøre sin teori. Han nævner Galton og Watsons arbejder fra 1874 og 1889, men de beregningsresultater, han refererer, gengives i den form, hvori Fahlbeck havde fremstillet Galton og Watsons oprindelige talværdier. På grundlag af befolkningsstatistiske data (fra Kiær (1905)) beregnede han antallet af familier med 0, 1, 2, . . . sønner i en befolkning (Rio de Janeiro). Disse data kunne have dannet udgangspunkt for en beregning af sandsynligheden for familiernes uddøen baseret på Galton og Watsons teori. Gini gjorde dog ikke dette, selv om Galton og Watson jo netop havde efterlyst data af denne art. (Se nedenfor om Lotka). Han mente ikke, det havde nogen værdi at udvide beregningerne til at omfatte mere end en generation, så længe man ikke vidste noget om arveligheden af menneskets frugtbarhed. Dette viser, at Gini enten intet havde forstået af problemets matematisk-statistiske natur, eller at han eventuelt kun havde ufuldstændigt og indirekte kendskab til Galton og Watsons arbejder. Gini henviser til Westergaards ovenfor omtalte anmeldelse, som han angiver indeholder en tilsvarende beregning, som den Watson udførte, men den har altså ikke kunnet bidrage til Ginis forståelse af problemet.

Weinberg (1914)

Weinberg undersøgte i 1914 i en meget lang artikel med omfattende matematiske udredninger problemet om slægternes uddøen. Fahlbeck havde fun-

det, at i de uddøde svenske adelsslægter aftog forholdet mellem drenge- og pigefødsler, og han antog, at det drejede sig om et såkaldt degenerationsfænomen. Imidlertid påviste Weinberg nu, at det af Fahlbeck påviste fænomen må optræde i de slægter, der uddøde i mandslinien, uden at det er nødvendigt at antage nogen form for degeneration.

Weinberg tager i artiklen sit udgangspunkt i den tyske oversættelse af Fahlbecks bog (1903) og siger, at hans eget arbejde bygger på Westergaard, Galton og Watson, (som han nævner i den rækkefølge), men han gør dog udtrykkeligt opmærksom på, at han selv havde gennemarbejdet problemet, før han lærte disse arbejder at kende.

Fisher (1922, 1930), Haldane (1927, 1932)

I 1922 offentliggjorde den engelske arvelighedsforsker R. A. Fisher en artikel, hvori han bl.a. undersøgte, hvordan et arveanlæg, i hvilket der er sket en ændring (en mutation), udbredes i en befolkning, og hvorledes det eventuelt forsvinder. Dette problem svarer ganske til at undersøge, hvordan en slægt uddør eller et slægtsnavn forsvinder. Fishers matematiske behandling stemmer da også ganske overens med Galton og Watsons, men disse to forfattere nævnes intetsteds. Det er vanskeligt at forestille sig, at Fisher ikke har kendt deres fremstilling, som fandtes i Galtons bog fra 1889, men at der foreligger en selvstændig behandling kan naturligvis ikke udelukkes. At dette sidste var tilfældet, hævdes af Good (1949).

En anden engelsk arvelighedsforsker, Haldane, behandlede 1927 samme emne og refererede til Fishers arbejde, men nævner heller ikke Galton og Watson.

Fishers senere arbejder (1930a og b) indeholder fortsat ingen omtale af Galton og Watson. (Se også Kendall (1966)). Haldanes bog (1932) om udviklingen og dens årsager gør det heller ikke.

Det problem, som Fisher opstillede, beskæftiger stadig arvelighedsforskere. (Se f.eks. titlen på Kimura og Ohtas arbejde (1969b)).

Erlang (1929), Steffensen (1930, 1933)

Den danske statistiker og matematiker Agner Krarup Erlang (1878–1929) (kendt som udgiver af »Firecifrede Logaritmetavler«) fremsatte følgende problem, der offentliggjordes som en opgave for læserne af »Matematisk Tidsskrift« kort efter hans død:

»Opgave nr. 15. Når sandsynligheden for, at en person får n børn, er a_n , hvor $a_0 + a_1 + a_2 + \dots = 1$, skal man finde sandsynligheden for, at hans slægt dør ud.«

Ligheden med Galtons problem er slående. Intet tyder imidlertid på, at Erlang kendte Galtons formulering (Steffensen (1933), Kendall (1966)). Ligheden gælder også omstændighederne omkring offentliggørelsen. I begge

tilfælde stilledes problemet op som en opgave for læserne af et tidsskrift.

Erlangs beskæftigelse med problemet om slægternes uddøen var ikke blot udsprunget af ren statistisk interesse, men var baseret på betragtninger over en bestemt dansk slægts mulige uddøen (Kendall (1966)). Han indså dog, at problemet er af statistisk natur, og gav det den anførte formulering.

Erlang offentliggjorde ikke nogen løsning, men han efterlod sig åbenbart et forsøg på en løsning, som blev benyttet af J. F. Steffensen (1873–1961) i en artikel, der offentliggjordes 1930 i »Matematisk Tidsskrift«. Dette arbejde er dog Steffensens egen behandling af problemet, og det indeholder den første fuldstændige løsning på det problem, som Galton opstillede og Watson forsøgte at løse, idet der her findes den første formulering af det, der senere blev betegnet som »kritikalitetsteoremet« (se sidste afsnit). Steffensen skriver dog, at »såvidt vides, hævdede Erlang« visse betingelser, der viser, at han må have haft kendskab til den fuldstændige løsning, men noget egentligt matematisk bevis har der næppe foreligget fra Erlangs hånd. Steffensens navn er derfor nu overalt knyttet til løsningen af dette problem. I 1933 offentliggjorde Steffensen en mere detaljeret behandling af problemet.

Efter offentliggørelsen af Steffensens løsning (1930) blev han af den engelske statistiker W. P. Elderton gjort opmærksom på Galton og Watsons arbejde, som han indtil da ikke havde kendt (og derfor heller ikke kan antages at have været kendt af Erlang) (Steffensen (1933)). Derimod kendte hverken Elderton eller Steffensen på det tidspunkt noget til de ovenfor omtalte arvebiologiske arbejder af Fisher og Haldane (Kendall (1966)).

Steffensen (1933) nævner, at H. C. J. Nybølle (statistiker, 1885–1947) har forsynet ham med et eksempel vedrørende en dansk slægt, hvor teorien *ikke* holder stik. Begge synes dog at have overset, at statistik ikke kan anvendes på enkelttilfælde.

Det ville være interessant, hvis der kunne fremdrages yderligere oplysninger om Erlangs og Nybølles beskæftigelse med disse problemer. Det er ejendommeligt, at ingen *her i landet* i trediverne kunne knytte forbindelsen tilbage til den store diskussion omkring århundredskiftet, som Bangs og Fahlbecks bøger havde fremkaldt, og ad denne vej også til Galton og Watson.

Steffensen (1930) nævner i fodnoterne navnene på to lærere, hvoraf den ene, H. P. Hansen, har indsendt en løsning på en del af problemet, mens den anden, C. M. Christensen, efter at Steffensens artikel var gået i trykken, har indsendt en fuldstændig besvarelse af den stillede opgave. Der har i det mindste i det sidste tilfælde åbenbart foreligget en selvstændig løsning af problemet med samme resultat, som det Steffensen var kommet til. Var den blevet offentliggjort som en tidsskriftartikel i stedet for at blive indsendt til en tidsskriftredaktion som en opgavebesvarelse, ville dette arbejde forment-

lig i dag blive nævnt side om side med Steffensens. Er det i dag muligt at fremskaffe oplysninger om dette ukendte arbejde?

Lotka (1931, 1939)

Allerede i 1874 udtalte Galton og Watson klart og tydeligt, at yderligere fremskridt med dette problem ikke kunne gøres, før statistiske data forelå for sandsynligheden for, at en mand får 0, 1, 2, ... sønner. Først 57 år senere offentliggjordes resultatet af en beregning på grundlag af empirisk bestemte data. Den officielle befolkningsstatistik har aldrig indsamlet sådanne data, men på basis af den amerikanske statistiks oplysninger vedrørende den hvide befolkning for året 1920 om antallet af fødsler klassificeret efter moderens alder og barnets nummer samt over antallet af fødsler ordnet efter faderens og moderens alder var A. J. Lotka i stand til at beregne sandsynligheden for, at mandslinien uddør. Resultatet var, at denne sandsynlighed er 0,8797. Dette betyder, at af 10.000 mænd vil efterhånden 8797 mandslinier uddø. Resultatet kan også udtrykkes således, at 1203 mandslinier *ikke* vil uddø, men omfatte en eller flere efterkommere. Nogle andre af Lotkas resultater er nævnt nedenfor.

Lotka kendte i oktober 1931, da han offentliggjorde den første af sine artikler såvel Galton og Watsons arbejde som Steffensens (1930). Kendall (1966) angiver, at det var fremkomsten af Steffensens artikel, der gav anledning til Lotkas arbejde. Senere (1939) har Lotka behandlet det samme problem i mere detaljeret form. Den ovennævnte sandsynlighed er med en mere forfinet metode beregnet til 0,819, men udgangspunktet er fortsat U.S.A.s hvide befolkning i 1920, og han har ikke gjort noget forsøg på at udstrække sine beregninger til andre tidspunkter eller andre befolkninger. Tilsvarende beregninger synes heller ikke at være blevet foretaget i de følgende år, og først datamaskinerne gav anledning til fremkomsten af ny beregningsresultater. (Se nedenfor om Keyfitz og Tyree (1967) og Keyfitz (1968)).

Kolmogoroff (1938)

Den russiske matematiker Kolmogoroff beregnede sandsynligheden for, at en slægt fortsat eksisterer efter et stort, men endeligt antal generationer. Dette arbejde er offentliggjort på russisk, men af det tilgængelige referat fremgår det ikke klart, om det drejer sig om en selvstændig formulering og behandling af problemet.

Heiberg (1939, 1941, 1942)

Ved et møde i 1938 i Samfundet for dansk personalhistorie og genealogi nævnte K. A. Heiberg (læge, 1880–1961), at udslettelsen af mandslinien altid er hændelig, men i det trykte referat blev dette ikke uddybet nærme-

re, og det fremgår ikke, i hvilken betydning han bruger ordet hændelig. I 1941 søgte Heiberg at give en nøjere udredning af denne udtalelse, men den meget kortfattede fremstilling giver ikke nogen forklaring på, hvad det egentlig var, Heiberg ønskede at udtrykke.

Heiberg nævner et tænkt eksempel med en slægt, hvor hvert ægtepar får fire børn, to sønner og to døtre. De følgende slægtled vil da bestå af 4, 16, 64, 256 og 1024 medlemmer, men kun henholdsvis 2, 4, 8, 16 og 32 vil være »mænd efter mænd«. På dette grundlag mener Heiberg, at man »med nogen sans for tal« vil kunne forstå, at det vil være hændeligt, at slægten dør ud, og at der ligger en tendens mod udslettelse i selve begrebet slægt, en mandslinie.

Det samlede antal »mænd efter mænd« vil i dette taleksempel for hver generation udgøre en stadig mindre brøkdel af det samlede antal efterkommere af det givne stamforældrepar, men det absolutte antal øges dog for hver generation.

Dette eksempel er uegnet til at vise noget som helst om det hændelige i mandsliniens uddøen. For det første sker der en sammenblanding af begrebet slægt (en mand og hans efterkommere i mandslinien) med hele efterslægten (både mænd og kvinder i såvel mands- som kvindeliniene), og det er kun den førstnævnte det drejer sig om i forbindelse med problemet om slægternes uddøen. For det andet fordobles antallet af »mænd efter mænd« for hver generation, således at der ikke i eksemplet bliver nogen mulighed for, at slægten uddør i mandslinien.

Heiberg taler om »hændelig« og »tilfældig«, men der synes ikke at være tale om statistiske begreber. På grundlag af Heibergs første meddelelse kunne man formode, at han byggede på Erlang og Steffensen, men ræsonnementet i den anden viser, at dette ikke kan være tilfældet. Selv om han hørte til blandt dem, der erindrede »røret om Bangs synspunkter i sin tid«, og han citerer Fahlbecks data (1941, p. 76), kan man vanskeligt tænke sig, at han har kendt Galton og Watsons arbejde, ellers ville han have benyttet et mere velvalgt eksempel. Foresvævede der ham noget i retning af Westergaards eksempel, og forstod han trods alt problemets statistiske natur, når han talte om det hændelige i udslettelsen af mandslinien?

Heibergs to arbejder er genoptrykt i 1942 i let ændret form, men fremstillingen er ikke blevet klarere.

Heibergs taleksempel er videreført i litteraturen af Fabritius (1946) og Sv. Aa. Hansen (1964). Sidstnævnte hævder, at problemet om slægternes uddøen drejer sig om, hvorvidt en mandsgenerations produktion af sønner kan erstatte den eller ej (reproduktionstallet). Dette er kun rigtigt, så længe man betragter en befolkning eller en befolkningsgruppe, men ikke, når man tillige inddrager den genealogiske sammenhæng mellem individerne i undersøgelsen. I det første tilfælde sammenligner man blot et antal mænd

med et andet antal, uanset om nogen har få eller mange sønner eller slet ingen. I det andet tilfælde er det tillige af betydning, om en mand får 0, 1, 2, . . . sønner, da mændene nu betragtes som medlemmer af slægter. Denne side af problemet omtales imidlertid ikke af forfatteren.

V. Schelling (1944), S. Koller

I en undersøgelse af det gennemsnitlige slægtskab mellem individerne i en befolkning beskæftigede v. Schelling sig også med slægternes uddøen. Ud fra fordelingen af antallet af børn undersøgte han fordelingen af børnebørn og oldebørn. Han gennemregnede forskellige taleksempler, men nåede ikke til nogen generelle resultater. Kritikalitetsteoremet fandt han ikke. Han var klar over, at enten uddøde slægterne eller også var der talrige efterkommere. Han synes at have arbejdet fuldstændigt uden kendskab til nogen af de ovenfor omtalte forfattere. Han har korresponderet med den tyske statistiker S. Koller og gengiver et uddrag af et brev fra denne, hvori Koller udtaler sig om fordelingen af antallet af børn. Dette citat udelukker også, at Koller skulle have kendt noget til forgængerne, selv om det næsten er utænkeligt, at den ene af forfatterne til bogen »Erbmathematik« (1938) ikke skulle have kendt Fishers og Haldanes arbejder om dette emne.

Fabritius (1946)

Fabritius afviste i sin disputats om den danske adel (1946) de hidtil fremsatte forklaringer på problemet om slægternes uddøen, men søgte at finde løsningen i selve definitionen af begrebet slægt. »Vi forlanger – bevidst eller ubevidst – at mandsstammerne skal fortsættes i det uendelige i fremtiden, som de er forlænget uendeligt i fortiden . . .« Slægterne er »selv i de mest omfattende generationer fåtallige nok til, at det tilfældige i, at en mand ikke gifter sig, en anden ikke får børn eller kun døtre, har så stort et spillerum« (p. 107). »Tænker vi os et tværsnit af befolkningen . . ., så vil vi med sikkerhed kunne sige, at en vis procentdel af mændene er umyndige, en vis procentdel ugifte i voksen alder, en vis procentdel gift henholdsvis uden børn, uden sønner eller med sønner, som vil dø før deres fader. Procenttallene kan være forskellige . . ., men alle fem grupper vil være repræsenteret, og et vist antal mandslinier . . . udslukkes« (p. 108). Denne tankegang svarer ganske til udgangspunktet for Galton og Watsons og for Erlang og Steffensens arbejder. Det er derfor beklageligt, at forfatterens forespørgsel til Statistisk Departement vedrørende de omtalte procenttal kun gav til resultat, at man »ikke med den nuværende befolkningsstatistik (var) i stand til at skaffe sig noget overblik over procentfordelingen af de forskellige typer« (note 45, p. 125), og at ingen dengang kunne gøre opmærksom på de nævnte arbejder eller på Lotkas arbejder, som allerede dengang var ca. 15

år gamle, og hvori det var blevet påvist, at de ønskede data uden vanskelighed kunne udledes af den officielle statistiks oplysninger.

Forfatterens meget omhyggelige talmæssige undersøgelse af den danske adels til- og afgang konkluderede, at det er selve afgrænsningen af begrebet slægt, der har givet anledning til forestillingen om, at slægterne dør ud, og at det ikke er nødvendigt at antage, at der foreligger biologiske årsager hertil, specielt ikke indgifte.

Allerede i en anmeldelse af Heiberg (1942) har Fabritius antydnet de tanker, der senere uddybedes i disputatsen.

Keyfitz og Tyree (1967), Keyfitz (1968)

Først med fremkomsten af datamaskiner blev det muligt i større omfang at foretage de komplicerede beregninger, der skal til for at anvende Galton og Watsons teori på statistiske data.

Keyfitz benyttede samme udgangspunkt som Lotka, nemlig de officielle statistikkers tabeller over fordelingen af kvinder efter hvor mange børn de har født. Sådanne data er tilgængelige for mange befolkninger. Beregningerne baseres på oplysninger om kvinder, der har afsluttet den fertile periode, nemlig aldersklassen 45–49 år. Antallet af børn omregnes til antal døtre og efter forskellige korrektioner beregnes sandsynligheden for, at kvindelinien uddør. Mens Lotka regnede med mandslinien, har Keyfitz kun regnet med kvindelinien, men tallene vil dog ikke afvige ret meget fra hinanden. Keyfitz anvender flere forskellige matematiske metoder, bl.a. matriksregning, men resultaterne stemmer overens.

Sandsynligheden for, at kvindelinien uddør i 13. generation (det er det højeste antal generationer, som beregningerne er udført for) er beregnet for følgende lande (data fra 1960–61):

U.S.A.	0,7988	(0,8209)
Ungarn	0,7020	(0,7130)
Israel	0,5134	(0,5144)
Mexico	0,4066	(0,4066)
Japan	0,3242	(0,4342)

Tallene er beregnet med matriksregning, mens tallene i parentes er den nedenfor omtalte grænseværdi (løsningen af ligningen $f(x) = x$). (Se sidste afsnit). Som det ses, er tallene identiske eller afviger kun ganske lidt fra hverandre. Forskellen mellem landene er iøjnefaldende. Sandsynligheden for, at kvindelinien uddør, er ca. $2^{1/2}$ gange større for U.S.A. end for Japan.

For U.S.A.s befolkning vil sandsynligheden for, at en kvinde har en eller flere kvindelige efterkommere i 13. generation være 0,2012 ($1 - 0,7988$). Sandsynligheden for i 13. generation at have 1, 2, ... 7 kvindelige efter-

kommere ligger mellem 0,0061–0,0043, altså en meget ringe forskel. Det største af tallene, 0,0061, gælder for to efterkommere.

Det skal understreges, at ændres frugtbarhedsforholdene for de nævnte befolkninger, gælder forudsætningerne for beregningerne ikke længere, og de forskellige sandsynligheder får andre værdier.

Andre arbejder

I 1925 forsøgte P. Luzzatto Fegiz at anvende Galton og Watsons teori ved en undersøgelse af slægtsnavne og deres forsvinden i San Gimignano i Siena-provinsen i tidsrummet 1489–1799. (Se også note 3).

I den egentlige genealogiske litteratur findes Galton og Watsons arbejde kun omtalt en sjælden gang. I det engelske »The Genealogist's Magazine« gav den engelske befolkningsstatistiker S. P. Vivian i 1934 dog en kort oversigt over Galton og Watsons, Steffensens og Lotkas arbejder.

BETYDNING FOR GENEALOGIEN

Den matematisk-statistiske teori, hvis historie er omtalt ovenfor, og som der skal gøres nærmere rede for i næste afsnit, gør det forståeligt, at der altid vil være slægter, der dør ud. Det er et fænomen, som vil optræde til alle tider og i alle befolkningslag. På grundlag af teorien kan man beregne, hvor stor sandsynligheden er for, at en given slægt vil dø ud. Størrelsen af denne sandsynlighed vil afhænge af frugtbarhedsforholdene i den befolkning eller den gruppe af slægter, der ligger til grund for beregningen, nemlig af sandsynligheden for, at en mand får 0, 1, 2, . . . sønner. Som det vil blive omtalt nedenfor, vil sandsynligheden for, at en slægt uddør, være 1, dvs. slægten vil altid uddø, hvis det gennemsnitlige antal sønner (størrelsen m) er mindre end eller lig med 1. Hvis det gennemsnitlige antal sønner er større end 1, er sandsynligheden for, at slægten uddør, mindre end 1, dvs. slægten har en chance for at overleve. Dette betyder, at der også kan beregnes en sandsynlighed for, at slægten *ikke* uddør.

Sandsynligheden gælder kun under forudsætning af uændrede frugtbarhedsforhold. Hvis frugtbarhedsforholdene ændres, antager sandsynligheden en anden værdi.

I den beregnede sandsynlighed ligger ikke mere end i de benyttede frugtbarhedsdata. Galton troede, at man kunne forudberegne den procentdel af slægter, der uddøde »efter sandsynlighedens love«, og at man så derefter kunne afgøre, hvorvidt en gruppe slægter uddøde på grund af nedsat frugtbarhed (Galton og Watson (1874)). Dette er forkert, fordi enhver beregning må gå ud fra empirisk bestemte frugtbarhedsdata. Det er ikke muligt for en gruppe slægter at opdele sandsynligheden for, at de uddør, i en »ren« sandsynlighed og så en sandsynlighed, der alene bestemmes af frugt-

barhedsforholdene. Formlerne kan ikke bruges til at påvise, om der foreligger »degeneration«! Ikke desto mindre er denne tankegang citeret gang på gang (selv af Keyfitz (1968)) uden at være blevet kritiseret.

Dog er det naturligvis muligt at foretage beregninger for forskellige befolkninger til samme eller til forskellige tidspunkter. Om en sammenligning mellem resultaterne af sådanne beregninger vil være nyttig for demografien til supplerung af de allerede anvendte mål for reproduktionen er det ikke muligt at sige noget om på nuværende tidspunkt. Noget simpelt forhold mellem sandsynligheden for kvindeliniens uddøen og det gennemsnitlige antal børn pr. kvinde består der ikke (Keyfitz (1968)).

Den omtalte teori kan også bidrage til at fjerne al den mystik og tragik, som hviler over problemet om slægternes uddøen. Dette fænomen er imidlertid påvist til alle tider og på alle steder. Hvorledes er så denne forestilling opstået?

Som udgangspunkt for enhver undersøgelse over slægternes uddøen tages et vist antal mænd, som levede på et givet tidspunkt, og som antog et navn, eller som blev adlet, eller som af andre grunde er valgt ud til at danne grundlag for undersøgelsen. Denne gruppe af mænd betegnes nu som »stamfædre«. Disse mænd vil repræsentere et antal mandslinier, og som nedenfor skal vises, vil der altid være et vist antal, som ophører med at eksistere, idet der altid vil forekomme mænd, som ingen sønner får. Ved på denne måde først at isolere et antal mandslinier fra den øvrige befolkning og betegne dem som »slægter« og så derefter at påvise, at et stort antal uddør, opstår det fænomen, at slægterne uddør. Herefter kan man så begynde at søge efter »forklaringer« på det påviste fænomen!

At dette er kunstigt, fremgår også ved at tænke på, at hver eneste af disse stamfædre har haft fædre, og at de kan have haft brødre, farbrødre osv., hvis slægt fortsat lever. (Fabritius illustrerer dette med Eske Brok som eksempel (1946, pp. 107–108)).

Problemet om slægternes uddøen viser sig altså at bestå i, at det ikke er muligt at tænke sig alle mandslinier fortsat ubrudt i al fremtid. At problemet om slægternes uddøen således opstår af den definition, vi giver af begrebet slægt, er først klart og tydeligt fremhævet af Fabritius (1946).

Hvis man kender frugtbarhedsforholdene blandt udgangspersonerne, kan man beregne, hvor stor sandsynligheden er for, at deres slægter uddør.

Sådanne overvejelser burde kunne lære genealogerne at se begrebet slægt i nyt lys og ikke tillægge dette begreb det indhold af noget en gang givet, som det næsten altid sker. De samme overvejelser burde også kunne føre til, at man opgiver spekulationerne over årsagerne til slægternes uddøen.

Problemet om slægternes uddøen løses derimod ikke ved at henvise til at »slægten« lever videre i kvindeliniens, (dette er jo netop ikke længere slæg-

ten!), eller søge trøst ved tanken om, at fyrster og adelsmænd jo dog har efterladt illegitimt afkom. På samme måde som man kan følge en mand og hans mandlige efterkommere for at undersøge, om hans slægt uddør i mandslinien, kan man nemlig vælge en hvilken som helst udgangsperson, mand eller kvinde, og følge dennes efterslægt i såvel mands- som kvindelini-
 nen. Også her vil det vise sig, at man kan finde individer, hvis efterslægt uddør både i mands- og kvindelini-
 nen, og også her vil man kunne beregne en sandsynlighed for, at dette sker.

Betragter man en bestemt befolkning, vil et stort antal linier (mands- og kvindelini-
 er) uddø i løbet af få generationer, men det er vigtigt at gøre sig klart, at dette betyder, at en stadig større del af befolkningen efterhånden nedstammer fra et stadigt mindre antal individer i den oprindelige be-
 folkning. Dette fremhæves sjældent, men er særdeles vigtigt for genealogerne. Det er muligt at beregne sandsynligheden for et bestemt antal efter-
 kommere efter et vist antal generationer. Dette gøres uden vanskelighed ud fra de i næste afsnit omtalte formler.

Rawles (1936) bestemte for en befolkning på N medlemmer sandsynligheden for, at alle medlemmer efter et vist antal generationer nedstammer fra et eneste af de oprindelige N medlemmer. Dette betyder, at $N - 1$ af de linier, der stammer fra den oprindelige befolkning er uddøde. Ligheden med Galtons problem træder herved tydeligt frem. Arvebiologerne taler om *fiksation* af et arveanlæg, når det findes hos alle individer i en befolkning. Hvis dette anlæg er opstået ved en mutation, kan man beregne det gennemsnitlige antal generationer, der vil gå, indtil fikseringen er sket (Kimura og Ohta (1969a)). De generationstal, der her er tale om, er meget større end dem, hvormed genealogerne plejer at arbejde, men sådanne undersøgelsesresultater har betydning for at forstå det ovenfor sagte om nedstammningen fra et stadigt mindre antal individer.

Forst de Battaglia (1948) taler om såkaldte »stærke aner«, hvorved forstås personer i fortiden, der optræder på et meget stort antal nulevende personers anetavler. Han mener, at det må dreje sig om biologisk særligt værdifulde individer og søger at vise dette ved at nævne en række historiske personer af stor betydning, som også har vist sig at være »stærke aner«, men han gør ikke noget forsøg på at påvise, at disse også havde en frugtbarhed, der lå over gennemsnittet, eller at angive andre årsager til det store antal efterkommere. En anden forklaring på fænomenet »stærke aner« er, at vi måske her står over for nogle af de individer, hvis slægter netop *ikke* uddøde, og som derfor nu er særligt talrige. Også her i landet kendes der eksempler på »stærke aner«, men emnet er ikke undersøgt eller behandlet i litteraturen.

Nulevende danskere, som kan føre deres anetavle f.eks. 300 år tilbage,

dvs. ca. 10 generationer, vil formentlig vise sig at nedstamme fra et forbavsende ringe antal personer, idet det vil være de samme personer, der går igen fra anetavle til anetavle. Eksemplet med 300 år er valgt, fordi dette fører tilbage til omkring 1660, hvor folketallet på grund af de forudgående krige var det laveste i mange år, og der er derfor grund til at interessere sig for den generation, der overlevede året 1660, som udgangspunkt for at undersøge den nuværende danske befolknings afstammingsforhold. Betragtninger af denne art burde kunne føre til en øget interesse for samarbejde mellem genealoger. Et dansk anekartotek kunne blive resultatet.

MATEMATISK FORMULERING AF PROBLEMET

Den matematiske behandling af dette problem er så vanskelig tilgængelig, at det ikke skal forsøges at gennemgå den her, men det skal antydes, hvorledes problemet formuleres matematisk, og hvorledes det løses. Resultaterne af en enkelt beregning skal anføres til illustration. Større fremstillinger af teorien findes hos Bartlett (1949), Feller (1958), Harris (1963), Kendall (1949, 1966) og Keyfitz (1968).

Sandsynligheden for, at en mand ingen sønner har, betegnes p_0 , for, at han har en søn p_1 , to sønner p_2 , osv. Sandsynligheden for, at han har q sønner, betegnes p_q . Disse sandsynligheder forudsættes ikke at ændre sig fra generation til generation. Da et af disse tilfælde altid må indtræffe, er

$$p_0 + p_1 + p_2 + \dots + p_q = 1 \quad (1)$$

Hvad er nu sandsynligheden for, at en mand ingen mandlige efterkommere har efter et vist antal generationer, dvs. at hans slægt uddør?

Ved løsningen af dette problem benyttes såkaldte itererede funktioner, dvs. en række af matematiske funktioner, hvoraf en vilkårlig i rækken danner udgangspunktet for dannelsen af den næste i rækken. Dette angives på følgende måde

$$\begin{aligned} f_1(x) &= f(x) \\ f_2(x) &= f[f_1(x)] \\ f_3(x) &= f[f_2(x)] \\ &\dots \\ f_s(x) &= f[f_{s-1}(x)], \end{aligned} \quad (2)$$

hvor s betegner generationsnummeret.

Sådanne funktioner »inden i« funktioner fører i løbet af ganske få trin til meget omfattende formler, der er vanskelige at overse. Ligeledes er indsætningen af talværdier og beregningen af funktionernes værdi for disse overordentligt kompliceret.

Som grundlag for løsningen benyttes ligningen

$$f(x) = p_0 + p_1x + p_2x^2 + p_3x^3 + \dots + p_nx^n \quad (3)$$

Det kan vises, at sandsynligheden for at have n mandlige efterkommere i den s 'te generation er koefficienten til x^n i $f_s(x)$.

Sandsynligheden for, at en mand har 0 (nul) mandlige efterkommere i 1., 2., ... s 'te generation betegnes $f_1(0)$, $f_2(0)$, ..., $f_s(0)$. Sættes $n = 0$ i $f_1(x)$, fås $f_1(0) = p_0$, hvilket netop er sandsynligheden for, at en mand ingen sønner har.

Værdierne for $f_1(0)$, $f_2(0)$, ... vil vokse, når s vokser, men vil nå en grænseværdi, når s »går mod uendelig«. Det kan bevises, at denne grænseværdi er løsningen af ligningen

$$f(x) = x \quad (4)$$

og ligger mellem 0 og 1. Denne grænseværdi er den søgte sandsynlighed for, at slægten uddør.

Det kan også vises, at størrelsen

$$m = p_1 + 2p_2 + 3p_3 + \dots \quad (5)$$

er vigtig for den nærmere analyse af disse ligninger. Den kan opfattes som det gennemsnitlige antal sønner en mand har. Hvis $m \leq 1$, er sandsynligheden for, at slægten uddør 1, dvs. at slægten altid vil uddø. Hvis derimod $m > 1$, vil der findes en sandsynlighed for, at slægten uddør, der ligger mellem 0 og 1, dvs. slægten har en chance for at overleve. Disse betingelser er først klart angivet af Steffensen (1930) og er senere blevet betegnet »kriticalitetsteoremet«.

I den matematiske teori indgår der naturligvis en lang række forudsætninger, som ikke er medtaget her, hvor det kun drejer sig om at vise, hvorledes problemet kan løses.

Lotka (1931b) fandt følgende værdier for sandsynligheden for, at en mand har 0, 1, 2, 3, 4 og 5 sønner (U.S.A.s hvide befolkning i 1920):

$$p_0 = 0,4981$$

$$p_1 = 0,2103$$

$$p_2 = 0,1270$$

$$p_3 = 0,0730$$

$$p_4 = 0,0418$$

$$p_5 = 0,0241$$

Disse tal giver en forestilling om størrelsesordenen af værdierne for p . På grundlag af disse og sandsynlighederne for seks eller flere sønner beregnede Lotka ved hjælp af de ovenfor angivne formler følgende sandsynligheder for, at mandslinien uddør i 1., 2., . . . s'te generation:

$$\begin{aligned} f_1(0) &= 0,4828 \\ f_2(0) &= 0,6342 \\ f_3(0) &= 0,7077 \\ f_4(0) &= 0,7507 \\ f_5(0) &= 0,7788 \\ &\dots \\ f_{10}(0) &= 0,8388 \\ &\dots \\ f_s(0) &= 0,8797 \text{ (grænseværdien)} \end{aligned}$$

Det ses, hvorledes sandsynligheden for, at mandslinien uddør, vokser hurtigt i de første generationer, men derefter langsommere, for til sidst at nå den anførte grænseværdi.

Det gennemsnitlige antal sønner, m , bestemte Lotka (1939) på de samme data til 1,260.

Der har hele tiden været tale om sønner og mandlige efterkommere. Man kunne imidlertid lige så godt tale om døtre eller børn i det hele taget. Det afhænger blot af, hvilken betydning, der tillægges sandsynligheden p i de angivne formler. Ændres denne betydning, ændres talværdierne naturligvis også, men beregningerne er principielt de samme.

Den her omtalte teori udvikledes på grundlag af Watsons løsning på det af Galton opstillede problem om slægtsnavnes forsvinden. Den betegnes derfor nu oftest som »the Galton-Watson branching process« (Harris (1963)).

Denne teori har foruden de i denne artikel omtalte anvendelser også kunnet bruges på en række andre områder. Der er tale om så vidt forskellige anvendelsesområder som kemiske kædereaktioner, kosmisk stråling, atomkernespløtninger, teorien for elektroniske forstærkere og køteori. Henvvisninger til litteraturen herom findes hos Feller (1958), Harris (1963) og Kendall (1966).

LITTERATUR

1. *Det matematisk-statistiske problem om slægternes uddøen (ordnet kronologisk)*
Bienaymé, I. J.: De la loi de multiplication et de la durée des familles. Soc. Philomath.
 Paris. Extraits. Sér. 5, pp. 37–39. 1845. (Citeret efter Heyde og Seneta (1972)).
Candolle, A. de: Histoire des sciences et des savants depuis deux siècles. Genève. 1873. Bd.
 1–2.

- Galton, F.: Problem 4001. Educational Times. 1. April, 1873. P. 17.
- Watson, H. W.: Solution to Problem 4001. Educational Times. 1. August, 1873. Pp. 115–116.
- Galton, F. og Watson, H. W.: On the probability of the extinction of families. Journal of the Anthropological Institute of Great Britain and Ireland. 4.138–144.1874.
- Galton, F.: Natural Inheritance. London. 1889. Pp. 241–248: Appendix F. Probable extinction of families.
- Fahlbeck, P. E.: Sveriges Adel. Lund. 1898–1902. Bd. 1–2. (Tysk oversættelse: Jena 1903).
- Thiset, A.: Betydningen af Tilgang og Afgang for den danske Adel i det 16.–17. Aarhundrede. Historisk Tidsskrift. 7. række, 2. bind, pp. 76–105.1899. (Citatet p. 86).
- Westergaard, H.: Anmeldelse af P. E. Fahlbeck: Sveriges Adel. Bd. 1. Nationaløkonomisk Tidsskrift. 3. række, 8. bind, pp. 284–291.1900.
- Gini, C.: Il diverso accrescimento delle classi sociali. Giornale degli economisti. Serie seconda. Anno XX. Januar 1909. Pp. 27–83.
- Weinberg, W.: Die Abnahme der Knabenziffer bei in männlicher Linie aussterbenden und erhaltenen Geschlechtern. Archiv für Rassen- und Gesellschaftsbiologie. 11.46–95.1914.
- Fisher, R. A.: On the dominance ratio. Proceedings of the Royal Society of Edinburgh. 42. 321–341.1922.
- Pearson, K.: The Life, Letters and Labours of Francis Galton. Cambridge. 1924. Bd. 2, pp. 341–343.
- Luzzatto Fegiz, P.: I cognomi di San Gimignano. Metron. Bd. 5, nr. 2, pp. 115–153.
- Haldane, J. B. S.: A mathematical theory of natural and artificial selection. Part V. Selection and mutation. Proceedings of the Cambridge Philosophical Society. 23.838–844. 1927.
- Erlang, A. K.: Opgave Nr. 15. Matematisk Tidsskrift B. P. 36.1929.
- Steffensen, J. F.: Om Sandsynligheden for at Afkommet uddør. Matematisk Tidsskrift B. Pp. 19–23.1930.
- Fisher, R. A.: The distribution of gene ratios for rare mutations. Proceedings of the Royal Society of Edinburgh. 50.204–219.1930 (a).
- Fisher, R. A.: The Genetical Theory of Natural Selection. Oxford. 1930(b).
- Lotka, A. J.: The extinction of families. I. Journal of the Washington Academy of Sciences. 21.377–380.1931(a).
- Lotka, A. J.: The extinction of families. II. Journal of the Washington Academy of Sciences. 21.453–459.1931(b).
- Haldane, J. B. S.: The Causes of Evolution. 1932.
- Steffensen, J. F.: Deux problèmes du calcul des probabilités. Annales de l'Institut Henri Poincaré. 3.319–344.1933. Pp. 331–344: Sur la probabilité pour que la descendance d'une personne s'éteigne.
- Vivian, S. P.: Some statistical aspects of genealogy. The Genealogist's Magazine. 6.442–451, 482–489.1934.
- Rawles, T. H.: Operational methods in problems of fissiparous propagation. Human Biology. 8.126–132.1936.
- Kolmogoroff, A.: Zur Lösung einer biologischen Aufgabe. Mitt. Forsch.-Inst. Math. Mech. Kujbyschew-Univ. Tomsk. Bd. 2, Part 1, p. 1–12.1938. Refereret i: Jahrbuch über die Fortschritte der Mathematik. Bind 64, Part 2, p. 1223–4. 1938.
- Lotka, A. J.: Extinction d'une ligne de descendance. Théorie analytique des associations biologiques. 2.e partie. Actualités scientifiques et industrielles. No. 780. Paris. 1939. Pp. 123–136.
- Heiberg, K. A.: Bemærkninger om Meddelelser-Teknikken i Stamtavler fremført på Mødet 14. Nov. 1938. Personalhistorisk Tidsskrift. 10. række, 6. bind, pp. 75–76. 1939.

- Heiberg, K. A.: Om Slægtsnavnes Udslettelse. Personalhistorisk Tidsskrift. 11. række, 2. bind, pp. 75–76. 1941.
- Heiberg, K. A.: Menneskeskildring. Breve og Familiehistorie. København. 1942. Pp. 20–23: Optryk af de to foregående arbejder.
- Fabritius A.: Anmeldelse af K. A. Heiberg: Menneskeskildring. 1942. Personalhistorisk Tidsskrift. 11. række, 3. bind, pp. 148–149. 1942.
- Schelling, H. v.: Studien über die durchschnittliche verwandtschaftliche Verflechtung innerhalb einer Bevölkerung. Jena. 1944.
- Fabritius, A.: Danmarks Riges Adel. København. 1946.
- Bartlett, M. S.: Some evolutionary stochastic processes. Journal of the Royal Statistical Society. Series B. 11.211–229.1949.
- Kendall, D. G.: Stochastic processes and population growth. Journal the Royal Statistical Society. Series B. 11.230–264.1949.
- Good, I. J.: The number of individuals in a cascade process. Proceedings of the Cambridge Philosophical Society. 45.360–363.1949.
- Feller, W.: An Introduction to Probability Theory and its Applications. New York. 1958.
- Harris, T. E.: The Theory of Branching Processes. Berlin. 1963.
- Hansen, Sv. Aa.: Adelsvældens grundlag. København. 1964.
- Kendall, D. G.: Branching processes since 1873. Journal of the London Mathematical Society. 41.385–406.1966.
- Keyfitz, N. og Tyree, A.: Computerization of the branching process. Behavioral Science. 12.329–336.1967.
- Keyfitz, N.: Introduction to the Mathematics of Population. Reading. 1968. Pp. 399–412: Chapter 18. The branching process as a population model.
- Kimura, M. og Ohta, T.: The average number of generations until fixation of a mutant gene in a finite population. Genetics. 61.763–771.1969(a).
- Kimura, M. og Ohta, T.: The average number of generations until extinction of an individual mutant gene in a finite population. Genetics. 63.701–709.1969(b).
- Heyde, C. C. og Seneta, E.: The simple branching process, a turning point test and a fundamental inequality. A historical note on I. J. Bienaymé. Biometrika. 59.680–683. 1972.

2. Anden citeret litteratur (ordnet alfabetisk)

- Bang, G.: Den gamle Adels Forfald. København. 1897.
- Forst de Battaglia, O.: Wissenschaftliche Genealogie. Bern. 1948.
- Geppert, H. og Koller, S.: Erbmathematik. Leipzig. 1938.
- Kiær, A. N.: Statistiske Bidrag til Beleuchtung der ehelichen Fruchtbarkeit. Dritter Abschnitt. (Norsk) Videnskabs-Selskabets Skrifter. II. Historisk-filosofisk Klasse. 1904. No. 4. Christiania. 1905.
- Westenholtz, J. D. W.: Priiisskrift om Folkemængden i Bondestanden. København. 1772. Ny udgave. 1919. (Citatet p. 93 i den ny udgave).

NOTER

1. »... je n'ai pas rencontré la réflexion bien importante qu'ils auraient dû faire de l'extinction *inévitabile* des noms de famille. Evidemment tous les noms doivent s'éteindre, ... Un mathématicien pourrait calculer comment la réduction des

noms ou titres aurait lieu, d'après la probabilité des naissances toutes féminines ou toutes masculines ou mélangées et la probabilité d'absence de naissances dans un couple quelconque» (Pp. 388–389).

2. »Problem 4001. A large nation, of whom we will only concern ourselves with the

adult males, N in number, and who each bear separate surnames, colonise a district. Their law of population is such that, in each generation, a_0 per cent. of the adult males have no male children who reach adult life; a_1 have one such male child; a_2 have two; and so on up to a_5 , who have five. Find (1) what proportion of the surnames will have become extinct after r generations; and (2)

how many instances there will be of the same surname being held by m persons.«

3. P. Laslett anlægger i sin bog »The world we have lost« (London 1971) en statistisk betragtningsmåde på den engelske baronetstands uddøen uden dog at nævne Galton og Watson eller andre af de i denne artikel nævnte forfattere (p. 201 og note 189, pp. 308–309).

De ældste led af slægten Danholm

Af Erling Petersen

Under nogle års syslen med efterforskningen af en sydvestsjællandsk bondeslægt, min fædrene slægt, hændte det undertiden, at jeg i kirkebøgerne stødte på familienavnet Danholm, og i tidsrummet fra 1688 til 1720 var det især hyppigt forekommende i kirkebøgerne for Hyllinge og Vallensved sogne. Den mand af slægten, der tiest blev nævnt, var Christen Jacobsen Danholm, der i årene indtil 1704 var ridefoged på Harrestedgaard, og som i tiden derefter nævnes som birkefoged over Harrested birk. Han havde selv temmelig mange børn, så det alene bevirkede jo, at hans navn ofte måtte forekomme, men derudover skete det ikke så sjældent, at han eller nogle af hans familie optrådte som faddere for bøndernes børn. Det ret så usædvanlige navn gjorde mig nysgerrig, det lyste op mellem alle de gængse bondenavne, og jeg besluttede mig til langs ad vejen at nedskrive alt, hvad jeg kunne finde om birkefogeden og hans børn i de pågældende kirkebøger.

Senere fik jeg disse mine optegnelser suppleret væsentligt, ikke mindst efter at jeg var blevet kendt med de oplysninger, som genealogen Th. Hauch-Fausbøll i *Personalthistoriske Samlinger I*, s. 168f, i en fodnote til sin artikel om digteren Ingemanns slægt havde givet om enkelte medlemmer af slægten Danholm. Ganske vist var det ikke lykkedes Hauch-Fausbøll at stedfæste alle de pågældende, og han havde heller ikke udredet deres indbyrdes slægtskabsforhold, men alligevel gav disse oplysninger stødet til, at der blev foretaget en nøjere undersøgelse af, hvorledes de forskellige bærere af navnet var i slægt med hinanden. Det er denne undersøgelse, der ligger til grund for de efterfølgende optegnelser, der forhåbentlig vil vise sig at indeholde nogle ret væsentlige oplysninger om de ældste led af denne vistnok lidet kendte slægt.

Desværre er det ikke lykkedes mig at opstøve nogen som helst kendsgerninger om slægtens stamfader, hverken fødsel eller død, og hans hustru kendes heller ikke. Selv hans navn har jeg, ligesom i sin tid Hauch-Fausbøll, måttet slutte mig til ud fra hans børns anvendelse af farsnavn og slægtsnavn.

FØRSTE SLÆGTLED

1. *Jacob Danholm*. – Børn: 2. slægtled, nr. 2–5.

ANDET SLÆGTLED

- 2.a. *Cathrine Jacobsdatter Danholm*, f. 1638, begr. 29. okt. 1700 i Korsør, 61 år 10 mdr. gl. – Hun blev senest 1664 gift med Arendt Jansen Dam, f. ca. 1636, begr. 6. dec. 1697 i Korsør. Han var formentlig søn af den skipper Jan Arntzen, der under Svenskekrigen 1658–60 med sin jagt foretog 263 rejser med svenske krigsfolk til Fyn, Falster, Lolland og Langeland, og som vistnok var af hollandsk afstamning. Ved oprettelsen af et handelskompagni i Korsør 1663 indskød Jan Arntzen 200 rdl. og Arendt Jansen 100 rdl. i foretagendet. »Formedelst nogen manglede rigtighed« blev der først holdt skifte efter Arendt Jansen og Cathrine Danholm i maj 1701. Arven, der androg 131 sldl. 1 mk. 3 sk., blev delt i fem broder- og to søsterlodder [1]. Børn: 3. slægtled I, nr. 6–12.
- 3.b. *Christen Jacobsen Danholm*, »velviise og højagtbare signeur«, f. 1648, † 1720 i Kyse, begr. 13. juni på Vallensved kirkegård »med fyrrekiste og ringen«. Han var i en årrække ridefoged hos Joachim Frederik Vind på Gerdrup, Eggeslevmagle sogn, men skiftede i de år ofte bopæl. Fra 1677 til 1680 boede han hos sin svigerfader i Lundforlund præstegård, derefter et par år i Gerlev, og efter sit andet giftermål først på Gerdrup og fra 1686 i Øster Bøgebjerg, Boeslunde sogn. Da Joachim Fr. Vind i 1687 døde, blev Gerdrup overtaget af hans broder Holger Vinds enke, fru Margrethe Gjedde til Harrestedgaard, der havde en ret omfattende gældsfordring på sin svoger, og Christen Danholm fulgte med i købet. Den adelige frue synes at have haft øje for hans evner, og da Harrested var den gård, hun i regelen boede på, havde hun god brug for ham der. Endnu i juni 1687 boede han i Øster Bøgebjerg, men allerede året efter nævnes han ved en dåb i Hyllinge kirke som ridefoged på Harrestedgaard og senere som fru Margrethe Gjeddes fuldmægtig. Foruden at varetage den daglige drift af gården førte Christen Danholm i flere år også sin frues sager for retten, ganske vist med vekslende held, men i hvert fald så tilfredsstillende, at Margrethe Gjedde sørgede for, at han den 22. marts 1704 blev udnævnt til birkefoged over Harrested birk, en udnævnelse, der fik kongelig konfirmation den 22. april. Hans forgænger som birkefoged, Hans Evertsen fra Arløse, søn af præsten Evert Andersen i Rønnebæk, var samme år blevet herredsskriver ved Flakkebjerg herreds ret, en bestilling, som sikkert kastede mere af sig, end birkefogedhvervet i det lille Harrested birk gjorde. Desværre er ingen af birkets protokoller fra den tid bevaret.
- Christen Danholm blev gift 1° 25. nov. 1677 (trolovet fredag den 19. okt.) i Lundforlund kirke med Gertrud Madsdatter Lemvig, f. 1655 i Lundforlund, døbt 29. juli af sin farbroder Mickel Sørensen, sognepræst i Gladsakse, datter af sognepræst til Lundforlund-Gerlev, Mads

Sørensen Lemvig, f. 1614, † 1687, og Susanne Frederiksdatter, f. 1622, † 1660. Gertrud Madsdatter døde 30. marts 1682 i Gerlev, og hendes fader skrev herom i kirkebogen: »Dom. Judica (2. april) blev udi Gerlev kirke min sl. datter, Christen Jacobsen Danholms, begravet, efter at hun længe havde været plaget af den kvartanfeber og for 5 uger siden fik den nye sovesyge med stor hoste, katarr og flod og i svær sygdom blev forløst 3 uger, førend hun døde; havde været gift 4 år 4 mdr., avlede 3 børn, 2 sunde, som lever, en datter, som kom i kisten med hende, døde dom. Lætare (26. marts) og moderen torsdagen derefter, den 30. marts, da hun havde levet 26 år og 3 mdr. Gud give både hende og det lille nor en ærefuld opstandelse.«

Christen Danholm blev gift 2° den 5. okt. 1683 i Eggeslevmagle, trolovet 18. juli, med Johanne Pedersdatter, om hvem intet er fundet. Hendes moder døde på Gerdrup 1685, men omtales kun som Christen Jacobsens kones moder. Johanne Pedersdatter synes at have overlevet sin mand, men forlod vistnok Vallensved sogn efter hans død i 1720 [2]. Børn: 3. slægtled II, nr. 13–22.

- 4.c. *Dorothea Jacobsdatter Danholm*, f. 17. jan. 1652, † i Stege 8. nov. 1736, begr. 14. nov. i kirkegårdens bedste jord – »den i livet dyderige, nu salige matrone Dorthe Jacobsdatter Danholm, som var 84 år 9 mdr. 3 uger 1 dag gl.« [3]. Ved registreringen af hendes bo, der viste et overskud på 751 rdl. 2 mk. 4 sk., nævnes foruden hendes mands broder og søster følgende arvinger på hendes side: Anders Brydes hustru, Anne Dorthea Danholm, der var hendes broderdatter, apotekeren monsjør Egholms kone, der var datter af hendes søstersøn, magister Iver Dam i Udby, og degnen Gregers Schiernings børn, hvis mormoder var hendes søster, nedennævnte Maren Jacobsdatter Danholm.

Den 6. marts 1687 var hun i Stege blevet gift med klokker Henrik Sørensen Ingemann, døbt dom. 3. advent 1661 i Magleby på Møn, † i Stege 29. maj 1708, begr. 4. juni, søn af degnen i Magleby, Søren Pedersen Ingemann, † 1669, og hustru Levine Henrichsdatter, (1634–1684) [4]. Børn: 3. slægtled III, nr. 23–24.

- 5.d. *Maren Jacobsdatter Danholm*, f. 9. juni 1654, † i Stege 25. juni 1728, begr. 3. juli; opholdt sig i vinteren 1684 hos broderen på Gerdrup og blev 6. febr. samme år trolovet hos præsten i Eggeslevmagle, gift 26. juni 1684 i Trinitatis kirke med Niels Axelsen Ursin, døbt 25. juli 1654 i Børglum, † senest 1724 (begravelsen ikke indført i Stege kirkebog), søn af sognepræst i Børglum, Axel Jensen Ursin (1620–91) og Mette Thomasdatter (1620–71). Han blev student fra Roskilde 1673, opholdt sig 1684–90 i København, var i 11 år, 1690–1701, klokker i Korsør og fra 1701 til sin død kordegn og skolemester i Stege. Der er ikke fundet noget skifte efter ham, men 1724 holdtes der auktion i

boet »efter skoleholder og forrige degn til Stege menighed, sl. Niels Axelsen på hans efterladte gods og formue i skoleresidensen«. Ved den lejlighed købte to af sønnerne samt svigersønnen en betydelig del af boet. Ved skiftet efter Maren Danholm, der i sin enkestand boede hos svigersønnen, Gregers Schierning, nævnes som hendes arvinger de tre sønner, Axel, Jacob og Laurids, samt den afdøde datters børn, Mathias, Hendrick, Thomas, Niels og Cathrine Dorthea Schierning. Ved auktionen over boet den 1. okt. 1728 var både Axel og Jacob Ursin til stede. Arven blev på i alt 776 rdl. 1 mk. 13 sk. [5]. – Børn: 3. slægtled IV, nr. 25–29.

TREDIE SLÆGTLED

I

Cathrine Jacobsdatter Danholms børn med Arendt Jansen Dam.

- 6.a. Jan Arendtsen Dam, f. 15. juli 1665 i Korsør, † 10. maj 1740 *ibid.*, kgl. transportforvalter og skipper i Korsør; gift 1° 1695 med Kirsten Jensdatter, † 17. sept. 1722 (8 børn), 2° med Kirsten Jørgensdatter, f. Korsør 7. dec. 1688, † 9. maj 1751 (1 søn) [6].
- 7.b. Anniche Arendtsdatter Dam, f. i Korsør, gift 28. juni 1691 (trolovet 13. februar) med Jens Jensen, der boede i Hyllinge på en gård under Harrested gods, og som 1699 blev skriver ved Harrested birketings ret. Hendes fødsel og død er ikke fundet, men hun kommer i alder utvivlsomt lige efter broderen Jan. Allerede 1691 nævnes Jens Jensen og hans kone Anniche i Hyllinge, og 19. nov. 1693 fik de en datter døbt i kirken, i øvrigt båret af Christen Jacobsen Ridefogeds hustru i Kyse og med Arendt Skipper og Maren Arendtsdatter fra Korsør som faddere. En anden datter, døbt 25. marts 1696, blev båret af skipper Arendts kone [7].
- 8.c. Iver Arendtsen Dam, f. Korsør 17. nov. 1671, † i Udby ved Vordingborg 26. marts 1725. Student 1693 fra Slagelse latinskole, sognepræst i Udby-Ørslev 25. marts 1699, magister 1706; gift med Karen Hansdatter Gemzøe i 1699, datter af provst Hans Danielsen Gemzøe i Stege (1640–93) og hustru Margrethe Bagger (1647–1739). De fik sammen 10 børn, men de fem døde før faderen. Da Iver Dam i året 1700 indskrev sin datter Maria Margrethes dåb i Udby kirke, indførte han mellem fadderne sin morbroder Christen Danholm fra Kyse. Før sin død testamenterede han 100 rdl. til de fattige [8].
- 9.d. Jacob Arendtsen Dam, f. Korsør ca. 1673. Ved skiftet efter forældrenes mentes han at opholde sig i England, og hans alder blev opgivet til »noget over 25 år«. Hans skæbne ukendt.

- 10.e. Albert Arendtsen Dam, f. 1677 i Korsør, † i Magleby på Møn 28. febr. 1725, 47 år 3 mdr. 8 dage gl. Student privat 1712, 1716 degn i Magleby, gift 26. okt. 1717 i Stege med byskriver Hans Wests datter, Christine Cathrine, der 14. nov. 1725 blev gift med den nye degn, Wilhelm Raun. Hun døde i Stege 19. sept. 1775 [9].
- 11.f. Gert Arendtsen Dam, f. Korsør ca. 1681. Han var jo af en søfarende slægt og muligvis identisk med den Gert Dam, der i 1707 sammen med 40 andre besætningsmedlemmer døde ombord på slavehaleren »Christianus Quintus«, hvor han var understyrmand – og hvor Peder Wessel var yngste skibsdreng [10].
- 12.g. Maren Arendtsdatter Dam, f. i Korsør, hvis kirkebog først begynder 1686, † omkring 1740 i Kerte på Fyn. Efter moderens død opholdt hun sig hos Mouritz Mortensen, borgmester i Korsør, men blev 19. oktober 1701 gift med student Christian Olufsen Hassel, der samme år overtog embedet som klokker i Korsør efter sin kones onkel, Niels Ursin. Samtidig med, at han passede denne bestilling, læste han teologi, og fra 1721, til han i 1737 døde, var han sognekapellan i Skælskør. Efter hans død flyttede Maren Dam til Kerte på Fyn, hvor deres søn, Arendt Hassel, var præst, og her døde hun. Inden sønnen i 1742 blev forflyttet til Husby, lod han i Kerte kirke opsætte en mindetavle over sine forældre [11].

II

Birkefoged Christen Jacobsen Danholms børn.

Af 1. ægteskab med Gertrud Madsdatter Lemvig:

- 13.a. *Mathias Christensen Danholm*, f. 1679 i Lundforlund præstegård, »hjemmedøbt, dåben confirmeret i kirken 3. pinsedag, og hans moder, min datter Gertrud, gik i kirke samme dag; ham bar hans farsøster Kathrine Arendt Janssøns«, begr. 17. maj 1710 i Stege. Ved skiftet efter hans morfader, Mads Lemvig i Lundforlund, den 11. juni 1687 arvede han 10 rdl. samt adskillige af boets effekter. Hans fader fra Øster Bøgebjerg var hans værge ved skiftet. Nogle år senere, da familien omsider havde fået fast bopæl i Kyse, kom Mathias Danholm i kobbersmedelære. Hans lærested har ikke kunnet påvises, men han var under alle omstændigheder så nær sit hjem, at han kunne være til stede, når familien samledes. Flere gange, når Anniche Dam og Jens Jensen i Hyllinge havde barn i kirke, sås kobbersmedelærlingen Mads Christensen Danholm mellem fadderne.

Den 11. januar 1708 fik han borgerskab som kobbersmed i Stege, og 3. april 1709 blev han i St. Olai kirke i Helsingør gift med Elsebeth Christensdatter Harboe, f. 1688 i Helsingør, døbt 29. juni i St. Olai, datter af kleinsmed Christen Harboe og Gertrud Christensdatter.

Ægteskabet blev dog af kort varighed, for som nævnt døde Mathias Danholm i maj 1710. Den 6. juni blev hans bo registreret, og ved skiftet, der blev sluttet 22. juli samme år, var både Christen Danholm og svogeren Niels Ursin til stede. Værge for den unge enke var hendes stedfader, Mogens Hildemand. Hele arven androg 9 rdl. 8^{1/2} sk., så der var ikke meget at gøre godt med. Elsebeth Harboe blev ikke gift igen i Stege, men forlod sandsynligvis byen [12]. Søn: 4. slægtled I, nr. 30.

- 14.b. Et barn, hvis navn ikke kendes. Dåben ikke fundet i Lundforlund-Gerlev kirkebog, men det er formentlig født ca. 1680 og levede endnu i 1682 (se nr. 3.b.), men 5. januar 1685 begravedes i Eggeslevmagle »Christen Jacobsens tvende sønner på Gerdrup«. Kirkebogen oplyser intet om deres navne, men den ene må være ovennævnte barn.
- 15.c. *Susanne Christensdatter Danholm*, f. 8. marts 1682 i Gerlev, hjemmedøbt, † 26. marts, begr. hos moderen.
Af 2. ægteskab med Johanne Pedersdatter:
- 16.d. *Holger Christensen Danholm*, f. Gerdrup 1684: »Dom. 23. p. Trin. (2. nov.) 1684 havde Christen Jacobsen, ridefoged på Gerdrup, en søn udi kirke, dåben at confirmere, Holger kaldet.« Drengen blev dog kun godt to måneder gl., 5. januar blev han begravet sammen med den 4 år ældre halvbroder (nr. 14.b.).
- 17.e. *Holger Christensen Danholm*, f. 1686 i Øster Bøgebjerg, Boeslunde sogn (ingen kirkebog), † i Tostrup degnebolig 24. januar 1765.

Holger Danholm blev privat dimitteret til universitetet den 7. juli 1703, ifølge universitetsmatriklen i en alder af 17 år. Hvem der læste med ham, vides ikke, men muligvis har det været sognepræsten i Valensved. Både den tyskfødte Mathias Martin († 1701) og hans eftermand Bertel Bruun († 1731) havde gjort sig fortjent til kaldet ved at undervise ansete folks børn. I to år, fra 1711–13, var Holger Danholm hører ved latinskolen i Næstved, og 1719 blev han af komtesse Frederica Louise Danneskiold til Gisselfeld kaldet til degn i St. Tostrup-Uggerløse i Midtsjælland. Embedet var så godt, at han i flere perioder kunne holde en substitut, først Niels Andersen, † 1728, senere Poul Hansen. Ifølge St. Tostrup kirkebog skal han have plantet to egetræer på kirkegården.

Gift 9. marts 1721 i Tostrup med Anne Kirstine Christophersdatter, f. ca. 1696, begr. i Tostrup 16. april 1764, 68 år gl. Hun havde før sit giftermål ophold på Mølleborup, en gård større i sognet, og var søster til Anna Christophersdatter, gift med Christian Glob Gyrsting, sogne-degn til Skamstrup-Fryndal. – Det fremgår af Tostrup kirkebog, at Danholm og hans kone, så vidt muligt, valgte deres børns faddere fra en kreds, der socialt rangerede lidt højere end deres daglige omgang,

bønderne. Ganske vist ses hans egne søskende heller aldrig nævnt, men årsagen hertil var nok nærmest den, at de boede så langt fra hinanden. Det betød dog ikke, at de var helt uden forbindelse. Da svogeren Niels Quist i Tornemark døde 1729 (se 19.g.), optrådte ved skiftet som formynder for hans børn »deres kiødelige morbroder sognedegn Holger Danholm i Tostrup-Uggerløse« [13]. Børn: 4. slægtled II, nr. 31–40.

- 18.f. *Anne Dorthea Christensdatter Danholm*, f. senest 1688 i Øster Bøgebjerg, Boeslunde sogn, begr. i Stege 21. dec. 1767, 76 år gl., i de fattiges jord. Hun nævnes som bæremoder i Vallensved 1707 og i Eggeslevmagle 1711, men synes derefter at have forladt egnen. Hun dukkede senere op i Stege, hvor hendes to fastre boede, og hvor hun i 1736 arvede den ene, klokker Ingemanns barnløse enke (se 4.c.). Hun blev gift 24. sept. 1717 (trolovet 11. aug.) i Stege med ungkarl Anders Rasmussen Bryde, f. på Nyord 1688, døbt 26. aug., † i Stege 26. april 1755, begr. 30. april, søn af Rasmus Nielsen Bryde på Nyord, begr. 8. febr. 1706, 73 år gl., og hustru Karen, begr. 23. nov. 1706, 63 år gl. Anders Bryde erhvervede 1. dec. 1706 borgerskab som søfarende i Stege [14]. Børn: 4. slægtled III, nr. 41–42.
- 19.g. *Regitze Sophie Christensdatter Danholm*, f. i Kyse 1692, døbt onsdag den 24. august i Vallensved kirke (»båret af velb. jomfru Sophia Wind, velb. Sophia Trolle stod hos. Faddere: Velb. Anders Trolle (til Trolholm), Israel Brinch og Niels Casparsen«), † i Kvislemark 1764, begr. 25. april, 71 år gl.

Gift 1° 22. april 1716 i Vallensved med Niels Christensen Quist, skræder, af Harrestedgaard, f. ca. 1691, † 1729 i Tornemark, begr. 30. juni på Fuirendal kirkegård. Han havde 9. jan. 1719 fæstet det hus i Tornemark, som gartneren Jørgen Friderich tilforn havde haft, og i indfæstning givet 4 rdl. Det hed sig da, at han var »en fri karl for vornedrettighed«. Ved skiftet efter ham den 9. sept. 1729 mødte som formyndere for de to børn deres kødelige morbrødre. Det var foruden degnen Holger Danholm fra Tostrup den yngste af enkens brødre, Peder Jacob Danholm, der boede i Hvilebjerghuset, Sørbymagle sogn. Enkens lavværge var sieur Hans Jørgen Strich fra Tornemark. Ved skiftet viste det sig i øvrigt, at boets formue langt overgik gælden, så at arven i alt androg 44 rdl. 4 mk. 2 sk.

Gift 2° 16. juli 1730 med skræder Wilhelm Hansen Lange, der 4. febr. samme år havde fået fæstebrev på Niels Skræders hus og betalt 4. rdl. 1 mk. 8 sk. i indfæstning. Det oplystes i fæstebrevet, at han »ægtede enken og annammede huset i god stand«. – Om Wilhelm Hansen Lange kan der for øvrigt så godt som intet oplyses ud over, at han 3. dec. 1735 på Flakkebjerg herredsting lod læse en bekræftelse på, at

- han havde solgt sin jord på Taarnborg mark til degnen Mathias Mantzen i Taarnborg [15]. Børn: 4. slægtled IV, nr. 43–45.
- 20.h. *Margrethe Christensdatter Danholm*, f. i Kyse, døbt 19. jan. 1696 i Vallensved, † 30. jan. samme år.
- 21.i. *Margrethe Christensdatter Danholm*, f. i Kyse 1697, døbt 3. søndag efter påske, båret af velb. frue Adele Mundt på Fodbygaard; gift 21. febr. 1720 i Vallensved med skovfoged Niels Andersen Hassel af Kirkerup, søn af tidligere skovfoged i Kirkerup, Anders Knudsen, f. ca. 1649 i Hesselby i Skaane, † i Kirkerup 18. juni 1722, og hustru Maren Christensdatter. Niels Andersen fæstede 1719 for 1 rdl. 9 fag af faderens hus på 20 fag, og her boede han og Margrethe Danholm i en årrække, men efter deres sidst fødte datters død i 1739, synes de at være forsvundet fra sognet. De nævnes i hvert fald ikke senere i kirkebogen [16]. Børn: 4. slægtled V, nr. 46–53.
- 22.j. *Peder Jacob Christensen Danholm*, f. 1703 i Kyse, døbt dom. Jubilate (29. april) i Vallensved kirke, båret af fasteren fra Stege, »Henrik Klokkers kvinde«, og Karen hr. Ivers i Udby stod hos. Blandt fadderne nævnes klokkeren Hans Cassel fra Høve. – Peder Jacob Danholm boede i årene 1726–30 i Hvilebjerghus i Sørbymagle sogn, men forsvandt efter deres andet barns død fra sognet. Han nævnes 1750 som forlover ved et bryllup i Slotsbjergby, men synes ikke at have været bosat der. Hans videre skæbne kendes ikke.

Han blev gift 1° 3. nov. 1726 (trolovet 18. april) i Sørbymagle med Sophie Pedersdatter, f. Sørbymagle (ingen kirkebog 1691–1717), † senest 1731, datter af smeden Peder Jensen i Sørbymagle og hans første hustru, Kirsten Albertsdatter Sadolin, † 14. nov. 1718, der var præstedatter fra Næstelø.

Gift 2° 12. marts 1732 i Venslev ved Holsteinborg med Mette Marie Andersdatter, enke efter birkedommer over Holsteinborg birk, Anders Wiger, der døde i Rude 1731, begr. 11. april i Venslev, uden at efterlade sig børn. Hendes broder, Niels Andersen på Holsteinborg, var værge for hende, da skiftet efter hendes første mand blev sluttet, men ellers er der intet fundet om hendes familieforhold [17]. Børn: 4. slægtled VI, nr. 54–55.

III

Dorothea Jacobsdatter Danholms børn med klokker Henrik Ingemann.

- 23.a. Jacob Henriksen Ingemann, f. 1691 i Stege, døbt 3. juni, begr. 22. juli 1693 *ibid.*
- 24.b. Jacob Henriksen Ingemann, f. 14. maj 1695, hjemmedøbt samme dag, begr. 26. sept. 1696 i Stege.

IV

Maren Jacobsdatter Danholms børn
med skolemester Niels Axelsen Ursin.

- 25.a. Axel Nielsen Ursin, f. København 1. jan. 1687, † Kyndby 22. marts 1770, student København 1709, fik allerede 1725 løfte om præstekald i Kyndby-Krogstrup, blev 1730 vicepastor og 1735 sognepræst samme sted; gift 1° Magdalene Rebekke Spreets, † 1737; 2° Birthe Randerup, † 1758 [18].
- 26.b. Mette Dorthea Ursin, døbt i Korsør 24. sept. 1690, † i Stege 1. nov. 1727, gift med sognedegn i Stege, Gregers Mathiasen Schierning, † 18. marts 1749, han gift 2° med Magdalene Krummelin. Gregers Schierning lod 30. marts 1730 sin og Mette Ursins »sal. søn Mathias, som 11. januar omkom imellem begge færgegårdene, begrave oppe i choret ved den søndre skriftestol; bemeldte barn var 15 år« [19].
- 27.c. Jacob Nielsen Ursin, døbt i Korsør 19. aug. 1692, student privat 1713, var ved moderens død sognedegn i Gaverslund, Vejle amt; gift Karen Heglund. Deres søn, Svend Martin Ursin, f. 1728, blev 1768 gift med sin kusine, Friderica Marie Ursin, fra Kyndby [20].
- 28.d. Thomas Nielsen Ursin, døbt i Korsør 17. aug. 1694. Han nævnes ikke ved skiftet efter moderen og må altså være død forinden.
- 29.e. Laurids Nielsen Ursin, døbt i Korsør 7. okt. 1698, båret til dåben af Christen Jacobsen Danholms hustru fra Kyse. Da der i 1728 blev holdt skifte efter moderen, var han bosat i Christiania.

FJERDE SLÆGTLED

I

Kobbersmed Mathias Danholms søn
med Elsebeth Christensdatter Harboe

- 30.a. *Christian Henrik Danholm*, f. i Stege 1. febr. 1710, hjemmedøbt af faderen, dåben konfirmeret i kirken 5. febr. Ved skiftet efter hans fader nogle måneder senere mødte farfaderen Christen Danholm fra Kyse som værge for den lille dreng. Hans senere skæbne kendes ikke [21].

II

Sognedegn Holger Danholms børn
med Anne Kirstine Christophersdatter

- 31.a. *Christen Danholm*, f. 1722 i Tostrup, Merløse herred, døbt septuagesima søndag (2. febr.), båret af madam Wulff på Mølleborup, † i Fredensborg 1775, 55 år gl., begr. 30. dec. Skønt Christen var hans døbenavn, blev han som regel kaldt Christian, en stavemåde, han også selv anvendte. – Der vides intet om hans liv, før han i en alder af 40 år dukkede op i Hillerød. I 1762 blev ferskvandsfiskeriet i Frederiksborg

og Kronborg amt delt således, at der blev ansat en fiskemester for hvert område, og i Frederiksborg amt blev fiskeriet for kongens regning administreret af Christian Danholm. Hans forudsætninger for at kunne bestride denne bestilling kendes ikke, og de var måske, når alt kommer til alt, heller ikke til stede. Han synes at have været både efterladende og forsømmelig, og der blev efterhånden temmelig megen utilfredshed med hans administration; men det, der slog hovedet på sømmet, var, at han i nogle år ikke havde aflagt regnskab. I 1769 blev en anden af Hillerøds borgere først ansat som kontrollør ved fiskeriet og kort tid efter som fiskemester, men det vides ikke, om Danholm tog sin afsked selv, eller om han uden videre blev sat fra bestillingen, men der er størst sandsynlighed for det sidste. Da han i 1762 tiltrådte som fiskemester, blev der foretaget en afleveringsforretning, men der synes ikke at være foretaget noget sådant, da han fratrådte. Efter hans død fandt man i boet en pakke dokumenter vedrørende fiskeriet i Københavns, Frederiksborg og Kronborg amter 1762–68 og en pakke kvitteringer for fisk afleveret til den kgl. fuldmægtig ved fiskehuset i København for 1763–68.

I 1769 eller –70 flyttede Danholm med sin familie til Fredensborg, hvor han havde købt en ejendom, og han omtales efter den tid altid som »forrige kgl. fiskemester«.

Christian Danholm blev gift 27. sept. 1764 i Hillerød, efter kongebrev af 20. sept., med jomfru Cathrine Becker, f. 1744, døbt i Nicolaj kirke 20. febr., † i Fredensborg 1775, formentlig i barselsseng, begr. 14. jan., 31 år gl., datter af sognepræst til Græse-Sigerslev 1741–55, Johan Christian Ernst Becker, f. København 23. juni 1713, † Græse 30. april 1755, og hustru Christine Sophie Pedersdatter Topp, f. 14. sept. 1724, † 31. aug. 1808. Ægteskabet blev ret så kortvarigt, men børnerigt. Det blev heller ikke uden sorger. Alene i september måned 1772 døde fire af børnene. Danholm selv døde vistnok på selve juleaften 1775, thi den 25. dec. dette år forsegledes »forrige fiskemester Danholms bo«, og den 24. jan. 1776 blev det vurderet og registreret. Til stede ved denne lejlighed var børnenes mormoder, »madamme Bekker fra København«, samt sal. Danholms »kiødelige fuldbrøder« Johannes Danholm, forvalter på Mølleborup. Den 18. nov. samme år åbnedes en pakke forseglede dokumenter, og den 13. jan. 1777 påbegyndtes skiftet, og her mødte hofapoteker Becker og Johannes Danholm som værger for de forældreløse børn. Skiftet fortsatte den 24. febr. og blev endelig afsluttet den 7. april 1777. De fire børn arvede tilsammen 1637 rdl. 5 mk. 4 sk. [22]. Børn: 5. slægtled I, nr. 56–63.

32.b. *Christopher Danholm*, f. 1723 i Tostrup, hjemmedøbt 18. aug., † 1724, begr. 1. dec., 1 år 15 uger gl.

- 33.c. *Christopher Danholm*, f. 1725 i Tostrup, døbt 29. april; rejste som ung til Norge og fik den 19. febr. 1754 borgerskab som købmand i Bergen, »akkorderet frihed efter forordningen af 16. dec. 1707 og tilholdt at udtage købmandsbog«. Den 1. juli 1766 udstedte han kvittering for sin fædrene og mødrene arv og underskrev sig da Christopher Holgersen Danholm. Hans hustrus navn kendes ikke, og om hans børn kan der kun gisnes. Det var antagelig hans søn, den Christian Danholm, der den 30. jan. 1794 fik borgerskab som høker i Bergen [23].
- 34.d. *Johannes Danholm*, f. 1726 i Tostrup, hjemmedøbt, i kirke den 8. jan. 1727, † 16. jan. 1796 i Sønder Jernløse. – »da kisten ikke kunne blive færdig før sidst i ugen næst efter, og intet forrådnelsens tegn var at se endnu begravelsesdagen, blev han begravet tirsdag den 26. jan.« Han havde aldrig været gift, men fra de unge år været faderen behjælpelig som substitut i Tostrup degnekald. Siden blev han skoleholder i Undløse, Uggerløse og Eskildstrup og var derefter kontorist og fuldmægtig på flere herregårde. Ind imellem opholdt han sig dog hos sin ældste broder Christian, der var fiskemester ved Frederiksborg (nr. 31.a.). 1776 var han forvalter på Mølleborup, kom 1777 til Knabstrup, hvis ejer, justitsråd Ditlev Lunn, 5. dec. 1791 kaldte ham til degn i Sønder Jernløse-Søstrup. Den 7. april 1767 kvitterede han på brødrene Christians og Ferdinand Antons vegne på arven efter deres forældre, der beløb sig til 40 rdl. 4 mk. 7⁹/₁₁ sk. til hver [24].
- 35.e. *Marie Kirstine Danholm*, f. 1728 i Tostrup, hjemmedøbt, i kirke 3. okt., † i Soderup 1774. – Gift 8. nov. 1764 med sognepræst til Soderup-Eskildstrup, Merløse herred, Peder Hansen Wøldike, f. 6. sept. 1721 i Odense, † i Soderup 16. nov. 1769, søn af sognepræst til St. Hans kirke i Odense, Hans Wøldike, og hustru Cathrine Sebastiansdatter Døllner. Wøldike blev præst i Soderup 1748, gift 1° 8. aug. 1749 med Christiane Charlotte Aagaard, begr. 20. aug. 1750, enke efter forgængerens i Soderup, Johan Henrik Weber. Begge ægteskaber var barnløse [25].
- 36.f. *Jacob Henrik Danholm*, f. 1730 i Tostrup, hjemmedøbt, i kirke 4. april, † i Trankebar 10. dec. 1762. Han blev student fra Roskilde Domskole 1752, blev 1755 skoleholder i Saaby og Kisserup, tog teologisk eksamen og blev 1759 af Asiatisk Kompagnis direktion antaget som sognepræst for Zions menighed i Trankebar for et tidsrum af 6 år. Kaldsbrevet, der var dateret 25. sept. 1759, var stadfæstet af kongen 28. sept. Han afsejlede i november samme år med kompagniets skib »Tranquebar« og gjorde undervejs tjeneste som skibspræst for en løn af 12. rdl. om måneden. Kom 1760 til Trankebar og flyttede ind i Zions kirkes præstebolig, men fik kun kort tid at virke i. Han døde

- efter 14 dages hidsig feber og blev 11. dec. 1762 begravet i kirken [26].
- 37.g. *Mathias Danholm*, f. i Tostrup 1732, døbt palmesøndag (6. april), var 1767 borger og snedkermester i Augsburg. Den 4. febr. dette år kvitterede han for sin fædrene og mødrene arv på 40 rdl. 4 mk. 7⁹/11 sk. [27].
- 38.h. *Nicolai Christian Danholm*, f. og † i Tostrup 1735: »Dom. Cantate (8. maj) begravet sognedegnen Holger Danholms nyfødte og hiemme-døbte søn, navnlig Nicolai Christian – intet til kirken.«
- 39.i. *Nicolai Christian Danholm*, f. 1736 i Tostrup, døbt trinitatis søndag (27. maj), begr. 9. jan. 1737, 8. mdr. 10 dage.
- 40.j. *Ferdinand Anton Danholm*, f. 1738 i Tostrup, døbt 29. juni, † 17. maj 1804 i Drønnen i det vestlige Norge, hvor han var godsejer og købmand. Allerede i 1768, da han var 30 år gl., købte han af Johan Heide handelsstedet ved Drønnesund for 899 rdl. Både hans søn og sønnesøn drev handel i Drønnesund efter ham. I 1824 gik stedet op i luer. Da Danholm købte hele Drønnesund, også den del, Harams kirke ejede, beholdt han kun en del af det og solgte resten [28]. Hans hustrus navn kendes ikke, derimod kendes to af hans børn: 5. slægtled, II nr. 64–65.

III

Anne Dorthea Danholms børn med Anders Rasmussen Bryde i Stege.

- 41.a. Christen Andersen Bryde, f. i Stege, levede i 1755.
- 42.b. Dorthea Marie Bryde, f. ca. 1722 i Stege, begr. 8. april 1755 *ibid.*, 33 år gl. Havde vistnok været gift to gange, første gang med Hans Rasmussen Erreboe, en mand fra København, der havde erhvervet borger-skab i Stege [29].

IV

Regitze Sophie Danholms børn.

Af 1. ægteskab med Niels Christensen Quist:

- 43.a. Johanne Margrethe Nielsdatter, f. 1716 i Kyse, døbt i Vallensved 1. adventssøndag.
- 44.b. Christen Nielsen, f. 1721 i Tornemark, Fuirendal sogn.
Af 2. ægteskab med Wilhelm Hansen Lange:
- 45.c. Niels Wilhelmsen Lange, f. 31. marts 1732 i Tornemark, døbt palme-søndag i Fuirendal kirke.

V

Margrethe Danholms børn
med Niels Andersen Hassel.

- 46.a. Christen Nielsen, døbt 9. febr. 1721, begr. 20. april samme år. »Var svag ald sin tid.«
- 47.b. Johanne Maria Nielsdatter, døbt 7. juni 1722 i Kirkerup, båret af Ritse Sophie Niels Christensens i Tornemark, blev ved sin konfirmation kaldt Johanne Maria Hassel.
- 48.c. Dorethe Nielsdatter, f. 1724 i Kirkerup, »kom svag til verden«, døbt straks efter, men døde 26 timer gl., begr. 5. juni.
- 49.d. Holger Christian Nielsen, f. 1725 i Kirkerup, døbt 3. juni.
- 50.e. Dorethe Margrethe Nielsdatter, f. 1728 i Kirkerup, »var svag fra sin fødsels tid og døde omsider 8 uger 3 dage gl., begr. 4. juli. Til klokkekerne blev der givet 3 mk.
- 51.f. Anne Margrethe Nielsdatter, døbt 25. juni 1730 i Kirkerup, begr. nytårsdag 1731, 29. uger 3 dage gl.
- 52.g. Anders Nielsen, døbt 13. jan. 1732 i Kirkerup, båret af frøken Grubbe.
- 53.h. Anne Margrethe Nielsdatter, f. 23. nov. 1734 i Kirkerup, hjemmedøbt, i kirke 10. jan. 1735, † 1739, 4 år 10 mdr. gl.

VI

Peder Jacob Danholms børn
med Sophie Pedersdatter.

- 54.a. Johanne Kirstine Danholm, døbt 27. febr. 1729 i Sørbymagle, født i Hvilebjerghus, båret til dåben af sin faster, Margrethe Niels Andersens i Kirkerup. Hun blev begravet den 6. marts og kaldtes da »Johanna Cathrine« – blev døbt den ene søndag og begravet den næste søndag derefter.
- 55.b. Christen Danholm, hjemmedøbt 17. sept. 1730, † få dage senere, begr. 24. sept. i Sørbymagle.

FEMTE SLÆGTLED

I

Fiskemester Christen Danholms børn
med Cathrine Becker.

- 56.a. *Anne Kirstine Danholm*, f. i Hillerød 1765, døbt 29. sept., † i Nakskov 1844. Uden forudgående trolovelse og lysning, men efter kongebrev af 24. maj blev hun 5. juni 1797 i Farum viet til Johannes Heerfordt, f. 1752 i Høje Taastrup, † som branddirektør i Nakskov 9. nov. 1831 79 år gl., søn af sognepræst Christopher Heerfordt (1703–67) og hans 2. hustru, Anne Magdalene Muus (1718–98). De boede den første tid efter brylluppet hos hans moder i Farum, og her blev deres æld-

- ste søn, Christopher Christian Heerfordt, f. 6. sept. 1797, † som købmand i Nakskov 21. maj 1827. I 1801 boede de i Vejlegade, matr. nr. 69, og her fik de en datter, Anne Sophie Heerfordt, f. 17. febr. 1803, † i Nakskov 18. febr. 1832, som 24. jan. 1827 blev gift med bager Carl Gustav Christian Priergaard, f. 11. jan. 1794 i Nakskov, † 1. dec. 1872 i Maribo [30].
- 57.b. *Johan Christian Danholm*, f. Hillerød, hjemmedøbt, fremstillet i slotskirken 11. jan. 1767, † 1772 i Fredensborg, begr. 2. sept.
- 58.c. *Gotfried Danholm*, f. i Hillerød, døbt 12. jan. 1768; arvede efter sine forældre 545 rdl. 5 mk. 12 sk. Han må være død før 1797, idet han ikke nævnes ved skiftet efter den yngste broder Peder [31].
- 59.d. *Johan Lehn Danholm*, f. Hillerød 1769, døbt 13. april, † 1772 i Fredensborg, begr. 9. sept.
- 60.e. *Oligera Danholm*, f. Fredensborg 1770, døbt 22. okt., † ibid. 1772, begr. 19. sept.
- 61.f. *Maria Hendrika Danholm*, f. i Fredensborg 28. dec. 1771, døbt 4. jan. 1772, † ibid. 1772, begr. 26. sept.
- 62.g. *Oligera Christiane Danholm*, f. Fredensborg 16. marts 1773, døbt 22. marts, † 3. juni 1825 i Korsør. Ligesom søsteren Anne Kirstine arvede hun efter forældrene 272 rdl. 5 mk. 14 sk. Gift 1. nov. 1793 i Korsør med apoteker Frederik Conrad Gravenhorst, f. 31. jan. 1758 i Kiel, † 6. aug. 1836 i Slagelse kloster, gift 1° 31. maj 1792 med Catharina Vincentine Ostfeld, der døde i Korsør 13. dec. 1792. 6 børn [31].
- 63.h. *Peder Topp Danholm*, f. Fredensborg 1. jan. 1775, døbt 7. jan. – Arvede 545 rdl. 5 mk. 12 sk. efter sine forældre, der begge døde i hans første leveår. Han døde selv den 11. juni 1797 i København, begr. Nicolaj sogn 15. juni. Han var ugift apotekersvend hos sin moders farbroder, hofapoteker Gotfried Becker på Hofapoteket på Store Købmagergade, og efterlod sig to søstre, Anne Kirstine (nr. 56.a.) og Oligera Christiane (nr. 62.g.) [33].

II

Ferdinand Anton Danholms børn.

- 64.a. *Anne Kirstine Danholm*, f. ca. 1768, gift omkring 1790 med Christopher Hagerup, f. ca. 1765, handelsmand på Giske, søn af Niels Hagerup og Charlotte Amalie Abelseth. De havde 2 døtre og 4 sønner, og den mest kendte af disse var Ferdinand Anton, opkaldt efter morfaderen, f. ca. 1795, † 22. dec. 1856, lensmand i Vaagø herred i Romsdalen og 1845 stortingsmand for Romsdal amt [34].
- 65.b. *Johan Christopher Danholm*, f. 1773, døbt 26. sept. i Natue (?) kirke, anneks til Skoue (?) præstegæld ved Ålesund, † 1844. Han var som sin fader handelsmand. Gift 1° med Else Cold, 2° 25. sept. 1806 med

Charlotte Amalie Smidt, døbt 30. juni 1782 i Hjørundfjord, † 10. marts 1839 [35].

Ved afslutningen af ovenstående erfarede jeg, at der i Norge fandtes bærere af navnet Danholm, hvis forbindelse med de her nævnte norske medlemmer af familien ikke uden videre kan påvises. Den 12. maj 1822 døde i Kristiansund Anna Magdalene Danholm; f. Heide, 71 år 9 mdr. 3 dage gl. Hun havde i 37 år 4 mdr. levet i ægteskab med Knud Danholm, der for nylig var fyldt 75 år, og med ham fået tre børn, en søn og to døtre, der begge var forsørgede [36]. Hvis angivelsen af hans alder er nøjagtig, kan der måske være tale om en søn af nr. 33.c., Christopher Danholm i Bergen, men det vil en nøjere undersøgelse af kirkebøgerne for Bergen og Kristiansund formentlig kunne kaste lys over.

Kilder og henvisninger

1. Korsør kb.: Korsør skiftepr. 1695–1708, 120a; Sorø amts årb. 1920, 125.
2. Kb. Lundforlund-Gerlev, Eggeslevmagle, Hyllinge og Vallensved; gejstl. skiftepr. Slagelse h. 1687; Gejstl. justitspr. Ø. Flakkebj. h. 1677ff.
3. PersHist. Saml. I, 168ff. Hauch-Fausbøll angiver intet fødested. Fødselsdagen synes udregnet på grundlag af dødsdatoen og den åbenbart meget nøjagtige aldersangivelse.
4. PersHist. Saml. I, 168f; Sjæll. stifts degnehist. 227; gejstl. skiftepr. Møn 1736.
5. Trinitatis kb.; Klitgaard: Vends. pr. slægter, 68f; PersHist. Saml. I, 168f; Degnehist. 227; gejstl. auktionspr. Møn 1724; gejstl. skiftepr. Møn, 1728.
6. Da. Kirk. Sorø a, 275f.
7. Hyllinge kb. 1648ff; skiftepr. Korsør 1695–1708. Korsør kb. 1686–1753.
8. Da. Kirk. Præstø a, 918; Wiberg III, 417; Legater og milde stiftelser II, 346.
9. Degnehist. 200.
10. PersHist. T. 1895, 162.
11. Korsør kb.; Wiberg I, 704, og III, 83; Fynsk Hjemstavn X, 65–78.
12. Kb. for Lundforlund, Stege og Helsingør St. Olai; gejstl. skiftepr. Slagelse h. 1687; Stege skiftepr. 1710.
13. Tostrup kb.; Degnehist. 111; Gejstl. overformynderipr. Merløse h., 1767, 44 og 46.
14. Kb. for Eggeslevmagle, Vallensved og Stege; Gejstl. Skiftepr. Møn 1736, Stege rådstuepr. 1717, fol. 155; Stege skiftepr. 1755; PersHist. Saml. I, 168.
15. Kb. Vallensved og Kvislemark-Fuirendal; fæstepr. Holsteinborg 1701ff; skiftepr. Holsteinborg 1729–37; Flakkebj. h. tingbog 3.12. 1735.
16. Kb. Vallensved og Kirkerup; Levnedsløb i Sørbymagle-Kirkerup II, 50.
17. Kb. Vallensved, Sørbymagle, Venslev og Slotsbjergby; skiftepr. Holsteinborg 1729–37.
18. Kirkeh. Saml. II, 5, 429–31; Wiberg II, 254; Klitgaard: Vends. pr. slægter, 68.
19. Korsør og Stege kb.; Degnehist. 227; Gejstl. skiftepr. Møn 1728.
20. Korsør kb.; Den dansk-norske søetat II, 666f.
21. Stege kb. og skiftepr. 1710.
22. Kb. Tostrup, Hillerød, Asminderød-Grønholt og Fredensborg; V. Seeger: Fra Kulsvierlandet, 152f; Kronborg amts skiftepr. 1766–90, fol. 227ff; Vejll. arkivregistr. II, 91f.
23. Tostrup kb.; Gejstl. overformynderipr. Merløse, 1767, 44, 46; Bergens borgerbog 1752–1815, 8 og 164.
24. Kb. Tostrup og Sdr. Jernløse; Gejstl. overformynderipr. 1767; Degnehist. 110.

25. Tostrup kb.; Wiberg III, 156; PersHist. Saml. I, 169.
26. Tostrup kb.; Bloch: Roskilde Domscole IV, 31; Kay Larsen: Dansk-ostindiske personalia. 1912.
27. Tostrup kb.; Gejst. overformynderipr. Merløse 1767, 44-46.
28. Tostrup kb.; PersHist. Saml. I, 169; Norsk slektshist. T. XI, 379f.
29. Stege kb. og skiftepr. 1755.
30. Kb. Hillerød, Farum, Nakskov; Folketæll. Nakskov 1801; Lolland-Falsters degne, 100.
31. Kronborg amts skiftepr. 1766-90, 227f.
32. Korsør kb.; Gravenhorst: Stamtavle over den danske linje af slægten Gravenhorst. 1887.
33. Nikolaj Kb.
34. PersHist. T. 1891, 88f.
35. PersHist. Saml. I, 169.
36. Dødsfall i Norge 1763-1825, 81. - De norske stednavne er anført efter PersHist. T., PersHist. Saml. og Norsk slektshistorisk T.

Erling Petersen, f. 1916, overlærer ved Fuglebjerg skole. Har foruden tre digtsamlinger skrevet »Smeden fra Staunstrup« 1947, »Af en bondeslægts historie« 1951, »Af Vallensved sogns historie« 1954, »Spare- og laanekassen for Hyllested, Haarslev og Ting Jellinge sogne 1867-1967« 1967, samt artikler i »Fortids veje«, i årbøger for Præstø, Holbæk og Sorø amter og i Pers.hist. T. *Adr.*: Fredensvej 8, 4250 Fuglebjerg.

Laurentius Quenslovius

En svensk student som dansk og norsk huslærer i begyndelsen af 1600-tallet

Af Vello Helk

Mens danske studenterstambøger som regel afspejler ejernes rejser og studeringer i udlandet, findes der udenlandske stambøger, hvis ejere på deres rejser også har besøgt Danmark. For det meste har der været tale om et kortvarigt besøg, sjældent om en mere langvarig tilknytning til landet.

Til den sidste gruppe hører en stambog i Biblioteka Narodowa i Warszawa. Dette bibliotek besidder i forvejen en dansk stambog, som har tilhørt Oluf Hansen Slangerup, der døde 1624 i Padova [1]. Blandt de andre stambøger i bibliotekets eje samler opmærksomheden sig om en svensk fra begyndelsen af 1600-tallet, hvis ejer har haft varig forbindelse med Danmark og Norge. Stambogen bærer signaturen 4859 og stammer fra Zaluskis samling. I lighed med andre håndskrifter har også dette efter Polens deling været indlemmet i det kejserlige bibliotek i St. Petersburg og blev først efter den første verdenskrig leveret tilbage til Polen [2].

Stambogens ejer hed *Laurentius Canuti Quenslovius* og var præstesøn fra Småland. Han dukker for første gang op i Greifswald, hvor han blev immatrikuleret 19. oktober 1596, som en af de mange svenskere, der søgte til det pommerske universitet. Samme dag immatrikuleredes således foruden ham fire andre svenskere. Opholdet i Greifswald synes dog ikke at have været langvarigt – allerede året efter disputerede Quenslovius i Uppsala [3]. Det var en urolig periode for Sverige, hvor Sigismund og hertug Karl kæmpede om herredømmet, en kamp, som blev afgjort i slaget ved Stångebro 1598. Det lader til, at også Quenslovius har måttet lide under denne afgørelse. Måske havde han tilknytning til en adelsmand, der holdt med den tabende part. Hvorom alting er, så var Quenslovius i november 1599 i Rostock, hvor han blev immatrikuleret [4]. Her kom han i huset hos rektor *Johann Frederus* og var her et halvt års tid som »domesticus« [5], muligvis sammen med en adelsmand.

Inden afskeden fra Rostock ønskede Quenslovius at sikre sig mere varige minder om personer, som han mødte på sin vej, og han anskaffede sig en stambog. Den tidligste indførsel er fra 22. august 1600 – af *Claes Fleming* fra Finland, forhenværende statholder i Åbo, der havde måttet flygte til Tyskland, da han overgav slottet til kong Sigismund. Han vendte tilbage ef-

ter en amnesti 1604. Den 30. august fik Fleming i stambogen følgeskab af den senere rigskansler *Axel Oxenstierna* og dennes præceptor *Jonas Rothovius*, der senere blev superintendent i Kalmar. Endelig skrev den 13. september rektor *Johann Frederus* en lille historie, som skal have tildraget sig under humanisten Johannes Reuchlins ophold i Rom, og som fortælleren havde hørt af sin svoger David Chytræus.

Derefter drog Quenslovius til Skåne. Man kan kun gisne om formålet med denne rejse. Måske fulgte han nogle landsmænd på vej hjem, eller også skulle han møde nogen i Danmark, hvortil mange svenskere flygtede for at undgå hertug Karls hævn. Det er dog også tænkeligt, at han allerede på dette tidspunkt var trådt i tjeneste hos en dansk adelsmand eller også søgte at opnå ansættelse som præceptor, muligvis på grundlag af de kontakter, han havde haft med danske i Rostock.

Den 23. september var Quenslovius i Ystad, hvor sognepræsten ved Mariekirken *Morten Albertsen* hilste den svenske student med et citat af Cicero. Derefter gik turen til Lund, hvor Quenslovius opsøgte biskoppen *Mogens Madsen*, og ved samme besøg har biskoppens sønner *Mads* og *Henning* indskrevet deres navne. Det næste opholdssted var Malmö, hvor salmedigteren *Hans Christensen Sthen* 30. september efterlod sit navn i stambogen. Den samme dag mødte Quenslovius en anden af sine landflygtige landsmænd, *Erik Claesson Bielke*, kong Sigismunds tilhænger, der var rømt ud af riget allerede 1598. Han skrev fortrøstningsfuldt »Secures hostes nihil metuo, Deo custode«. Dagen efter var Quenslovius sammen med rektoren for Malmö skole, den hemmelige katolik *Jens Aagesen*, der efter sin afsløring 1605 var nødt til at drage i landflygtighed.

Fra Malmö rejste Quenslovius langs kysten op til Helsingborg. Undervejs hilste han på lensmand *Oluf Rosensparre* på Landskrona slot. Den 6. oktober var han i Helsingborg, hvor han bl. a. mødte *Michael Crouvelius* fra Malmö, rektor for byens skole [6]. Dagen efter var Quenslovius sammen med hans kollega i Helsingør, *Søren Nielsen Bjerrelide*. Den samme dag traf han skotten *Patrick Gordon* og sin landsmand *Gustav Stenbock*, der havde været i kong Sigismunds følge ved Stångebro. Nu var også han landflygtig og kunne først 1603 vende hjem til Sverige. Den 8. oktober tog Quenslovius afsked med sognepræsten ved Mariekirken, *Augustin Sand*, og med *Anders Christensen Skovgaard*, kapellan ved St. Olai.

Derefter indtræder der en pause til 17. oktober. Den dag finder vi stambogsejeren i København, hvor han har kontakt med universitetskredse. I løbet af fem dage har adskillige professorer og andre højtstående personer skrevet deres navne i stambogen. Blandt dem var Sjællands biskop *Peder Jensen Winstrup*, hans kollega i Viborg *Niels Arctander*, universitetets rektor *Anders Christensen*, professorerne *Hans Thomesen Guldsmid*, *Hans Poulsen Resen*, *Anders Lemvig*, *Jon Jacobsen Venusin*, *Iver Stub*, *Jørgen*

Dybvad, Thomas Fincke, astronomen Christen Sørensen Longomontanus, livlægen Peder Sørensen samt enkelte præster.

Kort efter tiltrådte Quenslovius tilbagereisen til Rostock. I stedet for at sejle valgte han den besværlige og lange omvej over land, hvilket muligvis skyldes, at han sluttede sig til et rejseselskab, der skulle den vej, eller han kunne også have særlige aftaler, måske netop på Fyn, hvor han senere kom til at virke.

Hans rejserute er temmelig nøjagtigt afstukket gennem stambogsindførsler af hovedsagelig sognepræster og skolemestre, han mødte undervejs. Det lader til, at han i rigt mål har benyttet den gæstfrihed, hvormed præstegårdene dengang åbnede dørene for rejsende og fungerede som natteherberge. Det ville føre for vidt her at anføre alle, der har skrevet i hans stambog i løbet af godt en måned, rejsen til Rostock varede; disse navne vil blive anført i et tillæg. Den 25. oktober var han i Roskilde, to dage senere i Ringsted. Over Sorø og Slagelse kom han 29. oktober til Korsør og var her endnu dagen efter. Da har han fået overfartslejlighed, og den 3. november er Quenslovius i Nyborg. Dagen efter finder vi ham på en afstikker til Ulfeldtsholm (nu Holckenhavn), som dengang ejedes af den senere rigskansler *Jacob Ulfeldt*. Den 5. november var han tilbage i Nyborg. De næste to dage dækkes af indførsler i Svendborg, og 10. november var han i Odense. Over Gamtofte drog han til Assens og derfra til Haderslev, hvortil han ankom den 14. november. Dernæst gik det i hurtigt tempo sydpå, gennem Åbenrå til Flensborg, hvor han gjorde et par dages ophold, inden rejsen fortsattes mod Slesvig. Der blev atter tid til tre dages ophold. Den 21. november forlod han byen og kom endnu samme dag til Husum, og to dage senere finder vi ham i Tønning. Fra denne by gik rejsen til Hamburg, med ophold i Lunden, Meldorf, Brunsbüttel, Wilster, Itzehoe, Krempe og Ütersen, hvor han rejste igennem den 1. december. Dagen efter var han i Hamburg.

Disse indførsler, der indrammer hans rejserute, yder tillige et væsentlig bidrag til dansk præste- og skolehistorie. Flere af de navne, der figurerer i stambogen som præster eller skolemestre, kendes ikke fra andre kilder, og andres embedsperiode tidsfæstes nøjere. Dette gælder således rektoren i Ringsted, *Mads Dahl* (Matthias Dalius), kapellan *Peder Iversen* i Sorø, *Hans Jacobsen*, der betegner sig som »pædagogus Slaglosiæ«, *Jacob Nielsen* fra Køge, der var rektor i Korsør, og *Christen Jørgensen* fra Svindinge, hører i Svendborg.

I Hamburg opholdt Quenslovius sig 2.–7. december, og under opholdet sikrede han sig en lang række navne. Blandt dem kan nævnes *Paul Sperling*, født i Eckernförde og en overgang rektor i Flensborg, nu rektor ved Johannesskolen i Hamburg, *Bernhard Vaget*, forhenværende rektor i Tønder, nu præst ved Nicolaikirken, hans kollega ved Jacobskirken, *Lucas v. Cölln*, der i sin tid havde været kantor i Haderslev. Han mødte også *Veit Winsheim*,

kongelig dansk råd, der var blevet brugt som udsending til fremmede magter.

Den videre rejse gik over Lüneburg og Mölln til Lübeck og derfra til Rostock, hvor den første indførsel er dateret 19. december. Den er af *Petrus Johannis* fra Norrköping, en i Rostock bosiddende invalid forfatter og bogforlægger, der havde huset adskillige af sine landsmænd, bl.a. den ovennævnte Axel Oxenstierna. En måned senere skrev *Peder Jensen*, søn af sognepræst *Jens Hansen* i Assens, sit navn i stambogen. Quenslovius havde mødt faderen på sin rejse til Rostock og havde da muligvis friske hilsener med til sønnen, der var blevet immatrikuleret i sommersemestret 1600.

I december 1600 finder vi blandt de immatrikulerede i Rostock den fynske adelsmand *Niels Gaas* [7]. Og når vi i sensommeren 1601 møder Quenslovius – denne gang atter på Fyn – bliver han betegnet som præceptor for den unge Gaas.

Hvornår blev der etableret forbindelse mellem de to? Niels Gaas var blevet immatrikuleret i Helmstedt 6. august 1600 [8], og det kunne tænkes, at de mødtes i Rostock. Men dette møde kan også have fundet sted så tidligt som i september 1600. Det er muligt, at Niels Gaas har gjort en afstikker hjem for senere at drage til Rostock, eller også, at han har sendt Quenslovius til sin fader på Fyn i et eller andet ærinde. Dette ville også give en plausibel forklaring på Quenslovius' rejserute fra Ystad til Rostock og hans forholdsvis langvarige ophold på Fyn – ca. 10 dage, deraf flere i Svendborg og Odense. Men det er også muligt, at han fulgtes med broderen *Jørgen Gaas*, der blev immatrikuleret i Greifswald 16. maj 1599 [9], og at han først fungerede som præceptor for broderen, der tog ham med hjem til Fyn, hvorpå han blev sendt ud for at tage sig af den yngre broder, som han mødte i Rostock og da fulgte tilbage til Fyn. Hvorom alting er, så vendte Quenslovius senest august 1601 tilbage til Fyn sammen med Niels Gaas og blev huslærer hos ham.

Niels Gaas var søn af herremanden Oluf Gaas til Vejstrup (Gudme h.). På fædrene side var han i slægt med biskop *Hans Gaas* i Trondheim, og han havde i det hele taget udbredte norske slægtsforbindelser, hvad der også afspejler sig i Quenslovius' stambog. Det første navn i denne efter Rostock-opholdet er *Christopher Amundsen Dal*, der var gift med *Christine Axeldatter Fridag*, Niels Gaas' kusine. Hans indførsel er dateret 29. august, men uden stedsangivelse, dog sikkert på Fyn. Den 3. september var Quenslovius i Odense, hvor *Christen Knudsen (Akeley)* til Skinnerup (nu Ulriksholm) skrev sit navn ledsaget af et Æschylos-citat. Indførslen oplyser tillige, at stambogsejeren opholdt sig hos Niels Gaas. Det samme år har yderligere to fynske adelsmænd, *Mikkel Nielsen Sandberg* til Tøjstrup, Niels Gaas' morbroder, og *Bendix Jørgensen Hartvigsen* til Klingstrup indskrevet deres navne. De var naboer til Vejstrup, som ejedes af *Oluf Gaas*, og her

opholdt sig muligvis også hans søn Niels med sin præceptor. De tilbragte antagelig vinteren på Fyn. I maj kom atter opbruddets time. Den 10. maj skrev både Niels Gaas og hans fader Oluf deres navne i Quenslovius' stambog. Den første anførte tillige, at Quenslovius nu havde været hans præceptor i to år. To dage senere opholdt denne sig på vej til Tyskland hos præsten i Skårup *Jon Olufsen (Graag)*.

Niels Gaas' indførsel er dog på ingen måde en afskedshilsen. Vi møder nemlig både ham og hans præceptor samme efterår i Frankfurt a.d.O [10], hvor de blev indskrevet ved universitetet. Rejsen dertil har ikke efterladt spor i stambogen, hvor det første vidnesbyrd om opholdet er en indførsel af en schlesisk student ved navn *Johanne Gawron*, deres bordfælle, dateret den 16. oktober 1602.

I de følgende to år synes Quenslovius og vel også Niels Gaas at have opholdt sig i Frankfurt. Opholdet markeres af spredte indførsler. Den 26. november har hele fire lærde med tilknytning til universitetet: foruden prorektoren *Hieronymus Setherus* doktorerne *Andreas Wencelius*, *Christoff Pelargus* og *Johannes Heidenreich* skrevet deres navne i bogen. Den første danske indførsel er af *Jørgen Skomager*, sekretær i Tyske Kancelli, der sammen med Christen Barnekow var sendt på en gesandtskabsrejse til Polen [11] og under et ophold i Frankfurt den 7. januar 1603 har truffet Quenslovius. I øvrigt er der dette år kun tre indførsler, den sidste allerede 1. marts. Derefter er det et ophold til 18. april 1604, da den senere svenske rigsråd og guvernør i Riga *Svante Baner* skrev sit navn, antagelig samtidig med en anden svensk student, *Svante Sture* af slægten *Natt och Dag*. De var begge immatrikuleret ved universitetet det foregående efterår [12].

I efteråret 1604 er indførslernes antal tiltagende – Quenslovius forberedte sig åbenbart på at forlade universitetet. Fra sidst i august til slutningen af september har han sikret sig ca. en snes navne, dog ingen nordiske. Nævnes bør dog *Henning Arnisæus* fra Halberstadt, der 1619 blev kaldt til Danmark som livlæge for Christian IV. Ellers var det en broget samling, hvor både adelige og borgerlige er repræsenteret. Blandt de første var *Christoph von der Lühe* fra Mecklenburg og *Heinrich von Stralendorff* fra Torgau, slægter, som også havde tilknytning til Danmark. I buketterne findes også borgere fra byen, muligvis studerendes logiværter, således borgmester *Samuel Prætorius* og en borger ved navn *David Geppert*. De ensformige citater bliver afbrudt af mere originale indslag: *Abraham Prætorius* fra Hoyerswerda har i tilgift skrevet en lille komposition: en femstemmig fuga, og en kontubernal, *Samuel Henstelius* fra Iglau i Mähren, brugte 30. september to sider til at optegne en *gagliarda* (munter italiensk dans i 3/4 takt). Derefter har Quenslovius forladt Frankfurt a.d.O. Hans spor genfindes i Stettin, hvor han 7. oktober mødte flere svenske flygtninge. Det var brødrene *Niels*, *Axel* og *Lennart Posse*, der var flygtet ud af landet året før. De-

res flugtrute gik over Norge og Danmark. Sammen med dem i Stettin var deres skæbnefælle *Torsten Lennartsson af Forstena*-slægten, ligeledes flygtning fra 1603, da han forlod Älvsborg, hvor han havde været statholder. Sammen med Niels og Axel Posse blev han venligt modtaget af Christian IV i Kolding [13].

Fra Stettin har Quenslovius måske fået skibslejlighed til Danmark. Den 29. oktober 1604 skrev *Hans Axelsen Fridag*, en fætter til Niels Gaas, i Laven en indførsel på tre sprog: spansk, latin og tysk. Hans fader var lagmanden i Bergen *Axel Fridag* (+ ca. 1585) – om sønnen vides kun, at han døde ung [14]. På dette tidspunkt var han vel omtrent en snes år.

Det lader til, at Quenslovius har fortsat sin virksomhed som huslærer i Danmark, denne gang på Sydlangeland. Måske havde han stadig tilknytning til sin gamle elev Niels Gaas, der skrev sig til Hjortholm i Fodslette sogn, i hvert fald optræder sognepræsten her næste år i hans stambog. Men det kan være, at han var blevet anbefalet til andre i omegnen, enten til adelsmænd eller også præster, der lod deres børn undervise hjemme. Den 6. juni 1605 var han i Humble, hvor både sognepræsten *Christen Pedersen* og kapellanen *Laurids Lange* skrev deres venskabsforsikringer. Når den første i denne forbindelse imidlertid bruger ordet »familiaritas«, kunne det tyde på, at det er mere end et gennemrejsebesøg. Seks dage senere tog Quenslovius afsked med landsdommer *Rudbek Pors* på Skovsgård. Hans rejse gik derpå til Helmstedt, hvor i dagene 19.–21. juli flere professorer samt et par studerende skrev i stambogen. Den 26. juli var han i Braunschweig og 1. august på tilbagevejen i Ratzeburg. Fra denne rejse hentede han også sin eneste fyrsteindførsel – nemlig den 14-årige *Frederik Ulrik af Braunschweig-Lüneburg*, hvis navnetræk i modsætning til skik og brug findes i sidste halvdel af bogen. Den unge hertugs moder var dansk, nemlig prinsesse *Elisabeth*, Christian IV's søster.

Den 26. august 1605 var Quenslovius tilbage på Langeland og opholdt sig da hos sognepræsten i Lindelse, *Mikkel Ibsen*. På denne rejse har han formentlig fungeret som brevbærer (tabellarius), der kom med hjemlige nyheder og måske også med pengeforstærkninger til studenter fra Langeland, der opholdt sig i Helmstedt. Han kan dog også have fulgt nogen af sine ældre elever dertil for derefter at vende tilbage og genoptage sin undervisning af andre, der endnu ikke var gamle eller modne nok til en udenlandsrejse.

Det følgende år møder vi Quenslovius 15. september i Rostock, hvor professor *Magnus Pegelius*, Tyge Brahes ven, skrev en hel række bevingede ord i stambogen. Derefter er den tavs i næsten fire år – indtil maj 1610. Da dukkede han atter op, denne gang i Greifswald, hvor han selv var blevet immatrikuleret for 14 år siden. Et par indførsler fra denne by, dateret henholdsvis 21. maj og 6. juni – den sidste af superintendent *Barthold Kra-*

kewitz, der også beklædte rektorembetet – markerer afskeden. Hans præceptorvirksomhed havde i mellemtiden bragt ham i forbindelse med Norge. Dertil har måske tilknytningen til familie Gaas spillet en rolle. Fra Greifswald rejste han til Bergen. Fra 18. september til 6. oktober 1610 har adskillige fremtrædende borgere i byen skrevet i stambogen. Til dem sluttede sig 29. september *Palle Friis* til Lundergård, befalingsmand i Sogn, der 1616 blev halshugget på grund af mord på sin hustru.

Den næste indførsel giver oplysning om Quenslovius' tilhørsforhold. Den er af *Absalon Absalonsen Bayer*, sognepræst i Gloppen (Nordfjord), der 4. april 1611 betegner ham som sine drenges lærer. Det er da også muligt, at Quenslovius har været med nogen af hans sønner ved udenlandske universiteter. Af sønnerne blev *Johannes* 3. oktober 1604 immatrikuleret i Greifswald [15]. Selv om han var hjemme allerede 1609, da han blev præst i Bergen, kan han alligevel have haft forbindelse med den svenske præceptor under sine studier i Pommern.

Faderens indførsel betegner muligvis afslutningen på hans ansættelse. Derefter møder vi Quenslovius hos andre præster på egnen. Den 16. juli skrev *Jonas Mogensen (Skanke)*, sognepræst i Innvik, og 5. august 1611 hans kollega *Abel Olsen* i Selje i stambogen. I maj var Kalmarkrigen begyndt, og også Norge blev draget med i den. Det er svært at sige noget om Quenslovius' stilling, navnlig efter hans mangeårige tilknytning til Danmark og Norge, men som svensker blev han vel ikke altid mødt med tillid.

Det vides ikke, hvor han har opholdt sig i den følgende tid. Den 13. juni 1612 skrev to østrigske adelsmænd, *Jacob* og *Johann Christoff von Kölnpeck* uden stedsangivelse i bogen, og det er muligt, at Quenslovius, i hvert fald for en tid, er søgt bort fra Norge.

Det er ret uventet, at man tyve år efter opholdet på Bergen-egnen i stambogen finder en indførsel af kongens astrolog *Niels Heldvad*, der i sit 67. år den 6. december 1631 i København med rystende hånd skrev en bekendelse til lutherdommen:

Non mihi Calvinii, nec papæ dogma probatur,
Sed sum Discipulus magne Luthere tuus,

en bekendelse, der også findes i et par af hans værker [16].

I sin indførsel nævner Heldvad ikke Quenslovius ved navn. Men den næste og den allersidste indførsel, den 9. marts 1632, af *Johannes Johannis Ottenius Posscholanus* henvender sig direkte til Heldvad som »suo singulari et ex asse alteri Domino«, og afsluttes med »Tu mihi sis Doctor, Ductor et Actor«, altså en personlig hyldest til den gamle kalenderforfatter, i hvis værker Posscholanus i forvejen havde skrevet æresdigte [17].

Der kan anføres flere mulige forklaringer på dette tilsyneladende ejerskifte. Således kan Quenslovius have været til stede ved denne lejlighed, og Posscholanus har da muligvis troet, at stambogen tilhørte Heldvad, eller også er stambogen efter Heldvads indførsel blevet hos ham. Det kan tænkes, at Heldvad var interesseret i bogens rige citatskat. Det hænder af og til, at gamle stambøger adskillige år efter rejsernes og studiernes afslutning kommer til ære og værdighed, og noget lignende kan også gælde for Quenslovius.

Det er sandsynligt, at Quenslovius endnu så sent som 1631 befandt sig i Danmark, og også i den mellemliggende tid kan han have opholdt sig inden for monarkiets grænser. Alderen har vel efterhånden begrænset hans bevægelsesmuligheder. Der kan måske etableres en forbindelse mellem Bergen, Niels Heldvad og den svenske præceptor. Da Heldvad udgav »Prognosticon« for 1632, tilegnede han bogen til tolv norske lagmænd, og i året efter til en række embedsmænd og borgere i Bergen.

Quenslovius' stambog er i mange henseender en værdifuld og bemærkelsesværdig kilde. Den opruller en svenskers livsbane som huslærer i Danmark og Norge – en temmelig usædvanlig kombination – og giver et godt indblik i en sådan lærers temmelig omflakkende tilværelse. Den indeholder flere supplerende personalhistoriske oplysninger om adelspersoner, præster og skolefolk i Danmark og Norge. Gennem de mange indførsler, ca. 215 i alt, får man samtidig et indtryk af samtidens tankeverden.

Noter og henvisninger

1. Se Pers. hist. T. 15: III, 13 ff.
2. Jeg vil på dette sted gerne takke kapten Erik Wikland, Kivik, der foruden Slangerups stambog også gjorde mig opmærksom på eksistensen af Quenslovius' rejsealbum og tillige stillede venligst en mikrofilm til min rådighed.
3. G. Molin, Smolandi Upsalienses (1955), s. 51. Derefter er hans skæbne ukendt for Molin, der bl.a. har ledt efter ham i listerne over svenske flygtninger i Polen.
4. A. Hofmeister, Die Matrikel der Universität Rostock, II, 265.
5. Dette fremgår af Joh. Frederus' indførsel i hans stambog.
6. Folke Petersson, Hälsingborgs läroverks historia (1953) kender ingen rektor før Peder Sigvardsen, der forlod rektoratet 1603 for at blive sognepræst i Hästveda og Farstorp (s. 25). Sml. Carl E. Jørgensen og V. G. Konradsen, Series rectorum (1967), s. 89.
7. A. Hofmeister, Die Matrikel der Universität Rostock, II, 268.
8. Kirkeh. Saml. 4: III, 785, sml. Pers. hist. T. 10: III, 220.
9. Kirkeh. Saml. 4: VI, 501.
10. E. Friedländer, Die Matrikel der Universität Frankfurt a.d.O., 470. Quenslovius' navn er i matrikeludgaven forvansket til »Laurentius Cuanstovius Sueuus«.
11. E. Marquard, Danske Gesandter og Gesandtskabspersonale indtil 1914, 42.
12. E. Friedländer, Die Matrikel der Universität Frankfurt a.d.O., 478.
13. Sven Ulric Palme, Sverige och Danmark 1596–1611, 473.
14. Norsk Slektshistorisk Tidsskrift III, 285f.
15. Kirkeh. Saml. 4: VI, 502.
16. H. V. Gregersen, Niels Heldvad (1957), 130, 156.
17. H. V. Gregersen, anf. a., 160.

Uddrag af indførsler i Laurentius Quenslovius' stambog

Omfatter hovedsagelig indførsler af personer, der stammer fra de nordiske lande (herunder Slesvig og Holsten) eller har haft tilknytning hertil. Navnene anføres kronologisk, i den form, de findes i stambogen. Derefter anføres i skarp parentes, hvor det skønnes nødvendigt, den almindelig brugte navneform samt eventuelle oplysninger om vedkommendes stilling og dødsår.

- 1600 22. aug. Rostock.
Nicolaus Fleming Finno nobilis de Kaskis [Claes F. til Lehtis, fhv. statholder i Åbo, † 1616] 4.
- 30. aug. Rostock.
Axelius Gostavi Oxenstierna [rigskansler, † 1654] 15.
Jonas Rhotovius S. [Jonas Rothovius, superintendent i Kalmar, † 1626] 140.
 - 23. september (Ystad).
Martinus Albertius Morsianus Pastor Ydstadiensis [Morten Albrektsen, sp. ved. Marielirken, † 1619] 163.
 - 28. sept. Lund.
Magnus Matth. S. L. [Mogens Madsen, biskop i Lund, † 1611] 34.
 - 29. sept. Lund.
Matthias Magnus Scholæ R. [Mads Mogensen, rektor i Lund, † 1601] 25v.
Henningus Magnus Londinensis [Henning Madsen, senere rektor i Landskrona, † 1618] 131v.
 - 30. sept. Malmö.
Johannes Sthenius pastor ibidem [Hans Christensen Sthen, salmedigter, sp. ved St. Peders kirke, † 1610] 29v.
 - 30. sept. (Malmö?).
Ericus Bielke [Erik Claesson B., † o. 1637–38] 117.
 - 1. okt. (Malmö?).
Joannes Haggæus Scholarcha apud Malmogienses [Jens Aagesen, rektor i Malmö, landflygtig 1605 på grund af sin katolske tro, † efter 1622] 6.
 - 4. okt. Landskrona slot.
Olaus Rosenspar [Oluf Rosensparre, lensmand, † 1624] 76.
 - 6. okt. Helsingborg.
Erasmus Laurentij F. 117.
Michael Crouvelius Malmog. Ph. St. Sch. H. R. [åbenbart rektor i H.] 131.
 - 7. okt. Helsingør.
Severinus N. Bierlidius Sch. R.^{tor} [Søren Nielsen Bjerrelide, rektor i H. 1600–02, senere præst i Butterup, † 1619] 118.
Patricius Gordonius Scotus. 115.
Gustaffus Stenbu ... [Gustav Stenbock, † 1629] 96.

- Andreas Christianus Skogardius Ecclesiastes Helsingpontii [Anders Christensen Skovgaard, kapellan ved St. Olai, † 1615] 132.
- 8. okt. Helsingør.
Augustinus Sandt [sp. ved Marielkirken, † 1649] 116.
 - 17. okt. København.
Andreas Christianus Med. professor & pro tempore Academiae Hafniensis Rector [Anders Christensen, prof. i medicin, † 1606] 35v.
Petrus Johannes Vinstrupius [Peder Jensen Winstrup, Sjællands biskop, † 1614] 50.
 - 18. okt. København.
Johannes Aurifaber Eloquentiæ professor in Academia Hafniensi [Hans Thomesen Gudsmed, prof. i retorik, † 1602] 102.
Nicolaus Laurentij f. Arctander Superintendens Viburgensis [Niels Lauridsen A., biskop i Viborg, † 1616] 150.
 - 19. okt. København.
Joh. Pavl. Resenius [Hans Poulsen Resen, prof. i dialektik, senere Sjællands biskop, † 1638] 83.
Christianus S. Longomontanus [Christen Sørensen L., astronom, † 1647] 114.
Samuel Thomæ Høringianus Ecclesiastes ad Templum D. Virginis [Samuel Thomsen, kap. ved. Vor Frue, senere sp. i Gladsaxe-Herlev, † 1619] 113v.
Joh. Canutus [Hans Knudsen Vejle, sp. ved St. Nicolai, senere biskop i Odense, † 1629] 134.
Andreas Lymvicus Medic. D. & professor in Academia Hafniensi [Anders Lemvig, prof. i medicin, † 1603] 127v.
Jonas Jacobus Venusinus Academiae Havniensis Professor Physicus [Jon Jacobsen Venusin, prof. i fysik, † 1608] 148.
 - 20. okt. København.
Petrus Seuerinij [Peder Sørensen, kgl. livlæge, † 1602] 48.
Iuarus Stubbæus [Ivar Stub, prof. i hebraisk, afsat 1609, † 1611] 110.
 - 21. okt. København.
Joh. Craftus Germanicus eius Ecclesiæ concionator [Johann Kraft, sp. ved St. Petri, senere kannik i Roskilde, levede 1630] 149v.
Georgius Christ. Dibadius [Jørgen Dybvad, prof. i teologi, afsat 1607, † 1612] 151.
 - okt. (mellem 18.–21.) København.
Thomas Finckius Acad. Hafn. professor [Thomas Fincke, prof. i matematik, † 1656] 127.
 - (mellem 18.–21. okt.) København.
Nic. Cragius [Niels Krag, historiker, † 1602] 27.
 - 25. okt. Roskilde.
Franciscus Nicolai Lector [Frans Nielsen, lect. theol. og sp. ved domkirken, † 1603] 177.
Paullus Petrus [Poul Pedersen, kompastor ved domkirken, † 1616] 156.
Laurentius Andreas Rect. Roskild. [Laurids Andersen, rektor i Roskilde, † 1605] 157.
Severinus Olai Rosk. [Søren Olsen, øverste kapellan ved domkirken, † 1601] 118v.
 - 27. okt. Ringsted.
Petrus Cragius [Peder Krage, sp. i Ringsted, † 1638] 116v.
Matthias Dalius Gymnasiarcha apud Ringstadiensium Sielandorum [? senere sp. i Heils, † 1652] 116v.
 - 28. okt. (Sorø).
Petrus Ivari Ecclesiastes Sorenses [? Peder Iversen Stagstrup, 1602 sp. i Skjoldborg-Kallerup, † o. 1635] 184.

- Nicolaus Georgius Ærylæus Rector Regiæ Scholæ Soranæ [Niels Jørgensen Ørelæsius, rektor i Sorø, † 1642] 132v.
- (28.–29. okt.) Slagelse.
 Petrus Arvidus Ecclesiastes ad Divum Michaellem [Peder Arvidsen, sp. ved St. Miksels kirke, † o. 1615] 184v.
 Johannes Jacobi Velleius indignus pastor loci [Jens Ibsen Weile, sp. ved St. Peders kirke, † 1617] 184v.
 Johannes Jacobi f. pædagogus Slaglosiæ [Hans Jacobsen, rektor i S. 1602] 184v.
- 29. okt. Korsør.
 Nicolaus Joannis Lapillulianus Minister verbi Dei apud Chorsorenses [Niels Jensen, sp. i Korsør, † 1617] 118v.
- 30. okt. Korsør.
 Jacobus Nicolai Choagian. R. Scholæ Corsorensis [rektor i K.] 69.
- 3. nov. Nyborg.
 Christianus Christiani [Christen Christensen Blymester, sp. ved Vor Frue kirke, † 1603] 134v.
- 4. nov. Ulfeldtsholm.
 Theodoricus Johannis Mollerus Monasteriens. 110v.
- 5. nov. Nyborg.
 Johannes Matthiæ Slet [? Jens Madsen, rektor i N.] 130v.
 Christian Lauberichius Thuringus scriba Neoburgensis. 93v.
- 6. nov. Svendborg.
 Christophorus Georgij Svindingensis Collega Scholæ Svinburgensis [Christoffer Jørgensen, senere sp. i Torkilstrup, † 1623] 129v.
- 7. nov. Svendborg.
 Segidius Georgij pastor Ecclesiæ D. Nicolai [Segud Jørgensen, sp. ved St. Nicolai, † 1624] 135v.
- (6.–7. nov. Svendborg).
 Georgius Marci Divæ Virginis Templi Suenoburgensium Minister verbi [Jørgen Marquorsen, sp. ved Vor Frue kirke, † 1628] 99v.
- 10. nov. Odense.
 Johannes Petræus Scholæ Ottonianæ moderator [Hans Pedersen Glandorp, rektor i O., † 1602] 139.
 Johannes Nicolai Amalpolensis Pastor ad D. Johannem [Hans Nielsen fra Trelleborg i Skåne, sp. ved St. Hans kirke, † 1617] 80.
 Georgius Simonides Pastor ad S. Albanum [Jørgen Simonsen, sp. ved St. Knuds kirke, † 1602] 34v.
- 11. okt. Gamtofte.
 Paulus Envaldus pastor Ecclesiæ Gamtoftensis [Poul Enevoldsen, sp. i G., † 1634] 138v.
- 13. nov. Assens.
 Joannes Johan. Pastor Ecclesiæ Asniensis Fionum [Jens Hansen, sp. i A., † 1615] 130.
- 14. nov. Assens.
 Nicolaus Petrejus H. [? Niels Pedersen, skolemester i A., † 1653] 117v.
- 14. nov. Haderslev.
 Marcus Ancharius Conrector Hathersleb. [konrektor i H., † 1605] 137.
 Georgius Schrøder Præpositus & Pastor Ecclesiæ Hattersleviensis [provst og sp. i H., † 1607] 139v.
 M. David Stahelius Gam ... Scholæ Hatterslebiens ... [David Stahl, rektor og

- slotsprædikant i H., † 1601] 113.
- 15. nov. Åbenrå.
Johannes Generanus Pastor et Præpositus Apenradensis [provst og sp. i Å., † 1624] 106v.
Tycho Taisenus sacellanus et ludimoderator Apenradensis [diakon i Å., † 1601] 106v.
 - 16. nov. Flensborg.
Christianus Frantzij Wardensis [Christen Frandsen, sp. ved Helliggejsts kirke, † 1627] 114v.
M. Thoma Schattenbergius pastor et præpositus Flenspurgensis [provst og sp. ved Mariekirken, † 1604] 133.
M. Fridericus Damius [Friedrich Dame, sp. ved St. Nicolai kirke, † 1635] 133v.
 - 17. nov. Flensborg.
Johannes Autumnus Chemnicensis Flensburgi ad D. Virginem in verbo minister [diakon ved Mariekirken, † 1634] 107.
Fridericus Johannis S. R. [Friedrich Hansen, rektor, senere diakon ved St. Nicolai kirke, † 1626] 154.
 - 19. nov. Flensborg.
M. Gerardus Ouwe Pastor ad D. Johannem [Gerhard Ouw, sp. ved St. Johannis kirke, † 1634] 96v.
 - (16.–19. nov. Flensborg).
M. Nicolaus Crusius Flensb. scholæ patriæ conrector [Nicolaus Cruse, konrektor, senere sp. i Bredsted og St. Annen, † 1610] 153.
 - 19. nov. Slesvig.
M. Jacobus Fabricius Aulæ Gottorpiensis Ecclesiastes [hofpræst på Gottorp, senere generalsuperintendent, † 1640] 30.
Hermannus Schröter verbi ibidem minister [kapellan ved domkirken, † 1605] 155.
 - 20. nov. Slesvig.
Paulus Cypræus D. [gottorpsk råd, † 1609] 10v.
M. Martinus Plecius Wilsenacensis Eccl. Cathedr. Past. [fra Wilsnach i Brandenburg, sp. ved. domkirken, † 1605] 30v.
M. Erasmus Heidtman Archidiaconus Slesuicensis [fhv. sangmester hos Christian III, ærkedegn i Slesvig og Ribe, † 1602] 65.
Ludovicus Heidtmann Canonicus Ecclesiæ Slesuicensis [kannik i S., † før 24.3.1629] 85.
Johannes Üsler M. Slesvicensium Consul [mag. Johan Ussler var borgmester i Slesvig 1600–02] 128.
Nicolaus Cleopeller Pom. Slesvigæ Cimbrorum Scholæ prorektor [konrektor, hertugeleg bassist 18.11. s. å., nævnes endnu 1633] 129.
Jonathan Gutsloff J. Doctor [gottorpsk råd, † 1611] 167.
P. v. Eitzen J. V. D. et can. Schles. [hofråd og kannik i S., † 1617] 159.
 - 21. nov. Slesvig.
Abel Berner Lubecensis [kannik og lektor i Slesvigs domkapitel, † 1612] 144.
 - (19.–21. nov.) Slesvig.
M. Michael Stanhufius Canonicus Ecclesiæ Slesvicen. [rektor i S., † 1608] 10.
Johannes Stenhufius M. fil. Canonicus Bremensis [senere kannik i S., † 1629] 10.
Petrus Kulman [forfatter, levede 1603] 142.
 - 21. nov.
M. Joannes Neocorus pastor Husensis [sp. i Husum, afsat 1604, superintendent i Schwerin 1617, † 1622] 182v.

- 22. nov. Husum.
Johannes Oldenburgius scholæ patriæ Rector [rektor i H., † 1605] 136.
Philippus Meurer [fra Leipzig, rådspræsident i H., † 1603] 25.
M. Johannes Hamer emeritus [sp. i H. 1576–94, † 1604] 63.
- 23. nov.
Arnoldus Moltichius Dethmarsus Scholæ Londini in patria Rector [rektor i Lunden, senere sp. i Burg (Ditmarsken), † 1628] 136v.
- 24. nov. Tønning.
Reinholdus Crusius Eidorensis [rektor i T, senere sp. i Kotzenbüll, † 1621] 138.
Andreas Horn Diaconus Ecclesiæ Tonningensis [diakon i T., senere sp., † 1605] 158.
M. Henricus Mollerus Pastor Ecclesiæ Tonningensis in Eiderstadia [sp. i T., † 1603] 183v.
- 25. nov. Lunden.
Johannes Rosenburgius. 66.
Hardeuicus Splethen Ecclesiastes Londinensis [sp. i L., † 1614] 161.
- 25. nov. (Weddingstedt).
Meinhardus Schwarte pastor Weddingstedianus inter Teutomarsos [sp. i W., † 1617] 115v.
- 26. nov. (Meldorf).
Stephanus Ram Australis Dithmarsiaæ Præpositus Meldorp. Pastor [sp. i M., † 1621] 106v.
M. Magnus Penschorn Ecclesiastes Meldorpiensis [diakon i M., † 1605] 142v.
- 26. nov. (Brunsbüttel).
Marcus Boetius Ecclesiastes Ecclesiæ Brunopolytanæ terræ Dithmarsiaæ [Marcus Boje, sp. i B., † 1605] 128v.
- 27. nov. (Wilster).
M. Michael Boetius pastor Wilstriensis in Holsatia [Michael Boje, den foregåendes broder, sp. i W., † 1626] 109.
- 27. nov. Itzehoe.
Johannes Meinardi Cheruscus [ærkediakon i I., † 1616] 135.
- 30. nov. Krempe.
Angelus Luthkenius Brunouicanus. 99.
Christianus Solinus minister ecclesiæ Crempensis in Holsatia [Christian Soll, diakon i K., † 1619] 59.
Gregorius Maes I. C. et consul [borgmester i K.] 88.
- 30. nov. (D. Andreae die).
Johannes Surberius Ecclesiæ Elmshornianæ pastor [sp. i Elmshorn 1614] 140v.
- 1. dec. Krempe.
Johannes Bruns Rensburg. [sp. i K., † 1607] 137v.
- 1. dec. Ütersen.
Paulus Suavius [Paul Schwabe, diakon, senere sp. i Ü., † ca. 1611] 99.
- (o. 1. dec.) Ütersen (den senere tilføjede datering 25. nov. synes fejlagtig).
Joachimus Bolthe Christi servus [diakon, senere sp. i Ü., † 1629] 109v.
- 5. dec. Hamburg.
M. Paulus Sperling Scholæ Rector [rektor i H., † 1633] 155v.
Virus Winshemius I.V.D. [vgl. dansk råd, † 1608] 105.
M. Bernhardus Vaget Ministerij Hamb. senior et pastor ad S. Nicolai [fhv. rektor i Tønder, sp. ved St. Nicolai kirke i H., † 1613] 182.
- 6. dec. Hamburg.

- Vincentius Moller [jurist og syndikus, senere gottorpsk råd, † 1625] 64.
- (5.–6. dec.) Hamburg.
Lucas de Colonijs pastor Jacobeus [Lucas v. Cölln, fhv. kantor i Haderslev, sp. ved St. Jacob i H., † 1611] 106.
 - 19. dec. Rostock.
Petrus Johannis Gothus Norcopiensis [forfatter, forlægger, † 1616] 18.
- 1601 17. jan.
Petrus Joannis [søn af sp. Jens Hansen i Assens] 130.
29. aug.
Christopher Dall till Seem barnfødt i Naarige [Christopher Amundsen Dal til Sem, † før 15/8 1605] 11.
- 3. sept. Odense.
Christianus Canutius de Schinnerup [Christian Knudsen Akeleye til Skinnerup (nu Ulriksholm), † 1632] 9v.
 - uden dag og sted (antagelig på Fyn).
Mickell Sannd Bierigh [Mikkel Nielsen Sandberg til Tøjstrup, levede 1617] 44.
Benedix Hartwixsen [Bendix Jørgensen Hartvigsen til Klingstrup, † 1603] 43v.
- 1602 10. maj.
Oluff Gaass till Veystrup [Oluf Hansen Gaas til Vejstrup, † 1618] 43.
11. maj. Fyn.
Nicolaus Gaas [Niels Olufsen G. til Tøjstrup, Vejstrup og Hjortholm, † 1623] 11v.
- 12. maj.
Jonas Olaj verbi diuini minister Scharupensis [Jon Olufsen Graa, sp. i Skårup, † ca. 1626] 154.
- 1603 7. jan. Frankfurt a.d.O.
Georgius Schomaker [Jørgen Skomager, sekretær i Tyske Kancelli, † 1607] 22.
- 1604 18. april. Frankfurt a.d.O.
Suanto Sture Comes in Steekholm et Westerwick, LB in Horningholm [Svante Sture (Natt och Dag), † 1616] 8.
Suanto Banner Dominus in Diursholm [Svante Banér, rigsråd og guvernør i Riga, † 1628] 8v.
- 28. aug. Frankfurt a.d.O.
Henningus Arnisæus Halberst. [professor, senere dansk livlæge, † 1636] 41v.
 - 7. okt. Stettin.
Nills Pässe [Nils Knutsson Posse til Gäddaholm, flygtede 1603 via Norge og Danmark, † 1627] 53.
Axel Pässe [Axel Knutsson Posse, flygtede 1603 ud af landet, † 1612] 165.
Lindorm Påse [Lennart Knutsson Posse, flygtede 1603 ud af landet, † 1628] 165.
Tårstenn Lindormson [Torsten Lennartsson (Forstena), statholder på Älvsborg, landflygtig 1603–24, † 1631] 165v.
 - 29. okt. Laven.
Juan Frydach de Noreiega – Johannes Axeli de Frijdag Noruegianus – Hans Frijdag [Hans Axelsen Fridag, † ung] 169.
- 1605 6. juni. Humble.
Laurentius Langius verbi dei comminister Homblit Langlandorum [kapellan i H.] 190.
(6. juni. Humble).
Christiernus Petrejus Ecclesiastes Homlitis Ecclesiæ in monticulis Longolondicis [Christen Pedersen, sp. i H., † 1624] 190v.
14. juni.

- Rudbecus Porss de Schoufsgaardt [Rudbek Stigsen Pors til Ællingsø og Skovsgård, landsdommer, † 1609] 76v.
 26. aug. Lindelse præstegård.
 Erasmus Jacobi f. [Rasmus Jacobsen, sp. i Bødstrup, † 1623] 189.
- 26. aug. (Lindelse).
 - Michael Jacobi Lind, pastor [Mikkel Ibsen (eller Jepsen), sp. i L., † 1623] 190v.
 - uden dag (Langeland).
- Joannes Andreas pastor Tryggeløff & Foudsleth [Hans (eller Jens) Andersen, sp. i Tryggelev og Fodslette, † 1619] 189v.
- 1610 18. sept. Bergen.
 Thomas Johan. [? Thomas Hansen Ruus, lektor i B., † 1613] 97.
 Palle Friis thill Lundergaard [befalingsmand i Sogn, halshugget 1616] 44v.
- 28. sept. Bergen.
 - Johannes Magni Norvegianus. 56.
 - 6. okt. Bergen.
- Petrus Fossius pastor Ecclesiæ Crucis apud Bergenses in Norvegia [Peder Nielsen Foss, sp. ved Korskirken i B., † 1615] 7v.
 Johannes Lemnius Pomeranus et nunc Cuius Bergensis [Hans Lemmich, brygger i B., senere organist i Skien] 42.
- 1611 4. april.
 Absalon Absaloni Bairus pastor Gloppensis in Nordfiordia [Absalon Bayer, sp. i Gloppen, † 1619] 97v.
- 16. juli. Loen.
- Jonas Magni ecclesiastes Invigensis [Jonas Mogensen (Skanke), sp. i Innvik, † 1619] 105v.
- 5. aug.
- Abel Olai Pastor Sellöensis [Abel Olsen, sp. i Selje, † efter 1625] 98.
- 1631 6. dec. (die Nicolai Episcopi) København.
 Nicolaus Helduaderus Astrol. Regis . . . ætatis suæ 67 [Niels Heldvad, † 1634] 83v.
- 1632 9. marts.
 Joannes Joannis Ottenius Posscholanus [? Hans Ottesen, kannik i Lund] 108.
- udat.
 Samuel Kragius. 27v.
 Johannes Sylvius [? Hans Skov, præst og forfatter, † 1637] 66v.
 Boetius Gostavi Snavenborg [? Bo Gustafsson Snakenborg (Bååt), statholder i Kalmar, † 1629] 117v.

Vello Helk, f. 1923, dr. phil., overarkivar for Rigsarkivets 4. afdeling. Har bl.a. skrevet om modreformationen i Danmark og danske studenter i udlandet. Har publiceret flere artikler i *Pershist. T.*, navnlig om danske udenlandsrejser. *Adresse*: Lindehøjvej 29, 3460 Birkerød.

Dansk genealogisk litteratur i Det kongelige Bibliotek

En opfordring til at hjælpe biblioteket med indsamlingen.

En af Det kongelige Biblioteks hovedopgaver er at indsamle og bevare den danske nationallitteratur, og bibliotekets Danske Afdeling rummer de største eksisterende samlinger af denne litteratur, således også af slægts- og personalhistoriske bøger.

I henhold til pligtafleveringsloven af 1927 har alle danske bogtrykkerier afleveringspligt til biblioteket, men den væsentlige del af de mange publikationer, der fremstilles ved *utraditionelle* trykmetoder (herunder også duplikering), må søges skaffet på anden måde, og her kan Personalhistorisk Tidsskrifts læsere yde biblioteket – og dermed dets benyttere – en værdifuld hjælp.

Da den genealogiske litteratur jo er en vigtig del af nationallitteraturen, og da netop slægtsbøger, stamtavler og lignende publikationer i stor udstrækning fremstilles ved utraditionelle trykmetoder, vil biblioteket hermed gerne opfordre alle, der selv lader sådanne publikationer fremstille eller bliver opmærksomme på deres eksistens, til at indsende et eksemplar til bibliotekets Danske Afdeling, eller hvis dette ikke er muligt, da at give biblioteket oplysninger om de pågældende publikationer, bl.a. om hvor de kan erhverves eller lånes til kopiering.

Biblioteket vil gerne benytte lejligheden til også at henlede opmærksomheden på, at Danske Afdeling også søger at skaffe *udenlandske bøger og særtryk* af afhandlinger m.m. i udenlandske tidsskrifter og samleværker, hvis disse er skrevet af danske forfattere eller handler om danske emner. Opfordringen til at indsende publikationer eller oplysninger om disse gælder derfor også bøger og særtryk af den nævnte art – hvadenten de er traditionelt eller utraditionelt trykt.

Vi håber, at De ved at følge denne opfordring vil være med til at sikre, at samlingerne bliver så fuldstændige som muligt – til gavn for benytterne. Det kongelige Bibliotek takker Dem på forhånd for hjælpen!

Publikationer og oplysninger bedes sendt til:

Det kongelige Bibliotek Christians Brygge 8
 Danske Afdeling 1219 København K.

Ovenstående opfordring er modtaget fra rigsbibliotekar Palle Birkelund, som begrundet den med, at en slægtshistoriker over for biblioteket har understreget det beklagelige i, at slægtsbøger fremstillet i offset eller duplikeret form ikke automatisk afleveres til biblioteket. Redaktionen vil gerne støtte rigsbibliotekarens anmodning, da det er af uvurderlig betydning for alt personal- og slægtshistorisk arbejde, at Det kongelige Biblioteks samlinger er så fuldstændige som overhovedet muligt.

RED.

Genealogiske föreningen, Riksförening for släktforskning fyller 40 år.

Af Hans H. Worsøe

I dagene 11.–13. okt. 1973 fejrede den største af de nordiske genealogiske foreninger, Genealogiska föreningen, Riksföreningen for släktforskning i Stockholm sit 40 års jubilæum. Det er en imponerende udvikling denne forening har gennemløbet siden starten i 1933, og i forbindelse med jubilæet kan det være naturligt at orientere danske slægtsforskere om foreningen og dens virke.

En væsentlig styrke ved foreningen er dens åbenhed og dens brede sigte, idet det i formålsparagraffen oprindelig blot hed, at dens »ändamål är att främja svensk släktforskning och att höja interessen för denna«. Medlemskab kan opnåes af enhver, som beskæftiger sig med noget, der er forenligt med foreningens formål eller virksomhed, og det vil i realiteten sige enhver privat slægtsforsker. Ligesom man herhjemme i de senere år har kunnet konstatere en meget stærkt voksende interesse for slægtsforskning, har det samme gjort sig gældende i Sverige, og efter i de første 30 år af foreningens liv at have vist en jævnt stigende kurve, er foreningens medlemstal i løbet af de sidste 10 år blevet mere end fordoblet, således at der nu er lidt over 2000 medlemmer. Af disse er omkring halvdelen bosatte i Stockholm området og resten spredte over hele landet. I Göteborg og Malmö findes lokalforeninger, Västra Sveriges Genealogiska Förening og Skånes Genealogiska Förening, som optager de medlemmer, der enten bor eller har slægtsmæssig tilknytning til disse landsdele. Som medlem af en lokalforening er man automatisk medlem af hovedforeningen.

Den oprindelige formålsparagraf blev, efterhånden som foreningen voksede i medlemstal og dermed i formåen, opdelt i tre programpunkter, som nu hver for sig præger foreningens virksomhed. Disse tre programpunkter er: at samle allerede eksisterende slægtsarkiver i original eller afskrift, at oprette registraturer over private håndskriftsamlinger og andet materiale af slægtshistorisk indhold i privat eller offentlig eje og stå medlemmerne til tjeneste med henvisninger dertil, samt at udgive et medlemsblad.

Hvorledes varetager foreningen nu disse opgaver? Et af de punkter, hvor man for alvor har sat ind, er kursusvirksomheden, idet man så langt, som kræfterne overhovedet rakte, har stillet kompetente lærere til rådighed for

slægtsforskningskurser. Da krav herom efterhånden indløb i så stort antal og fra så mange forskellige steder i landet, at det blev ganske uoverkommeligt at efterkomme disse, begyndte foreningen i 1970 at lave weekendkurser for vordende kursusledere. Af disse er der nu afholdt tre, nemlig 1970 i Norrköping, 1971 i Växjö og 1972 i Västerås, hver gang med ca. 30 deltagere omhyggeligt udvalgt blandt mange flere ansøgere. Det har vist sig, at dette har været en meget effektiv måde at højne niveauet på og samtidig at sætte medlemstallet i vejret på. Hovedforeningen afholder som regel 4 møder om året, og disse kan enten forme sig som foredragsaftener med selskabeligt samvær bagefter eller studiebesøg på arkiver, biblioteker og museer. Desuden afholdes to årlige udflugter. Lokalforeningernes program er af lignende karakter. Endelig skal det nævnes, at foreningen udgiver en række fortryk til anetavler, efterslægtstavler m. v.

Siden 1950 har foreningen udgivet tidsskriftet »Släkt och Hävd« som udkommer med tre numre årligt. Tidsskriftet udgør en fortsættelse af det »Medlemsblad«, som foreningen udgav 1934–1949, og det indeholder slægtshistoriske redegørelser og afhandlinger, artikler og notitser af genealogisk interesse, anmeldelser af nyudkommen genealogisk litteratur, foreningsmeddelelser og en afdeling, hvor medlemmerne uden betaling kan få optaget korte spørgsmål og svar på tidligere spørgsmål. Dette afsnit omfatter som regel 5–6 sider pr. hæfte og er blevet en del aflastet af, at lokalforeningen i Göteborg har påbegyndt udsendelsen af Hvem forsker Hvad. Tidsskriftet udsendes som medlemspublikation, altså gratis, når man har betalt kontingent (p.t. 30 sv. kr.), og udgør ca. 175 sider årligt. To årgange danner et bind, hvortil udsendes fælles register.

Men udover tidsskriftet udgiver foreningen to skriftrækker, en omfattende slægtsbøger og en omfattende vejledninger m.v. Begge udsendes gratis til medlemmerne. I den første række er der hidtil kommet 13 bind (sidst »Släkten Kjersén« 1972) i den anden 8 (sidst Pontus Möllers »Svensk släktforskarförteckning 1970« anmeldt her i tidsskriftet 1971 s. 228). Foreningen stræber efter at udsende en særpublikation hvert andet år.

Til forskel fra Samfundet for dansk genealogi og Personalhistorie har Riksföreningen et omfattende arkiv og bibliotek, som har til huse i det svenske rigsarkivs tidligere hovedbygning på Riddarholmen (Arkivgatan 3), og som er åbent for benyttelse for medlemmerne daglig kl. 10–16 samt to aftener om måneden. Udenbys medlemmer kan indsende skriftlige forespørgsler til kontoret og få oplysninger og kopier, men egentligt forskningsarbejde påtager man sig ikke at udføre. Arbejdet med at indsamle slægtsarkiver påbegyndtes allerede ved foreningens start, hvor man opfordrede medlemmerne til at indsende doubletter af eget materiale samt være opmærksom på andet stof. På denne måde er samlingerne nu vokset til at omfatte ca. 5000 slægtsnavne, men det må dog tilføjes, at det drejer sig om et meget uensartet mate-

riale. Det opbevares let tilgængeligt på foreningens kontor i hængemapper. I samme lokaler er foreningens store genealogiske og personalhistoriske bibliotek, der netop er blevet væsentligt suppleret ved en testamentarisk gave fra et medlem, opstillet, således at de to samlinger kan anvendes sideløbende. Men ikke nok med det. Sammesteds findes også foreningens store familienavnsregister indeholdende oplysninger om mere end 30.000 navne. Registeret består af to serier kort, som dog er samordnede i et alfabet. Den ene serie består af blå kort, og herpå er registreret slægter, der omtales i den trykte genealogiske og lokalhistoriske litteratur, idet man dog har anlagt den norm, at en slægt skal være omtalt i tre generationer, for at blive optaget i registeret. Den anden serie består af hvide kort, og her registreres slægter omtalt i den utrykte litteratur, såvel foreningens egen håndskriftsamling som de fleste andre store svenske manuskriptsamlinger. Dette kartotek omfatter som nævnt kun slægtsnavne, således at forstå, at de egentlige patronymer er undtaget. Da disse oftest bæres af bondeslægter med snæver lokal afgrænsning, er de registreret på gule kort, som ikke er ordnet efter navn, men efter lokalitet.

Medens arbejdet med registrering af aviser herhjemme i hovedsagen varetages af de lokalhistoriske arkiver, har Riksföreningen i Sverige også taget dette arbejde op. Denne samling indeholder et detaljeret register til Kungliga Bibliotekets store samling af bryllups- og begravelsesvers hovedsagelig fra sidste halvdel af 1700-tallet, en afskrift af de såkaldte »Lagerheimske anteckninger av familjenotiser i Inrikes tidningar 1760–1800« samt en lang række af lignende arbejder udført for foreningens egen regning. Disse avisuddrag omfatter ikke blot notater om vielser og død, men også vedrørende konkurser, efterlysninger og lignende og dækker foreløbig Post- og Inrikes tidningar 1801–1860, Göteborgs Nyheter 1765–1845, Lunds Veckoblad 1776–1830 og Norrköpings Tidningar 1758–1800. Sideløbende med dette historiske registreringsarbejde har man fra foreningens start foretaget udklipping fra og opklistering af notitser i Svenska Dagbladet og fra nytår 1966 desuden Dagens Nyheter, omfattende såvel annoncer som redaktionelle omtaler af runde fødselsdage, jubilæer og nekrologer. Denne udklippssamling omfatter nu ca. 80.000 fuldklistrede ark og er meget udnyttet, især af slægtshistorikere, der arbejder med efterslægtstavler, der skal føres op til nutiden.

Som man vil have fornemmet er der tale om en meget aktiv forening, og dette mærkes også på højtideligholdelsen af jubilæet, arrangeret af en særlig jubilæumskomite under ledelse af direktør Henric Sollbe. Arrangementet omfattede en genealogisk udstilling på Kungliga Biblioteket omfattende genealogisk litteratur (åbnet torsdag den 11. okt.), en genealogisk udstilling på Stockholms Stadsarkiv omfattende hovedsageligt genealogiske arkivalier og manuskripter (åbnet fredag d. 12. okt. i nærværelse af prinsesse Christina) samt rundvisninger i foreningens lokaler og på Riddarhuset lørdag d. 13. okt.

Endelig var der selve festmiddagen fredag aften, hvor foreningen blev hyldet i taler bl.a. fra de nordiske søsterforeninger. Ved denne lejlighed overrakte formanden for Samfundet for dansk genealogi og Personalthistorie, Sven Houmøller, en gave fra vor forening samt overbragte bestyrelsens beslutning om at udnævne Riksföreningens formand oberst Börje Furtenbach samt formanden for Västres Sveriges Genealogiska Förening, rådmann Johan v. Sydow, Göteborg, til korresponderende medlemmer af Samfundet for dansk genealogi og Personalthistorie.

Med til billedet af Riksföreningens jubilæum hører også en omtale af det sidst udkomne hæfte af »Släkt och Hävd« som naturligvis er præget af dette. Foruden formandens oversigt over foreningens historie skulle hæftet i henhold til redaktionskomiteens indledende bemærkninger give et billede af slægtsforskningens aktuelle situation i Sveriges nordiske nabolande. Der er da også to artikler om dette emne, nemlig Otto Engelschiöns: Norsk slekts-historisk forskning i dag og Yrjö Blomstedts: Släktforskning i Finland, men der gives ingen forklaring på, hvorfor Danmark denne gang ikke er med. Fra dansk side er der kun et lille, og ganske vist interessant, bidrag af Georg Simon: »Kilder til svensk slægts- og personalthistorie i danske arkiver«, men det kunne unægtelig have været interessant, hvis der havde været lejlighed til at jævnføre forholdene i alle de nordiske lande (Island savnes også).

Jubilæumsartiklen skal dog ikke slutte med denne lille dråbe malurt i festbægeret. Riksföreningens formand, oberst Börje Furtenbach, anstiller i omtalte hæfte nogle betragtninger om foreningens fremtid, som passende kan afrunde billedet. Tilgang af nye medlemmer må naturligvis være enhver forenings største ønske, og sådan også her, da kun et bredt medlemsgrundlag giver de økonomiske muligheder for udvidede aktiviteter. Som et foreløbigt mål opstilles 6000 medlemmer. I danske øren lyder det fantastisk, og skulle det virkelig kunne lykkes, må der være meget vi kan lære af vore svenske kolleger. I forbindelse hermed nævnes en intensiveret kursusvirksomhed, også i landdistrikterne, og evt. oprettelse af flere lokalforeninger, også sådanne, som kun omfatter en enkelt by med opland. En sådan er allerede oprettet med Västerås släktforskarklubb, som oven i købet har fået egne lokaler med egne læseapparater til mikrofilm. Her er rige fremtidsmuligheder. Selv med 2000 medlemmer sættes der snævre grænser for aktiviteten, og en plan om kopier af mikrofilm til foreningen, tror oberst Furtenbach ikke vil kunne realiseres foreløbig, men selve tanken indebærer vide perspektiver, som også arkivvæsenet må være interesseret i at se, idet det jo ville betyde mindsket slid på originalarkivalierne. Der sker meget i Sverige på slægtsforskningens område, vi ønsker held og lykke med den videre udvikling, som vi nøje og med stor interesse vil følge.

Små meddelelser

RETTELSE OG TILFØJELSE

til Alfred Larsen:

Lolland-Falsters degne og skoleholdere.

16. *Jochum Hansen Ostenfeldt* ansøgte 6. januar 1776 om ansættelse som klokker i Rødby, hvis borgerskab havde anmodet ham om at være skoleholder, en bestilling, som dog ikke ville give tilstrækkeligt til livets ophold. Han oplyste, at han havde været skriverkarl og fuldmægtig på Nyborg amtstue, Slagelse by- og rådstueskriverstue og Nakskov by- og herredsskriverstue, og at han nu i nogen tid havde levet i Maribo i stor fattigdom (Lolland-Falster stiftamts arkiv, Maribo købstads breve 1776).
76. *Jens Hansen*. Sønnen Conrad Ditlev Sivert Jensen kaldte sig Hansen (Pers. T. 15–104).
98. *Hans Hostrup*. Hustruen var ikke søster til, men datter af Christopher Seyer (se nedenfor nr. 1564).
142. *Christian Hansen Winterberg* var søn af skomager i Saksøbing Hans Michelsen (Saksk. skøde- og panteprot. 1728–77, 174). C. H. W. solgte ved skøde af 11. juni 1746 sit hus i Saksø. til skomager Jens Jochumsen (sst. 185). Hans 2. hustru Else Jensdatter Top havde ikke været g. m. Oluf Rasmussen. Hun tjente hos denne, da hun blev g. m. C. H. W.
152. *Claus (Nicolai) Clausen* havde ud over de anførte 8 børn en datter, Anne Sophie Clausen, f. 13. oktober 1805 i Stokkemark, d. 29. juni 1855 i Maribo, g. m. købmand Eggert Hansen. Claus Clausens svigersøn Andreas Hallager var f. 30. august 1782, ikke 20. august, og hans moder hed Einersdatter, ikke Eirensdatter (Medd. fra ekspeditionssekr. Finn H. Blædel).
206. *Lars Andersen Busch* blev dbt. 19. juli 1733 i Nykøbing, Falster, søn af Anders Lauridsen Busch, der 23. juli 1736 fik borgerskab som snedker i Saksøbing. – Lars Andersen Busch købte 1758 hus i Saksøbing (Saksk. skøde- og panteprot. 1728–77, 249) og fik 5. august 1761 borgerskab som skipper sst.
258. *Jacob Huusby*. Hans fader var købmand i Maribo (borgerskab 15. august 1737). Jacob Huusby var halvbroder til Anna Lucia Neander (se nedenfor nr. 1294).
379. *Claus Tofte*. En Klaus Toft blev 20. september 1739 i Maribo trolovet med Else Hansdatter.
475. *Niels Hansen Bramsen*. Hans Bramsen og Johanne Jacobsdatter fik 12. juni 1768 i Rødby dbt. en søn Niels, og 1792 døde i Rødby enkemanden skipper Hans Bramsen. Blandt hans børn var en 25 år gl. søn Niels (Rødby skifteprot. 1769–1806, 457).
510. *Niels Hansen Liebeskindt* var antagelig fra Saksøbing: 24. april 1714 blev der betalt for jorden til Hans Liebeskindts hustru (Saksk. kirkeregnskabsbog 1709–67). 1738 nævnes Birthe Liebeskindt (vel N. H. L.s stiftmoder) som husejer i Saksøbing (Saksk. skøde- og panteprot. 1728–77, 98), og da hun i 1755 solgte huset, boede hun i Fuglse (sst. 224), hvor N. H. L. da var skoleholder.

637. *Hans Jørgensen*. Sønnen Christian, f. 1802 kaldte sig Peder Christian Jørgensen, han blev 6. oktober 1826 g. m. Christiane Madsdatter Bruhn, f. 4. juli 1802 i Hunseby sogn, og han nedsatte sig derefter som snedker i Skørtinge sogn, senere i Vejleby sogn, hvor han døde 16. juni 1861 (Medd. fra major W. B. E. Petersen).
677. *Peder Jensen Lindvald*. Sønnen Hans Ditlev Lindvald var skræddermester i Saks-købing og g. m. Magdalene Mouritzdatter, dtr. af birkedommer i Krenkerup birk, exam. jur. Mouritz Mouritzen og Hedvig Christine Larsdatter (Lauritz Juniors testamente af 6. marts 1802 i pk. Diverse fattigsager 1802, 1845–64 i Saksk. rådstuearkiv i L.A.).
698. *Niels Thomsen Blichfeldt* var broder til sognepræst på Fejø Peder T. B.
705. *Peder Rasmussen Schmidt*. Hans 1. ægteskab blev indgået i Maribo 13. april 1701. – Hans 3. hustru, Karen Lauridsdatter Reimer (en søster til den hos Alfred Larsen anførte Karen Lauridsdatter Reimer, som blev g. m. Jens Bentzen) var f. 1701 i Maribo, dbt. 12. juni og døde 1730 eller 1731 (Pers. T. 15–4–177. Den der frem-satte dødsformodning har fundet sin bekræftelse i skiftet efter hendes broder Ma-thias Reimer, Ålholm m. fl. amters Skifteprot. 1755–64, 228). – Den yngste søn, Reimer Schmidt kom efter faderens død til moderens slægt i Maribo, men rejste 1751 derfra til Kbh. (Maribo skøde- og panteprot. 1738–84, 194, 201 og 205).
722. *Niels Rasmussen Ambeck*. Hans 1. hustru, Christine Henrichsdatter var dtr. af vin-tapper og postmester i Saks-købing Henrich Petersen (Lollandsfar og Falsters skøde- og pantebog 1723–34, 504).
739. *Christian Sørensen Kliim*. Hans 2. hustru, Inger Jørgensdatter Leonhardt var mu-ligvis dtr. af maler Jørgen Lenhart, som i 1728 løste borgerskab i Saks-købing.
780. *Alexander Jensen* var søn af Jens Alexander og hustru Maren i Saks-købing (Saksk. skøde- og panteprot. 1728–77, 235, jvfr. 35).
813. *Michel Jensen Klog*. Sønnen Jacob Michelsen Klog fik 14. september 1708 borger-skab som købmand i Saks-købing og blev 1709 birkedommer i Berritsgårds birk. Han var g. m. en datter af købmand i Saks-købing Thomas Jørgensen og Karen Christophersdatter Staal (Saksk. Tingbog 1691–1719, 22. april 1704 og 3. juni 1705).
848. *Jens Juel*. Hustruen var formentlig fra Saks-købing, thi 25. maj 1734 gav Jens Juel i Halsted med sin hustrus samtykke skøde på et hus i Saksk. (Saksk. skøde- og panteprot. 1728–77, 55), som kort forinden var nævnt som tilhørende madam Kref-ting (sst. 51). 1747 nævnes Jens Juel i Vester Ulslev (Saks-købing auktionsprot. 1736–57, 148).
889. *Knud Jørgensen Ellegaard*. Sønnen Jørgen var skræder i Nysted (Nysted kbg. 1647–1722, dåb 16. maj 1721, jvfr. Nysted kbg. 1721–79, dåb samme dato). Sønnen Pe-der var 10. maj 1723 fadder i Nysted.
891. *Hans Carstensen Reimer*. Datteren Gunild Margrethe blev g. 2) 2. maj 1788 i Ma-ribo med kobbersmed (borgerskab i Maribo 4. december 1788) Jacob Racovitz, f. ca. 1755 i Königsberg, d. 30. maj 1834 i Maribo. Johan Henrik Schultz blev g. 1) 21. marts 1763 i Maribo m. Maren Jørgensdatter, bgr. 3. juli 1767 i Maribo. Ud over de af Alfred Larsen anførte børn havde H. C. R. en søn Henrich Tønne Reimer, dbt. i Slemminge 29. januar 1755, bgr. sst. 27. februar s. å.
951. *Ole Clausen Mønck* var dbt. 9. december 1703 i Stubbekøbing, hvor faderen var skomager. O. C. M. tog 6. august 1728 borgerskab som skomager i Saks-købing og købte 1729 hus der (Saksk. skøde- og panteprot. 1728–77, 2, jvfr. 6). 1753 solgte han huset til sønnen. O. C. M. var da skoleholder i Øster Ulslev (sst. 215). En bro-der, Rasmus Clausen Mønck var sognepræst i Vordingborg.
962. *Jens Andersen Sahl*. Om provsteretsdommens omstødelse se L.-F. landstings justits-prot. 1697–1705, 334.
989. *Niels Pedersen*. Hans 2. hustru var dtr. af skræder i Saks-købing Niels Mortensen.

- Hun døde senest 1736. Om børnenes forhold på dette tidspunkt kan tilføjes: 4. Peder Nielsen var død. 6. Hans Nielsen var kleinsmed i Nysted. 8. Elisabeth Nielsdatter tjente i en præstegård på Falster. 9. Niels Nielsen var gårdmand i Herritslev. 10. Søren Nielsen var kleinsmed i Maribo (Saksk. skifteprot. 1728–39, 190).
1018. *Jens Clausen*. Han moder hed Mette Marie Groth. Hans søn nr. 7, Claus Jensen Clausen blev bgr. 23. marts 1816 i Nysted. Han var styrmand. Han efterlod enke, Mette Magdalene Andersen (Nysted skifteprot. 1784–1819, 534).
1076. *Svend Jensen Clevin* blev ca. 1701 g.m. Margrethe Pahl, enke efter den i 1701 afd. forp. på Skørtingegård Johan Casper Hagemeyer (Skifteprot. 1695–1701 for det falsterske domænegods m. Fejø birk, 753). I sit 1. ægteskab var hun moder til skoleholder i Gundslev Johan Friderich Hagemeyer (nr. 1100) og til skoleholder i Flaarup Andreas Schrøders (nr. 496) moder. Ud over de af Alfred Larsen anførte 3 børn havde S. J. C. og Margrethe Pahl datteren Apollone, som 1770 var g.m. Rasmus Nyeberg i Kbh. Datteren Johanne Margrethe opholdt sig 1770 hos hr. Bang i Tronhjem (Musse herreds geistl. skifteprot. 1768–88, 54). Den i 1735 i Holland afdøde søn hed Jørgen Clevin (Falsters nørre herreds geistl. skifteprot. 1721–58, 157).
1081. *Niels Krog* var antagelig søn af slagter, møller og øltapper i Saksøbing Niels Nielsen Krog og Mette Hansdatter Bert. Denne døde januar 1731 og havde da en søn Niels, 8 år gl. Ved mandens død april 1733 angives Niels' alder til 10½ år (Saksk. skifteprot. 1728–39, 53 og 106).
1100. *Johan Friderich Hagemeyer*. Om hans moders 2. ægteskab se ovenfor nr. 1076.
1194. *Johannes Demondt* var f. 23. november 1696 i Nysted, søn af Johan Jacob Temon og Hedvig Walters (Nysted viede 5. november 1695 og L.–F. landstings skøde- og pantebog 1734–43, 259).
1208. *Hans Nielsen Muncheboe*. Hans 2. hustru var dtr. af landstingsskriver Valentin Guldbach og Birgitte Fischbert (Falsters nørre herreds geistl. skifteprot. 1758–1823, 350, sammenholdt m. Saksk. skifteprot. 1739–70, 464).
1211. *Peder Hansen Brygger* blev dbt. 16. november 1699 i Stubbekøbing, bgr. 29. december 1780 (ikke 29. februar), søn af Hans Knudsen Brygger. Han var 1709/10–1716/17 discipel i Stubbekøbing lærde skole. (Skolens prot. 1686–1731). Om han blev student er tvivlsomt. Når Alfred Larsen oplyser, at han var f. ca. 1710 og blev student 1730, beror det på forveksling med en Peder Brygger, som 1730 20 år gl. blev student fra Slagelse skole. P. H. B. blev g. 1) 23. januar 1729 i Stubbekøbing m. Cathrine Normann, dbt. sst. 27. april 1710, bgr. sst. 17. december 1750, dtr. af kirkeværge sst. Niels Normann og Løydou Willemsdatter. Ved skiftet efter 1. hustru var boets overskud 391 rdl. (Stubbek. skifteprot. 1719–68, 431). G. 2) 14. april 1752 sst. m. Anna Henrichsdatter, enke e. væver sst. Hans Michelsen, bgr. sst. 2. juni 1750. Den 3. hustru, Elisabeth Wandal var dbt. 12. november 1704 i Nyborg, dtr. af stadsinstrumentist i Nyborg Lars Jacobsen Wandal. Hun blev g. 1) 29. august 1730 (Pers. T. 2–2–60) m. skræder Peder Andersen Flindt, som blev bgr. 15. september 1751 i Nyborg. I sit 1. ægteskab havde P. H. B. 9 børn, alle dbt. i Stubbekøbing: 1. Løydou, dbt. 21. september 1729, bgr. sst. 18. oktober s. å. 2. Elisabeth, dbt. 10. september 1732, bgr. sst. 31. maj 1759, g. sst. 24. januar 1753 m. pibemager sst. Peder Christiansen Smidt, dbt. sst. 6. marts 1729, bgr. sst. 12. februar 1765, (søn af pibemager sst. Christian Pedersen Smidt). Han g. 2) sst. 21. december 1759 m. enken Maren Kirstine Andersdatter. 3. Niels Normann, dbt. 29. september 1735, bgr. sst. 23. marts 1736. 4. Hans, dbt. 31. marts 1737, levede 1750, antagelig død før faderen. 5. Løydou, dbt. 23. august 1739, var 1780 g. m. Anders Nielsen Spurre i Vordingborg (Falsters nørre herreds geistl. skifteprot. 1758–1823, 368). 6. Cathrine, dbt. 11. maj 1742, g. 1) sst. 28. oktober 1763 m. enkemd. drejer

- Jacob Isaksen Mejland, bgr. sst. 5. januar 1776, 2) sst. 24. juli 1778 m. drejer Christopher Rasmussen. 7. Anna Gertrud, dbt. 4. december 1744, d. ugift i Guld- borg færgedgård, hvor hun tjente, bgr. i Brarup 25. oktober 1767. 8. Niels dbt. 19. maj 1747, bgr. i Stubbekøbing 1. juni s. å. 9. Maria, dbt. 3. november 1749, bgr. sst. 3. februar 1750.
1224. *Rasmus Bertelsen Wichmand Svitser*. Om hustruen henvises til stamtavlen Danne- fer i Immanuel Barfod: Den falsterske geistligheds personalhistorie I.
1257. *Andreas Trap*. Se Pers. T. 15–2–62.
1294. *Peder Danchel Rud*. Hans 2. hustru var dbt. i Maribo 4. februar 1729, dtr. af køb- mand og værtshusholder sst. Jørgen Henrik Neander og Anna Jacobsdatter Toft. Hun var halvsøster til Jacob Huusby (se nr. 258).
1355. *Oluf Riisendal* var søn af skomager i Maribo Christopher Olsen (Mb. skøde- og panteprot. 1738–84, 111 og 54). 1745 var han skoleholder i Maribo og købte hus der (sst. 109). 24. januar 1744 blev han i Maribo g.m. Margrethe Carstensdatter. Et dødfødt barn bgr. sst. 25. februar 1745.
1379. *Oluf Christensen Slangedorph*. Hustruens 1. mand, Jens Hansen Slegting var vel søn af den i nabosognet Veggerløse i 1689 bgr. Hans Slegting, 56 år gl.
1415. *Friderich Andersen Friis* var antagelig fra Sakskebøbing, thi hans moder solgte 1738 sit derværende hus (Saksk. skøde- og panteprot. 1728–77, 103).
1418. *Niels Mogensen Lund*. Hustruens hjemmedåb blev konfirm. i Jordløse 19. juni 1757. Hun var dtr. af pers. kapellan i Værsløv-Jordløse Hans Lyche og Anna Mar- garetha Hoff (Krenkerup gods' skifteprot. 1760–74, 671).
1473. *Claus Pedersen Stadager*. Sønnen Andreas Stadager blev som forpagter på Juellinge (Halsted kloster) g. i Stokkemarke 17. maj 1779 m. Maren Madsen, dtr. af Albrecht Madsen i Blans og Karen Jensdatter. 25. maj 1784 fik han borgerskab som køb- mand i Sakskebøbing, hvor han døde 12. januar 1803.
1521. *Jens Jacobsen Top*. Hans 1. hustru var Maren Poulsdatter, dtr. af ejeren af Glostrup- gård i Købelev sogn Poul Andersen og 1. hustru Maren Nielsdatter (skifte e. Poul Andersen i pk. Skiftedok. og -breve 1725–28 i Aalholm m. fl. amters arkiv).
1564. *Christopher Seyer*. Magdalene Worm Seyer var ikke hans søster, men hans dtr. (jvfr. nedenfor). Efter hendes fødeår at dømme kan han være den Christopher Sejer Eliassen, der 19 år gl. blev student 1708, privat. Hans 2. hustru, fra hvem han blev skilt ved tamperrettsdom af 20. december 1752, kaldes i dommen (L.-F. tamperrets- prot. 1704–97, fol. 94–96, L.-F. stiftsøvrigheds arkiv). Anna Catharina Wærløse. Slægtskab med præsterne Wærløs i hendes hjem sogn, Tingsted kan ikke påvises. Hendes moder hed Catharina Pedersdatter Brochhuusen (Tingsted bgr. 6. juli 1745). C. S's nedennævnte børn fragik arv og gæld efter ham (L.-F. landstings skøde- og pantebog 1744–61, 675): Margrethe Seyer g.m. købmand i Helsingør Erich Lyche, Bente Haar Seyer og Magdalene Worm Seyer g.m. degn Hans Hostrup. C. S's 3. hustrus 2. ægtefælle, færgemand i Sundby Wilhelm Kaalund blev bgr. i Toreby 17. maj 1760, 68 år gl. Han blev g. 1) 9. oktober 1732 i Nykøbing F. m. Elisabeth Christine Collin, dbt. 15. marts 1709 i Nykøbing, bgr. 28. januar 1751 i Toreby, dtr. af købmand og rådmand i Nykøbing Mads Jensen Kolding og Abigael Jørgens- datter Wiel.
1567. *Niels Wandel*. Den ældste søn, Caspar Ole var 1782–88 discipel i Nykøbing F. lærde skole, blev underofficer, men deserterede 1796, mentes 1802 at opholde sig i Sverige (Nykøbing F. skiftedokumenter 1802). Hans Christopher Elers W. døde 17. november 1798 (sst.). Han og søsteren Else Kirstine opholdt sig 1786 på Waisenhu- set i Kbh.
1575. *Jacob Gabrielsen Wolck* nævnes 1731 som dansk skoleholder i Sakskebøbing (Saksk.

- skøde- og panteprot. 1728-77, 27). Sønnen Christian var 1735 discipel i Nykøbing F. skole (sst. 72).
1633. *Hans Abrahamsen Mule*. Svigersønnen Carl Wilhelm Marchard var først kobberhandler i Nykøbing F., siden i Saksøbing. Han var g. 1) m. Cecilia Margaretha Blichfeldt, bgr. 12. december 1731 i Nykøbing F., dtr. af sognepræst på Fejø Peder Thomsen Blichfeldt og Anna Sophia Klüwer (Nykøb. F. tingbog 1719-34, 560), 2) 16. juli 1732 i Nysted m. Mette Magdalene Buchalf, f. 12. juni 1715 i Nysted, bgr. 2. december 1740 i Saksøbing, dtr. af forpagter af Aalholm ladegård, senere af Nykøbing F. ladegård Henning Pedersen Buchalf, søster til degn i Nr. Vedby Martinus Diderich Wibergs 1. hustru (se nr. 1117).
1639. *Henrich Lauridsen Liebeskindt* døde 15. marts 1773 som skoleholder ved Frydendal, Holbæk amt, bgr. der 17. marts 1773, ugift (Tudse herreds geistl. skifteprot. 1735-92, 739 og 744).
1644. *David Thuge*. Hustruen var dtr. af strandkontrollør i Saksøbing Mathias Rosfelder og Birthe Christine Brünou (Folketæll. 1787, Saks.).

GREGERS HANSEN

LEJLIGHEDSFUND OM DANSKE I UDLANDET

Ved en gennemgang af forskellige kirkebøger m.m. i nordtyske byer er de efterfølgende oplysninger fundet. De kan måske påregne nogen interesse.

Jens Kolon Clausen (s. af afd. gartner på Hummeltoft ved Kbhvn. Nicolai Clausen o.h. h. Emilie Maria Thorball, siden gift med kontrollør Bahrtdt) døde på Neuwerker Bahnhof 22.5.1867, 9 år og 9 mdr. gl. (Ratzeburg, St. Georgberg kbg.).

Iver Christensen, født i Danmark, adelig tjener, blev gift 11.7.1717 i Gudow med Sophie Jenkel (d. af Hans Jenkel i Gudow) (Gudow kbg.).

Auguste Friederica Elisabeth Groth, født 24.5.1832, død i Kulpin 20.3.1888 (d. af hollænder på Holmegård på Sjælland Johan Heinrich Groth), blev gift 26.3.1857 i Ratzeburg med enkemand Johann Heinrich Kost, kådner i Kulpin, 34 år (s. af kådner Hans Peter Heinrich Kost) (Ratzeburg, St. Georgberg kbg.).

Hedwig Charlotte Haacke, født 1.3.1730 (d. af klejnsmed Dominicus Haacke i Grosse-Zeher, angives død i Helsingør 1799 (Seedorf kbg.).

Peter Lassen, kådner på Kehrwedder i Gudow sogn, fra Danmark, blev gift 19.4.1680 i Gudow med Elsche Penschow (d. af indvåner Hinrich Penschow i Kehrwerer) (Gudow kbg.).

Jens Nielsen, gårdskarl på Gyldensten på Fyn, født på Arnebjerg (s. af husmand ssts. Niels Sørensen), døde i Siebeneichen 23. 6.1850, 23 år gl. (Siebeneichen kbg.).

Carl Jeppe Nielsen, smed i Kulpin, og hustru Andresine Charlotte Hansen fra Fåborg havde en datter Maria Christine Elisabeth, født 1.7.1854 i Ratzeburg. Hustruen, som da kaldes Andresine Charlotte, født Jansen, fra Fåborg, døde i Ratzeburg 19.6. 1862, 51 år og 11 mdr. gl. (Ratzeburg, St. Georgsberg kbg.).

Jasper Petersen (s. af afd. degn Peter Jaspersen i Nakskov) blev gift 27.9.1669 i Grosse-Grönau med jfr. Marie Stehnfatt (d. af skipper Hartvig Stehnfatt i Lübeck (Grosse-Grönau kbg.).

Enoch Petersen, sejlingsmand fra Falster, blev gift 2.8.1681 i Grosse-Grönau med Magdalene, enke efter guldsmed i Lübeck Gören (Grosse-Grönau Kbg.).

Gerhard Marianus Rosenkrone von Benzon, »vgl. dänischer schon länger bei Vermessungsgeschäften sich hier in Hohenhorn aufhaltender Lieutenant« og Hustru Johanne Christine Hulgreen havde en datter Johanna Henriette Rosalie, født 25.3.1838 i Hohenhorn. Var forældrenes andet barn. (Hohenhorn kbg.).

Ernst Friedrich Wilhelm Bahrdt, kontrollør på Bahnhof Neuvorwerk i Ratzeburg, og hustru Emilie Maria Thorball fra København havde en datter Helene født i Ratzeburg 2.9.1867 (under fadderne: sadelmagerenken i Kbhvn. Helene Christine Thorball, født Engelbrecht) (Ratzeburg, St. Georgsberg kbg.).

N. N., »en fhv. dansk løjtnant«, som nogle uger havde opholdt sig her i landsbyen, havde en datter, som døbttes 1682 med navnet Anna Maria (efter præstens hustru (Anna) og barnets moder Maria (Kuddewörde kbg., side 1).

Peter Thomsen, pastor ved Frederiks kirke i Kbhvn. (s. af Jesse Peter Thomsen o. h. h. Sophia Catharina i Flensborg) blev gift 5.10.1835 i Ratzeburg med frk. Caroline Gustave Andrea von Astrup (d. af afd. generalkrigskommissær Hagen Christian von Astrup i Kbhvn. og h. h. Helene Caroline Hoberg i Christiansfeld) (Ratzeburg, St. Petri kbg.).

Jens Peter Heinrich von Thun i Ålborg, premierløjtnant, 33 år gl. (s. af lærer Claus von Thun i Kbhvn.) blev gift 20.7.1865 i Ratzeburg med jfr. Maria Louise Georgine von Bülow i Ratzeburg, 27 år gl. (d. af kammerjunker Friedrich von Bülow på Kogel) (Ratzeburg, St. Petri kbg.).

Andrea Margrethe Tønning, jomfru (d. af afd. dyrlæge Niels Tønning i Kbhvn.) blev gift 12.1.1822 i Mölln med Georg Wilhelm Timmermann, ungarl, landbrugsforvalter, boende i Lauenburg, født i Pinneberg (Mölln kbg.).

Dorothea Catharina Johanne Jacobsen, født 1853 i Kbhvn. (d. af landfoged Hans Carl Albrecht Jacobsen i Schwarzenbek) trol. Rem. Oculi 1875 i Mölln (vielsen skete i Schwarzenbek) til Christian Gustav Carl Erhardt, købmand i Mölln, født 20.7.1847 (s. af stationsforvalter Johann Ernst Peter Adolf Erhardt i Zell i storhertugdømmet Hessen) (Mölln kbg.).

Anna Maria Ketelsen, født Adolph fra Hillerød, enke efter sekretær Lütje Ketelsen i Wotersen, døde i Roseburg 4.9.1859, 66 år 2 md. 7 dg. gammel) (Siebeneichen kbg.).

Pauline Paulsen (Poulsen), jomfru, født 12.9.1823 (d. af afdøde gæstgiver Mathias Paulsen i Ribe), blev gift 11.2.1849 i Mölln med Johann Georg Heinrich Evers, murersvend (s. af Johann Hinrich Evers i Mölln (Mölln kbg.).

Andreas Petersen, indehaver af jernfabrikken i Aumühle i Brunsdorf sogn, blev gift 4.3.1811 i Brunsdorf med demoiselle Juliane Marie Kelp (d. af kancelliråd Kelp i Randers) (Brunsdorf kbg.).

Mathias Limbach, født i Odense, blev 31.8.1646 borger i Ratzeburg og viedes samtidig til Elisabeth Dehne, enke efter Christoph Süster (Ratzeburg, St. Petri kbg.).

Baron *Erik Christian Hartwig Rosenørn-Lehn*, løjtnant, 31 år gl. (s. af afd. kammerherre baron Rosenørn-Lehn på Orebygård) blev gift 17.5.1856 i Ratzeburg med Polyxene Adelheid Luise Baronesse Pechlin, jfr., 22 år gl. (d. af afd. generalmajor Georg Philipp Nicolaus Baron Pechlin) (Ratzeburg, St. Petri kbg.).

Arthur Arctander, ungarl, design. præst til Snedbjerg og Tjørring, blev gift 25.1.1824 i Wotersen med Anna Brammer, jfr., født i Nørhald i Jylland (d. af afd. præst Bolte Frederik Plum Brammer i Strø på Sjælland) (Siebeneichen kbg.).

Egholdt Christian Siegfried Bassewitz, købmand i Hamburg, født i Næstved 29.11.1839 (blev gift 9.8.1876 med Emma Georgine Wilhelmine Bjerrum, født 3.10.1854 i Altona (d. af postmester i Mölln Peter Jürgen Mathias Bjerrum (Mölln kbg.).

Peter Gerds, dansk korporal, får en søn Christoph døbt 20.5.1676 (Ratzeburg, St. Petri kbg.).

Voster Jensen, musketer ved den danske »her forbidragende« armé, får en søn Voster (Vester?) døbt 3.9.1675 (under fadderne nævnes en dansk soldaterhustru Anke Matthiesen) (Ratzeburg, St. Petri kbg.).

Christian Andreas Ludwigsen, borger og bagermester i Kiel (s. af afd. murermester i Ålborg August Frederik Ludwigsen) blev gift 3.12.1841 i Ratzeburg med jfr. Sophie Caro-

line Friederike Gressmann (d. af borger i Ratzeburg Carl Friedrich Gressmann) (Ratzeburg, St. Petri kbg.).

Enna Josephine Lous, jfr., 30 år gl. (d. af pens. marinesergeant Joseph Lous i Kbhvn.), blev gift 9.8.1857 i Ratzeburg med tjener Johann Heinrich Schomann (s. af borger i Ratzeburg Heinrich Schomann). En søn Friedrich Christian Johann fødtes 14.5.1858 i Ratzeburg, ved hvilken lejlighed moderens alder angives til 31 år (Ratzeburg, St. Petri kbg.). *Peter Truelsen*, tømmermester i Mölln (tredje s. af Truls Olsen, husmand i Brendstrup »i det danske«) blev gift 21.8.1803 i Mölln med Maria Lucia Meyer, jfr., (eneste datter af aftægtsmand Hans Jochim Meyer i Hamfeldt) (Mölln kbg.).

Jürgen Jensen, en dansk soldat, og hustru Ulsabe Grote fra Ahrenfelde, deres søn Johann Jochen døde 26.4.1814, 3 uger gl. (Siebenbäumen kbg.).

Zacharias Eiger, soldat, født i Kbhvn., blev gift 7.6.1669 i Ratzeburg med Anna Margarete Martens fra Helmstedt (Ratzeburg, St. Petri kbg.).

Peter Falcke (s. af afd. Hans Falcke i Nykøbing) blev gift 6.11.1660 i Ratzeburg med Catharina, enke efter Hans Pantz(en) (Ratzeburg, domkirkebg.).

Matthias Witte (s. af Peter Witte, kgl. dansk konduktør ved landmåleriet på Fyn) blev gift 10.7.1783 i Ratzeburg med Anna Elisabeth Flügge (d. af brænderimester på Bäk Hinrich Flügge) (Ratzeburg, domkirkebg.).

Eberhard Petersen, korporal, søn af en præst på Fyn, blev gift 1.5.1703 i Ratzeburg med Cathrine Margrete Busch (d. af afd. Asmus Busch i Mechow) (Ratzeburg domkirkebg.).

Maria Christiana Ameling, jfr. (d. af afd. amtmand hos storkansler, greve Ahlefeldt, Adam Ameling) blev gift 25.9.1701 i Ratzeburg med Johann Christian Eschenbach, kancellist i Ratzeburg (s. af afd. fyrst. sachsisk-weimarsk hofadvokat og borgermester i Weimar Christian Eschenbach) (Ratzeburg domkirkebg.).

Christiane Marie Coucheron, født Kraft, enke efter justitsråd og toldinspektør i Telemarken C., ansøger 2.12.1810 gennem postkassen om en pension på 50 rdlr. og oplyser, at hun på gr. af den almindelige fordyring i sit hjemland har bosat sig i Burg på Fehmarn og at hendes eneste søn er søkadet. (Stadsarkivet Burg; Rubrica VII nr. 15).

S. OTTO BRENNER (+).

VEDR. SLÆGTEN ROSTED.

Til stamtavlen side 43 flg. har læge Kirsten Ammentorp henledt min opmærksomhed på, at nr. 5 Peder Jacobsen Rosted betalte kopulationsafgift 12. april 1719 for sin 2. vielse (Danske Kancelli – sportelregnskaber 1715–24, pakke A nr. 70). Ved denne lejlighed anføres hustruen Birgitte Ellingsdt. Wahlen – ligesom i øvrigt ved sønnen Elling Rosteds dåb – medens hun ellers jfr. fx. Norsk slektshist. Tidsskr. III, side 318 kaldes Birgitte Ellingsdt. Hølst.

Fhv. minister Viggo Starcke har meddelt, at iflg. et notat i hans optegnelser døde nr. 124 Jenny Bianca Cathinca Rosted 28. januar 1856, 15 år gl. Det er ikke lykkedes at finde bekræftelse for denne oplysning i kirkebøgerne, og der er heller ikke sket anmeldelse til Hvidebog.

FINN H. BLÆDEL

Orientering

Foreningsmeddelelser: Bestyrelsen har den 11. oktober kaldet formanden for Genealogiska Föreningen, överste *Börje Furtenbach* og formanden for Västre Sveriges genealogiska Förening, rådmænd *Johan von Sydow* til korresponderende medlemmer af Samfundet for dansk genealogi og Personalhistorie i anerkendelse af deres værdifulde indsats for slægtsforskning og personalhistorie.

På samfundets *generalforsamling* den 23. maj i København indvalgte formanden for Slægtshistorisk forening for Fyn, fru *Lise Lund*, Odense, i bestyrelsen i stedet for afdøde redaktør Niels Friis. Til revisor valgtes ekspeditionssekretær, cand. jur. *Karen Buchwald* i stedet for Hans F. Randbøll, der efter 24 års fortjenstfuldt virke som revisor ikke ønskede genvalg. På det forudgående bestyrelsesmøde var foreningens noget anspændte *økonomi* blevet drøftet, og det var her blevet besluttet fremtidig ikke at udbetale honorarer for anmeldelser i tidsskriftet. Spørgsmålet om også at slette honorarer for artikler vil senere blive taget op igen, da sagen har fået nyt perspektiv, efter at Statens humanistiske Forskningsråd principielt har anlagt den linie, at der ikke gives tilskud til tidsskrifter, der udbetaler honorarer for artikler. Efter at kassereren på generalforsamlingen havde gennemgået regnskabet og der påvist et reelt underskud på 5.642 kr. for året 1972, gav forsamlingen sin tilslutning til at *kontingentet for 1974* sættes til 45 kr. Dette vil forhåbentlig ikke medføre frafald blandt medlemmerne, idet samfundet nu i højere grad end nogensinde har brug for en trofast og helst voksende medlemsskare, hvis det skal kunne fortsætte med at varetage sine opgaver, herunder udgivelsen af Personalhistorisk Tidsskrift, på forsvarlig vis.

Siden 1962 er det årlige register til Personalhistorisk Tidsskrift blevet udarbejdet af ekspeditionssekretær Finn H. Blædel, som imidlertid nu har ønsket at frasige sig dette arbejde. Redaktionen vil gerne benytte lejligheden til at takke for de mange års gode samarbejde. Fra og med denne årgang er registerarbejdet beredvilligt overtaget af cand. mag. Chr. A. Iuul, Hjørring.

Tidsskriftnyt: I sidst udkomne hæfte af *Krigshistorisk Tidsskrift* bringes en interessant artikel af arkivdirektør Kurt Hector om militærhistoriske arkivalier på Landesarchiv Schleswig-Holstein på Gottorp Slot, herunder meget af interesse for dansk personalhistorie. Også sidste hæfte af *Heraldisk Tidsskrift*, har interessant personalhistorisk stof, idet den bringer en illustreret udgave af et borgerligt dansk våbenleksikon udarbejdet af Svend Grundtvig i 1841. Nævnes bør også Allan Tønnesens artikel: Bogstaver forklædt som bomærker. I efteråret 1972 så et nyt tidsskrift dagens lys syd for grænsen, nemlig *Lübecker Beiträge zur Familien- und Wappenkunde* udgivet af Arbeitskreis für Familienforschung e. V. Lübeck. Tidsskriftet udgives foreløbig med ét hæfte årligt udkommende i september måned, og nummer to foreligger således også nu. Specielt det tredje hæfte må imødeses med interesse, idet det er bebudet at skulle handle om udvandringen fra Lübeck til de nordiske lande.

Nyt fra arkiverne: Den nye smukke og rummelige læsesal på Landsarkivet i Åbenrå er nu åbnet for publikum. Som noget nyt har man her indført selvbetjening i kirkebogsekspeditionen, hvad angår kirkebøger før 1814 (1763) idet disse er opstillet i xeroxkopi frit tilgængeligt for publikum på læsesalen. Herved skånes originalarkivalierne og megen ventetid spares. Mon ikke dette kan give et fingerpeg om den fremtidige udvikling inden for arkiverne?

Anmeldelser

Eckart Henning og Wolfgang Ribbe: Handbuch der Genealogie. Verlag Degener & Co., Neustadt a. d. Aisch. 1973. 304 sider. DM 24,85.

Det er i år 75 år siden, at Ottokar Lorenz udgav sin »Lehrbuch der gesamten wissenschaftlichen Genealogie« (Berlin 1898), og 60 år siden, at Heydenreichs »Handbuch der praktischen Genealogie« (Leipzig 1913) udkom. Siden er der fremkommet talrige mindre fremstillinger af genealogien, de fleste med rent praktisk sigte, mens større, sammenfattende fremstillinger mangler. (Forst de Battaglias »Wissenschaftliche Genealogie« (Bern 1948) er trods titlen ikke noget videnskabeligt eller systematisk værk).

I forordet til den her foreliggende bog fremhæves det, at den er et forsøg på *igen* at give en komplet fremstilling af genealogien på videnskabelig basis, og Lorenz' og Heydenreichs bøger nævnes udtrykkeligt som forbilleder.

Bogen er udgivet af Eckart Henning og Wolfgang Ribbe for foreningen Herold, en forening for heraldik, genealogi og beslægtede videnskaber i Berlin. Den er skrevet af de to udgivere og 25 andre genealoger og historikere i Vesttyskland og Berlin. Til trods herfor er det lykkedes de to udgivere at få de mange enkeltbidrag samarbejdet til en ensartet fremstilling. Gentagelser er så vidt muligt undgået, og i stedet er bogen forsynet med talrige krydshenvisninger. Bogen er begrænset til det tyske sprogområde.

Bogen er opdelt i tre dele, genealogiens grundlag, dens nabovidenskaber og dens organisationsformer.

Afsnittet om genealogiens grundlag indledes med et kapitel om begrebet genealogi. Genealogien beskrives som en historisk, biologisk og sociologisk videnskab og defineres sammenfattende som »die Wissenschaft vom Werden und Vergehen von Geschlechtern und ähnlichen genealogischen Gefügen in ihren historischen und biologischen Abläufen unter zeitlich, räumlich und sozial-wirtschaftlich bedingten Umwelteinflüssen« (p. 4). En entydig definition af hvad genealogi er har ingen kunnet give. (En oversigt over hvad der i tidens løb er foreslået af definitioner findes i Weckens og Krausses »Taschenbuch für Familiengeschichtsforschung«. 1951. Pp. 88–91). Den ny definition er formentligt den mest rummelige af de hidtil foreslåede, men hvorvidt den egentligt bidrager til at afgrænse genealogien som en selvstændig disciplin er tvivlsomt. Det er uheldigt, at der i definitionen indgår selve det begreb, der skal defineres (genealogisch). Derimod er diskussionen om genealogien er en selvstændig videnskab eller blot en såkaldt hjælpevidenskab undgået.

Det er dog klart, at bogens hovedsynspunkt alligevel er, at genealogien overvejende er en sociologisk disciplin. Det må indrømmes, at forbindelsen mellem genealogi og biologi (specielt arvebiologi) ikke viste sig at være så frugtbar, som man forestillede sig i det første årti efter fremkomsten af Lorenz' bog, men det er dog at gå for vidt, som v. Klocke

gør det, at betegne den biologiske synsmåde som »den falske vej« og mene, at den sociologiske er den eneste rigtige (p. 13). Måske er dette blot udtryk for en naturlig og forståelig reaktion mod en tidligere periodes overbetoning af genealogiens biologiske side. Biologien har tilført genealogien et fast teoretisk grundlag af kendsgerninger, men genealogerne i dag har åbenbart vanskeligt ved at værdsætte, hvor meget faget har vundet derved.

Stor interesse knytter der sig til afsnittet om den teoretiske genealogi. Her beskrives de kendte fremstillingsformer, anetavle, efterslægtstavle (inklusive stamtavle) og konsangvinitetstavle, og som noget nyt foreslås betegnelsen *affinitetstavle* (svogerskabstavle). En affinitetstavle i snævrere forstand er den af Devrient opstillede tavleform, hvor der opstilles en konsangvinitetstavle for hver indgiftet person i en given probands konsangvinitetstavle. Der tages ikke standpunkt til, at der også er fremsat andre forslag til definitioner på sådanne tavler, og bogen er heller ikke konsekvent (Personallhistorisk Tidsskrift, 15. række, 6. bind, pp. 121–153, 1972). Affinitetstavler af denne type kan man tænke sig opstillet, men den praktiske gennemførelse er ikke mulig. Efterslægtstavler og stamtavler med tilhørende anetavler for indgiftede personer henregnes også til affinitetstavler i snævrere forstand, selv om de ikke omfattes af bogens definition. Sådanne tavler er det muligt at opstille på grund af deres langt mere begrænsede omfang, og der kendes da også talrige eksempler herpå. Det er dog uklart, hvilket formål opstillingen af denne type af tavler har. Endelig tales der om affinitetstavler i udvidet forstand, der ikke længere har nogen proband som udgangspunkt, og som kommer til at omfatte hele befolkninger, således som det i Tyskland gøres i de talrige Ortssippenbücher (en sammenstilling af alle familier i et bestemt landområde i deres genealogiske sammenhæng). Det forekommer dog noget søgt at udvide det genealogiske tavlebegreb på den måde, som det sker her.

Afsnittene om agnation, kognition og filiation er en udmærket fremstilling af afstamningsforholds historiske, sociale og biologiske betydning med mange interessante detaljer, bl.a. om slægtsbegrebets udvikling.

De forskellige opstillingsprincipper og nummereringssystemer nævnes, men fordele og ulemper diskuteres ikke, og omtalen heraf for efterslægts- og konsangvinitetstavlers vedkommende er så kortfattet, at det næppe er muligt at anvende dem i praksis på grundlag af bogens beskrivelse.

Afsnittet om genealogi og elektronisk databehandling er fascinerende, og selv om det udtrykkeligt siges, at der mere er tale om muligheder end om erfaringer, så er det dog tydeligt, at der her foreligger hidtil uanede muligheder for genealogien. Det største arbejde er dog fortsat at omsætte vanskeligt læselige kilder til en form, der kan benyttes som indgangsmateriale for datamaskinerne. Men herefter kan datamaskinerne bearbejde det genealogiske materiale på en måde, som hidtil ikke har været mulig. Et tysk arbejde over et sogns befolkning nævnes, hvor elektronisk databehandling anvendtes, og hvor sammenstillingen af en familie med 16 børn tog mindre end et halvt sekund. Der tales i bogen om mulighederne for at skabe en genealogisk databank. Dette vil kræve en stor indsats af tid og penge samt et samarbejde mellem genealoger, socialhistorikere og andre for at kunne realiseres, men projektet er inden for mulighedernes grænse. Den historiske demografi, som netop kunne drage fordel af et sådant arbejde, strejfes på dette sted, men omtales i øvrigt intetsteds i bogen.

Bogens andet hovedafsnit omhandler genealogiens nabovidenskaber, som her omfatter: historiske hjælpevidenskaber, kunsthistorie, navnelære (Namenkunde), sociologi, retsvidenskab og humangenetik. (Lokalhistorien savnes her).

De historiske hjælpevidenskaber, der omtales, er diplomatik, palæografi, kronologi, heraldik, sfragistik (seglkundskab), veksillologi (et nyt fag: læren om flag og faner), hi-

storisk metrologi (mål og vægt), numismatik og kartografi. For hvert enkelt fag gives en oversigt over, hvad dette fag indeholder af interesse for genealoger og en omtale af dets forhold til genealogien.

Det største kapitel handler om sociologien. Der findes her afsnit om sociale klassers, befolkningsgrupper (mest religiøse) og erhvervs genealogi. Desuden omtales her vandringer (herunder kolonisation). Dette kapitel viser tydeligt det store forskningsområde, der findes på grænsen mellem sociologi og genealogi. Selv om bogen kun handler om tyske forhold, er det dog klart, at lignende undersøgelser kan udføres på grundlag af dansk kildemateriale og for det meste venter på at blive gjort. Her har genealoger store muligheder for sammen med socialhistorikere og sociologer at udføre en forskning på dansk område. Denne bog vil formentligt kunne inspirere til lignende undersøgelser som i Tyskland.

Afsnittet om humangenetik (arvebiologi) er kun på fire tekstsider. Det forsøges at give en oversigt over en række arvebiologiske kendsgerninger, som genealoger bør have kendskab til, men den er blevet for kortfattet. Derimod er det værdifuldt, at der udtrykkeligt gøres opmærksom på det fejlagtige i en række opfattelser af biologiske forhold, som stadig går igen i den genealogiske litteratur, og hvoraf nogle går tilbage til århundredskiftet før genopdagelsen af Mendels love (den biometriske lære om arveintensitet (Erb-wirkksamkeit), kraftlinier på anetavlen m.m.). Det er nok for tidligt at tilsidesætte den kendsgerning, at genealogien har et biologisk grundlag.

Det tredje hovedafsnit om »Familienpflege und Familienorganisation« opfordrer på stærk følelsesbetonet måde til dyrkelse af familiesammenhold, men hviler på en række forestilinger, som tiden er løbet fra. Dette afsnit er uden større interesse for danske læsere og svarer i form og indhold ikke til bogens øvrige neutrale stil.

Bogen slutter med en bibliografi på ca. 40 sider. Den består af to dele, hvoraf den første omfatter almene genealogiske opslagsværker, mens den anden er en speciel del, der svarer til bogens enkelte kapitler eller til grupper af kapitler. For den tyske litteraturs vedkommende synes bibliografien at være særdeles velvalgt og dækkende, men åbenbart for fuldstændighedens skyld er der blandt opslagsværkerne medtaget nogle få værker fra hvert af en række lande. Dette er dog ingen hjælp for den, der søger oplysninger om disse lande, dels er henvisningerne for almene, dels er oplysningerne ikke altid korrekte. (Udgiverne af Danmarks Adels Aarbog angives at være et par mystiske herrer ved navn Hiost-Lorenza og Tkiser (p. 263)). Da bogen i øvrigt begrænser sig til det tyske sprogområde, kunne bibliografien uden skade have gjort det samme. I bogens tekstdel findes et kapitel om biblioteksmæssige hjælpemidler, hvori der findes en kommenteret oversigt over håndbøger og opslagsværker, som supplerer bibliografien på udmærket måde.

Ved i forordet at sidestille denne bog med Lorenz' og Heydenreichs værker stilles unægteligt store forventninger til den. Disse indfries kun delvist. Bogen giver imidlertid en glimrende oversigt over genealogiens nuværende udvikling i det geografiske område, der altid har været førende inden for dette fag. Fremstillingen er overalt klar og overskuelig, men meget kortfattet, nogle steder for kortfattet, hvilket dog i nogen grad afhjælpes af den omfattende bibliografi. Bogen bliver næppe en milepæl i genealogiens historie på samme måde som Lorenz' lærebog, men den vil i lang tid forblive en uundværlig håndbog.

Som udgangspunkt for praktisk genealogisk arbejde i Tyskland kan bogen ikke anvendes, men dette har heller ikke været hensigten med at skrive den. (Her må anvendes H. F. Friederichs' »How to find my German ancestors and relatives« (anmeldt her i tidskriftet, 15. række, 4. bind, p. 79, 1970) og Wecken og Krausses »Taschenbuch für Familiengeschichtsforschung«, af hvilken sidstnævnte Henning og Ribbe planlægger en ny udgave).

Hvem forsker hva i norsk genealogi? Redigert av Per Seland. 24. s. Oslo 1972.

Nu har også Norsk Slekthistorisk Forening taget tanken op med indbyrdes orientering mellem slægtsforskere og udsendt en »Hvem forsker Hvad«. Den er opdelt i en (ganske lille) emneafdeling og en alfabetisk ordnet slægts-afdeling. I første afdeling findes emner som mosaiske trosbekendende, felberedere i Christiania og toldembedsmænd, i anden en lang række slægter, som også mange danske slægtsforskere må have interesse i, samt et lokalitetsregister. Interesserede kan erhverve hæftet for 10 kr. ved henvendelse til Norsk Slekthistorisk Forening, adr.: Øvre Slottsgate 17, Oslo 1, Norge.

Hvem-forsker-hvad-bevægelsen har i øvrigt nu også bredt sig uden for Norden, idet det østrigske selskab »Adler« har udsendt et lille skrift af Teja Hantich: Familienforscher in Österreich und ihre Arbeitsgebiete, ligeledes på 24 sider.

HANS H. WORSØE

Nyt slægtshistorisk blad!

Meddelelser fra slægtshistorisk Forening, sept. 1973. (Århus). 10 s. dupl.

Det må betegnes som noget af en begivenhed, at et nyt slægtshistorisk blad ser dagens lys, og det fortjener derfor også en indgående omtale, selv om det i sin ydre fremtræden er yderst fordringsløst. At det alligevel er et nydeligt lille blad viser, at der stadig for små midler kan laves noget pænt, når det blot gribes rigtigt an. Redaktør af det nye blad er formanden for Slægtshistorisk forening i Århus, politiassistent P. Porse, som selv har ansvaret for en væsentlig del af stoffet, herunder indledningen, som vi især vil hæfte os ved, da den giver begrundelsen og baggrunden for bladet. Det understreges her, at der ikke er tale om konkurrence til Personalhistorisk Tidsskrift, men snarere et supplement hertil, idet man fortrinsvis vil bringe stof, som af den ene anden grund ikke kan forventes optaget i Persh.T., men som dog er af interesse for amatørforskeren. Som eksempel herpå nævnes smånotitser om udsendelse af nye registraturer, oplysninger om åbnings-tiders ændringer, og måske en samlet liste over arkivernes adresser, åbningstider og telefonnumre – forhåbentlig inkl. Matrikelsarkivet, Erhvervsarkivet etc. – evt. suppleret med oplysning om ekspeditionstider på læsesalen og om bestillingsproceduren. Det er helt klart, at der kan være et behov for oplysninger af denne art, og det må derfor hilses velkommen, at man tager et sådant initiativ op. Oplysninger af denne karakter forældes hurtigt og hører derfor ikke hjemme i et trykt tidsskrift. Endelig er det tanken, at bladet skal være en indbydelse til de øvrige slægtshistoriske foreninger om samarbejde under den ene eller anden form. Hvordan dette skal forstås defineres ikke nærmere, men Samfundet for dansk genealogi og Personalhistorie vil gerne slutte op i rækken og være med til et så bredt samarbejde som muligt. Med omlægningen af *Hvem forsker Hvad* har vi lagt op til et sådant samarbejde, og ved sidste generalforsamling blev formanden for Slægtshistorisk forening for Fyn, fru Lise Lund indvalgt i vor bestyrelse, hvorved vi håber at have åbnet mulighed for en gensidig udveksling af synspunkter. Man ser meget ofte den udvikling, at et blad, der oprindeligt i sit anlæg er meget populært, efterhånden af forskellige grunde, som ikke her skal nærmere beskrives, udvikler sig til en fornem prestigepublikation eller til et eksklusivt videnskabeligt tidsskrift for de få. Sker dette, vil der automatisk opstå behov for et nyt organ til at tage sig af de opgaver, det gamle tidsskrift nu forsømmer. Det nye organ vil efterhånden vokse sig stort, det gamle sygne hen og hermed er scenen klar til at udviklingen kan gentage sig. Det skal ikke være nogen hemmelighed, at

man med de nuværende trykpriser må veje alt, som skal bogtrykkes, så at sige på en guldvægt, da det er nødvendigt at holde udgifterne i ave, således at kontingentet ikke ustandseligt skal sættes op, men netop herved fristes man til at udelade praktiske smånotitser, som i mange tilfælde netop er dem, medlemmerne har brug for. Problemet kan synes uløseligt, men måske ligger løsningen netop i en todeling af publikationsvirksomheden: en bogtrykt og en duplikeret. Redaktionen af Personalhistorisk Tidsskrift vil derfor med interesse følge udviklingen af Meddelelser fra Slægtshistorisk Forening for ved lejlighed at gribe den fremstrakte hånd om samarbejde.

Til orientering for de af vore medlemmer, der måtte ønske at stifte bekendtskab med bladet, kan det oplyses, at det desuden indeholder en redegørelse for Hvem forsker Hvad (hvoraf næste nummer agtes udsendt efteråret 1974), et stykke om Det store navnekartotek på landsarkivet i Viborg, en kurios ansøgning fra 1741, samt en side »Ved De . . .« med særdeles praktiske og nyttige småoplysninger. Redaktørens adresse er: Anker Jensensvej 13, 8230 Åbyhøj. Pris: tilsyneladende gratis!

HANS H. WORSØE

Oversigt over udskrivningsarkivalier 1700–1788 i Landsarkivet for Nørrejylland. Landsarkivet for Nørrejylland, Viborg 1972. 92 s.

De norrøjske købstæders og landsognes lægdsbetegnelser 1789–1970. Landsarkivet for Nørrejylland, Viborg 1972. 62 s.

I tiden før ophævelsen af stavnsbåndet i 1788 var det godsejerne, der skulle sørge for udskrivningen af værnepligtige soldater. Hidtil har de militære udskrivningsarkivalier fra det norrøjske landsarkivs område fra denne tid været spredt på mange forskellige arkiver, og de var hverken ordnet efter bestemte principper eller detaljeret registreret. Landsarkivet har nu rådet bod på dette forhold ved en omordning og registrering af alle pakker med udskrivningsarkivalier fra årene 1700–88 og ved udsendelse af en oversigt over dette materiale.

I *Oversigt over udskrivningsarkivalier 1700–1788 i Landsarkivet for Nørrejylland*, der er udarbejdet af arkivar Poul Rasmussen, redegøres der først i en længere indledning for udskrivningen og de nationale troppers militærtjeneste 1701–88, ikke blot Frederik 4.s landmilit 1701–30 og landmiliten og udskrivningerne til de hvervede hærafdelinger 1733–88, men også søindrulleringen 1704–88 og landeværnet og borgervæbningen 1700–88.

I den følgende registratur er arkivmaterialet opført i en række grupper efter proveniens; først land- og krigskommissærernes arkiver; dernæst udskrivningsarkivalier i amternes og amtsstuenes arkiver; borgervæbningen og søindrulleringen i købstæderne; og endelig godsarkivernes udskrivningsarkivalier – dels statsgodserne (ryttergodserne) og kirke-, embeds-, skole- og hospitalsgodserne, dels de private godser – samt ruller og lister, som vedrører enkelte godser, men ligger i andre arkiver. I et tillæg gives en oversigt over arkivalier, der omfatter ruller og lister landmiliten vedkommende 1788–89.

Omordningen og registreringen af det omfattende udskrivningsmateriale skulle muligvis udnyttelsen af et materiale, der vel hidtil har været forholdsvis upåagtet, men alligevel rummer værdifulde oplysninger ikke blot for lokalhistoriske og demografiske arbejder, men også for personal- og slægtshistoriske undersøgelser.

Med ophævelsen af stavnsbåndet i 1788 overtog staten udskrivningen af værnepligtige soldater. De værnepligtige, »bondestandens mandkøn«, blev i tiden 1789–1849 indført i lister, de såkaldte lægdsruller, allerede i det første leveår, fra 1849 blev de først indført

efter konfirmationen eller ved det fyldte 15. år, og fra 1869 indførtes de i det år, de fyldte 17 år. De værnepligtige stod i lægdsrullerne til det fyldte 36. år, fra 1839 det 38. år.

Da lægdsrullerne giver oplysninger om fødested, alder, faderens navn og flytninger, er de af stor værdi for personalhistorikere. Under arbejde med lægdsrullerne støder man dog ofte på vanskeligheder, når man ud fra bestemte personers bopæl skal finde de pågældende. Man har været henvist dels til spredte bestemmelser om omlægninger af forskellige administrative distrikter, dels til samlede lægdsfortegnelser, der for en stor del har manglet alfabetiske stedregistre. Det nørrejyske landsarkivs oversigt over *De nørrejyske købstæders og landsognes lægdsbetegnelser 1789–1970* gør derfor et vigtigt, meget benyttet personalhistorisk materiale lettilgængeligt.

Oversigten består af tabeller, hvor man alfabetisk kan finde de enkelte sogne og se deres placering dels på de gamle amter 1789–93, dels på de nye amter 1794–1869, i begge tilfælde med vedføjet lægdsnummer, dels på de nye udskrivningskredse 1870–1970, med vedføjet lægdsnummer. Ved hjælp af amtsoversigter 1789–94 og 1794–1870 kan man dernæst finde placeringen på udskrivningsdistrikt, og derefter kan man hurtigt finde frem til den pågældende rullens oplysninger om et sogns beboere.

I 1843 fik købstæderne deres egne lægder, mens værnepligtige i købstæderne tidligere var blevet indskrevet i et tilgrænsende landlægd, og derfor er købstæderne opført i en tabel for sig forrest, med angivelse af amt og lægdsnummer 1843–69 og udskrivningskreds og lægdsnummer 1870–1970.

OLE DEGN

Sven Tito Achen: Identifikation af anonyme våbenskjolde. 96 s. DHFs håndbøger 1972. Kr. 30,00 indb. (for medl.) normalpris kr. 45,00.

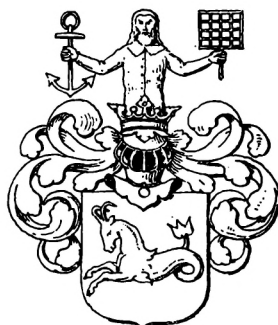
En vejledning i håndbøgernes brug så simpelt kan bogen karakteriseres, og ærligere udtrykt: en letfattelig, velskrevet og fængslende vejledning for den, der prøver at finde frem til hvilken person, der har ført et bestemt våben.

Sven Tito Achen har igen afleveret et arbejde som man igen og igen vil ty til og ikke forgæves.

Ved at vise forskellige eksempler på forekommende våbenskjolde kalkmalede, graverede, skårne, malede, tegnede, støbte etc. etc. og i hvert enkelt tilfælde vise frem til det samme våben i den håndbog, der evt. i kombination med andre håndbøger giver resultatet: identifikationen af (det for den søgende hidtil) anonyme våbenskjold, hvilket er begrundelsen for bogens titel.

Udover heraldikens mangfoldigheder såvel de ægte, som de der er opstået ved sjuskerier og misforståelser, forandringer af farver ved dekomponering i årenes løb, og nyere utilsigtede forvanskninger opstået under velmente »restaureringer« har Achen medtaget et afsnit om *valgsprog*, idet dette kan være lige så éntydigt bestemmende for en slægt eller en person.

Afsnittet om »Fejl og forvanskninger«s sidste afsnit »Reparationer og restaureringer« giver anledning til et stærkt ønske om at de kirkerestaureringsmeddelelser, der årligt offentliggøres i amtsårboeger og stiftsmeddelelser, må blive udvidet med detaljerede rapporter fra farvekonserveratorens arbejde med farvelagene på træinventaret, herunder således våben etc., som er lige så værdifuldt at få meddelt, som hvad arkitekterne har ansvar for.

SCAVENIUS.

Til venstre ses et permstempel i en dansk bog fra 1899. Figuren sidder ikke i et våbenskjold, men den nysgerrige bogsamler synes at det mærkelige dyr ser så heraldisk ud, at han alligevel forsøger sig i den retning. I »Storcks herold« finder han under »Fabeldyr« våbnet som ses til højre. Derefter er det let at regne ud, at »KS« står for den berømte bogsamler Knud Scavenius.

Og Achens bog giver umiddelbart anledning til en henvendelse til Biblioteks Centralen om alvorligt at overveje antikvarisk køb eller fotokopi af de af Achen nævnte håndbøger, som kun findes i ét og for de i provinsen boende utilgængeligt eksemplar; en hastig afvisning fra centralen med begrundelse at efterspørgslen ikke kan betinge udgiften, må klart tilbagevises, de heraldisk interesserede og -arbejdende i provinsen har så meget indbyrdes kontakt, at et afslag til én hurtigt er de andre bekendt, hvorfor de manges ønske ikke kan blive kanaliseret til Biblioteks Centralen, der efter anskaffelsen yderligere burde klausulere disse eksemplarer med et »Forbeholdt lånere i provinsen«.

Achen har tilrettelagt sin bog som en håndbog for begynderen, for den endnu uerfarne, og som støtte for den der med års mellemrum og svigtende erindring på ny står for problemerne, og for disse vil håndbogen for fremtiden være af uvurderlig betydning – at den professionelle yderligere kunne ønske litteraturen om visse europæiske heraldiske bøger forøget må i denne vurdering nævnes, men heller ikke mere.

Som oplæg til læsernes brug af den gode håndbog vises her bogens fig. 4 med tilhørende tekst.

S. FRITZ

De danske Ministerier. Et hundrede politisk-historiske Biografier. Af Svend Thorsen. Udgivet af A/S Pensionsforsikringsanstalten i Anledning af dens 50 Års Jubilæum. 1. bind, 1848–1901, Kbh. 1967, 506 s. 2. bind, 1901–1929, Kbh. 1972, 486 s.

Når en virksomhed passerer et rundt år, føler den gerne trang til at manifestere sig over for offentligheden. Ud over de flygtige festligheder og presseomtaler vil trangene også rette sig mod en varigere tilkendegivelse. Det bliver ofte til et festskrift, der glorificerer virksomheden og dens ledende mænd gennem tiderne, men som regel så kedeligt, at ingen læser det. I erkendelse af dette sker det nu og da, at en virksomhed vælger at fejre et jubilæum ved at skænke det samfund, det har virket i, et værk af mere almen interesse.

Dette var, hvad Pensionsforsikringsanstalten besluttede sig til i anledning af sit 50 års jubilæum i 1967. Man optog forhandling med Folketingets præsidium om udarbejdelse af et værk om medlemmerne af de danske regeringer i folkestyrets første århundrede frem til grundlovsændringen i 1953. Der var enighed om at overdrage daværende protokolsekretær i Folketinget, Svend Thorsen, at skrive værket, der planlagdes til to bind med 1901 som skilleår.

To bind er nu udkommet under titlen »De danske Ministerier« med undertitlen »Et hundrede politisk-historiske biografier«. Første bind, omfattende årene 1848–1901, udkom i 1967. Inden andet bind udkom, døde Svend Thorsen i 1971. Han havde da ført arbejdet frem til ministerskiftet i 1929. Dette udkom i 1972 som andet bind. Værket vil blive ført videre af en anden forfatter, så der vil blive et tredje bind omfattende perioden 1929–53.

Dette værk, der gennem sit indhold distancerer sig fra det traditionelle jubilæums-skrift, bryder ingen traditioner i sin ydre fremtræden. Tværtimod. Dets fysiske data er mildest talt ikke forbrugervenlige. De fleste bogkonsumenter bruger deres bøger ved skrivebordet, i lænestolen, i sengen, i bussen, i toget osv. Det lader sig ikke let gøre med dette værk, hvad man vil forstå af følgende data for dets 1. bind (A) sammenstillet med tilsvarende oplysninger om Politikens Danmarks Historie 12. bind (B):

	A	B
vægt	2900 g	700 g
flademål	760 cm ²	258 cm ²
rummål	3420 cm ³	750 cm ³

Til det monumentale ydre hører også en pompøs typografisk opsætning, der bl.a. medfører, at der af de 506 paginerede sider i 1. bind er 57, der er fuldstændig blanke, og 21, på hvilke der kun står et ministeriums navn som overskrift til teksten på de følgende sider, dvs. at ca. 15 pct. af bindets kapacitet er uudnyttet.

Helt retfærdig er en sådan vurdering naturligvis ikke. Det har vel netop været et mål ved tilrettelægningen at fremstille et bogværk, der også i henseende til format, typografi og udstyr kunne blive et monument. Bortset fra billedstoffet, der senere vil blive omtalt, vil der ikke her blive taget stilling til denne egenskab ved værket, men alene til dets brugsværdi, og så kommer man ikke uden om, at indholdet af en bog, der er konstrueret på denne måde, har en barriere at overvinde for at nå frem til sine læsere. Men vi har jo set, at en sådan barriere kan sprænges. »Vore gamle Tropekolonier« udkom i 1953 i et udstyr, der minder om »De danske Ministerier«. I 1966 genudsendtes det i et forbrugervenligst format, fordi der var brug for det.

Emnet for »De danske Ministerier« er som nævnt de personer, der har været medlemmer af danske regeringer siden 1848, altså været ministre. Nå står der imidlertid ikke *ministre*, men *ministerier* i værkets hovedtitel. Det lægger på en måde op til noget andet, nemlig en skildring af ministerierne som kollektive beslutningscentre. Dispositionen følger det op ved at lade hvert ministerium udgøre et kapitel for sig. Man har tidligere baseret historiske fremstillinger på kongerækken. »De danske Ministerier« kunne lyde som demokratiets svar på kongerækken. Men det kan det ikke rigtig siges at være. Værket er, som der står i forordet, »overvejende personalhistorisk«, men over for denne målsætning kommer dispositionen til at virke splittende. De ikke få personer, der har været medlem af flere ministerier og derfor skal optræde i flere kapitler, må finde sig i at blive stykkevis biograferet. Uoverensstemmelsen mellem mål og disposition afspejles ligefrem i formuleringen af hovedtitel og undertitel. Selve fremstillingen følger undertitlen og koncentrerer sig mest om det politisk-biografiske.

Man kan af flere ting se, at det har været lidt af et problem at få værket til at hænge

sammen. I forordet til 1. bind skrev Julius Bomholt, dengang formand for Folketinget, at kendskab til tidens almindelige politik er en forudsætning for den politisk-historiske biografi, og at forfatteren derfor stadig har optrukket den baggrund, de skiftende ministerier virkede på. For visse perioder gælder det, at fremstillingen, som *forudset*, nærmer sig til at være tidsrummets politiske historie fortalt over personerne.

De to fremhævede ord hentyder måske til, at der bag værkets tilblivelse har ligget en oprindelig idé om ligefrem at skrive Danmarks nyere politiske historie set gennem de personligheder, der har haft plads i landets regering, altså en syntese af personalhistorie og politisk historie. Det er i så fald ikke lykkedes. Tværtimod drejes håndtaget flere gange demonstrativt frem og tilbage mellem de to discipliner, ofte ledsaget af korte forklarende indslag, f.eks. II, 250: »Denne fremstilling . . . angår langt mere personlighedernes historie end sagerne, hvorfor det almindelige politiske forløb mest bliver et »baggrundstæppe« for den tilstræbte biografi«. Forfatteren karakteriserer selv I, 409 sin oversigt over forfatningskampen som »noget springende«, en betegnelse, der meget vel kan anvendes som fremstillingen som helhed.

Personkredsens afgrænsning er i sig selv ikke så lidt af et handicap. Det er ikke alle betydelige politikere, der bliver ministre, og det er navnlig ikke alle ministre, der er betydelige. Værkets program har forpligtet forfatteren til at gøre vel meget ud af personer, hvis spor i vor politiske historie er næsten umærkelige, og afskåret ham fra at give andre en omtale, der står i forhold til deres betydning. Og det er gjort så konsekvent, at endog personregistret udelukkende har optaget dem, der blev ministre, og tier stille med, at det også har været nødvendigt at omtale andre. At Hørup og Holstein-Ledreborg er optaget i selskabet med fulde rettigheder, skyldes ikke deres mangeårige virke som politiske førere, men at de lidt tilfældigt nåede at blive ministre i nogle få måneder. Vil man fortsætte på denne måde i 3. bind, kan Christmas Møller og Aksel Larsen alene takke den tyske besættelse for, at det vil være muligt at slå dem op i registret til et værk, der vil skildre tidens historie over personerne.

Man kan samle alle danske ministre i et leksikon, men at skrive deres biografier sammen til en sammenhængende og meningsfuld fremstilling, er næppe muligt uden de spring og ujævnheder, der præger dette værk.

Men »De danske Ministerier« har andre egenskaber, der er positive og meget karakteristiske for forfatteren. Svend Thorsen var jo både historiker og journalist. Han kunne derfor skrive historie, så det kan læses, og medbragte ved sine historiske sysler journalistens næse for en god historie. Alle hovedpersonerne i Thorsens fremstilling findes naturligvis i Dansk Biografisk Leksikon, hvor de nok er skildret mere kontant, men Thorsen har stof, som ikke findes der, og så er han et godt stykke mere underholdende.

Thorsen følger et bestemt program i personschildringerne. En person kan være omtalt flere gange i teksten som »menig« politiker, men først den dag han bliver minister, bliver han ordentlig præsenteret for os. Derfor får vi først i 1901 noget mere udførligt at vide om Hørup. Kun Borgbjerg, P. Munch og Ove Rode har forfatteren fundet det nødvendigt at introducere biografisk længe før de blev ministre (II, 58). Ved præsentationen gives de vigtigste data med et rids af den pågældendes levnedsløb og desuden såvidt muligt en omtale af slægten, hvilket bl.a. afslører, at ikke helt få ministre har en forfader, der er indvandret til Danmark. I nyere tid har der været ministre, som der m.h.t. forfædre ikke har været meget at sige om, men lidt har også ret. Om Thorvald Stauning siges II, 272, at »hans stamfader antages at være Peder Poul Petersen, der 1670 blev præst i Stavning i Vestjylland, og som efterlod sig en vidtspredt slægt.« Mere er der så ikke før den karetmager, der 200 år senere blev far til en statsminister.

Når en minister går af for ikke senere at vende tilbage til en sådan post, følges han gerne på vej med nogle bemærkninger om hans resterende levned, somme tider også om

efterslægten. Er der nulevende efterkommere med kendte ansigter, bliver det taget med.

Hvis en minister ejede eller havde ejet en større ejendom, kan det give forfatteren anledning til nogle bemærkninger om ejendommens historie, endog om andre slægter, der tidligere har ejet den. Det kan løbe ud i vilde digressioner, der ikke synes at have andet formål end at fiske en historie op, som ikke har noget med emnet at gøre, men som forfatteren gerne vil have med. Det gælder i hvert fald beretningen I, 349 om et skænderi, som statsminister Fr. Chr. Rosenkrantz engang gerådede i med kronprins Frederik angående landboreformerne, ved hvilken lejlighed statsministeren skal have slået i bordet og ladet kronprinsen vide, at Rosenkrantzerne var ældre i Danmark end Oldenborgerne. Anledningen til at fortælle om denne episode er, at Estrup i 1869 afløses som indenrigsminister af Wolfgang v. Haffner. Samme Haffner var ejer af hovedgården Egholm. Om denne hovedgård fortæller Thorsen, at den er meget gammel, nævnt allerede på dronning Margrethes tid og »ofte i Rosenkrantzernes eje«. Dermed har Thorsen fået sin historie på krogen.

Uanset svaghederne ved den måde, værket er struktureret på, bringer det et væld af personalhistoriske oplysninger. Her kommer den formelle afgrænsning af hovedpersoner til nytte. Man vil altid vide, hvem man i hvert fald kan finde oplysninger om. De mange redegørelser om familjeforhold har desuden mere end personalhistorisk interesse.

Personskildringerne er i høj grad læseværdige med en masse anekdoter flettet ind i en let flydende fremstilling, men de skæmmes nu og da af totalt ligegyldige sidebetragtninger, der ikke engang kan forsvares med, at der er en historie i dem, f.eks. II, 219, hvor vi får at vide, at den unge Jacob Appel (senere kultusminister) logerede hos Grundtvigs enke, »født Krag-Juel-Vind-Frijs, første gang gift med Holger Reedtz, A. W. Moltkes udenrigsminister«, eller II, 149, hvor udnævnelsen af stiftamtmand i Ålborg Charles Brun til finansminister i 1908 udløser følgende strøtanke: »Det er værd at erindre, at Charles Bruns morfar Bluhme også var stiftamtmand i Ålborg, da Christian 8. fik blik for hans evner«.

Svend Thorsen kommer ikke på højde med Erik Henrichsens analyserende og engagerede portrætter i »Mændene fra Forfatningskampen«. Eller måske bør man sige, at han har en helt anden måde at beskrive mennesker på. Man kan blot sammenligne, hvad de to skriver om justitsminister Nellesmann. Henrichsen er hårdhændet kritisk og ubarmhjertig. I opfattelsen af Nellesmanns politiske gerning afviger Thorsen egentlig ikke fra Henrichsen, men i det Thorsen'ske sprog kommer Nellesmann nu alligevel til at se anderledes ud, især gennem de »menneskelige træk«, Thorsen føjer til, f.eks. at ministeren, når familien boede på landet om sommeren personlig tog den kvindelige hushjælps fodtøj med ind til København, hvis det skulle forsåles.

Den slags kan Thorsen slet ikke stå for, men netop de menneskelige træk og hyggelige anekdoter resulterer i en vis harmonisering. Bortset fra Alberti er det jo et galleri af tiltalende mennesker med mange gode egenskaber, Svend Thorsen præsenterer os for. Det er godt stof og underholdende, men en klarere eller dybere forståelse af disse menneskers politiske virke giver det ikke. Noget hænger det måske sammen med, at Thorsen tilsyneladende ikke har udført megen selvstændig forskning ved udarbejdelsen af værket og heller ikke i forvejen har dyrket stoffet på en sådan måde, at han har fået en personlig holdning til det. Endelig må det tages i betragtning, at der er tale om et uafsluttet værk.

I en nekrolog i Historisk Tidsskrift (12. rk. bd. VI s. 195) skriver Roar Skovmand, at Thorsen med »De danske Ministerier« kun nåede til den periode, hvor han kunne have øst af sin egen erfaring fra rigsdagens referentbord«. Der er næppe tvivl om, at havde Thorsen fået lov til at fuldføre værket, kunne det have fået det præg af originalt bidrag til vor historiske litteratur, som det ikke rigtig kan siges at have nu.

I 1962 udgav Svend Thorsen en samling biografiske essays under titlen »Mennesker i

politik. Nogle portrætter og iagttagelser fra et halvt århundrede«. De fleste omhandler politikere fra Thorsens samtid, men samlingen indleder med skildringer af J. C. Christensen og Ove Rode, som Thorsen nok har mødt, men ikke i deres bedste tid og slet ikke fra tingets referentbord. Som naturligt er, genfindes en del af stoffet fra disse to essays i »De danske Ministerier«. Selv om indtrykket sløres ved den splittelse af stoffet, som værkets disposition medfører, mærkes det, at Thorsen her er engageret for egen regning og ikke har den distance til emnet, som i andre tilfælde har fristet ham til at søge tilflugt i underholdende digressioner. Det er symptomatisk, at netop J. C. Christensen og Ove Rode er repræsenteret med det største antal sidehenvisninger i 2. binds personregister.

At Thorsen fik overdraget udarbejdelsen af dette værk, skyldes vel netop den særegne politisk-biografiske stil, han havde udviklet i samlinger som den omtalte og andre steder, navnlig i talrige aviskronikker. Disse personskildringer er ikke ukritiske, men næsten altid båret af en udtalt sympati, der bl.a. ytrer sig ved, at forfatteren på baggrund af de biografere personlige udvikling og deres grundsyn – en glose han ofte anvender – søger at forstå dem på deres egne betingelser. Det mærkes, at Thorsen ikke som Henrichsen er præget af »det kæmpende folkestyre«, men af det, der i efterkrigstiden er kaldt »det samarbejdende folkestyre«.

»De danske Ministerier« blev ikke stedet, hvor Svend Thorsen kunne udfolde sine evner på dette område, ikke blot på grund af hans for tidlige død, men også fordi rammerne ikke var gunstige for det. Henrichsen kunne til »Mændene fra Forfatningskampen« håndplukke en kreds af personer, han havde noget på hjerte om. Thorsen måtte pløje sig gennem revl og krat af otte årtiers danske ministre. Mange af dem havde han af gode grunde ikke meget at sige om, og få havde han noget rigtigt på hjerte om.

Resultatet er blevet et værk, der helt overvejende bygger på andre fremstillinger. I hvert bind bringes dels en almindelig litteraturoversigt, dels en supplerende til hvert kapitel (ministerium). Forfatteren bruger selv det udtryk, at hans fremstilling »støtter sig« på denne litteratur. Helt udtømmende synes henvisningerne ikke at være. Et værk som dette egner sig naturligvis ikke til at bære et egentligt noteapparat, men der er tilfælde, hvor læseren vil savne en hjemmel til det, der fortælles, især når forfatteren betjener sig af politiske rygter og anekdoter. De introduceres ofte med »det antages«, »det siges« eller lignende, uden at læserens spontane spørgsmål »af hvem« bliver besvaret. Anekdoter og rygter er ikke meget værd som kilde m.h.t. dem, de handler om, men kan godt sige noget om dem, de stammer fra.

Et enkelt eksempel skal fremdrages. I forbindelse med det første ministerium Hall's tilblivelse står der I, 227: »W. Sponeck skal under den flere uger lange krise endda have udarbejdet en plan til forfatningens suspension, kongehusets flugt til Fredericia eller Kiel og Københavns betvingelse ved militærmagt«. Det interessante ved denne historie er, hvor den stammer fra. Er det nationalliberal rygtesmederi? Thorsen afholder sig ganske fra at placere den, ja bringer den i en sammenhæng, hvor en læser må gå ud fra, at forfatteren selv anser den for troværdig. Det er en af de måder, historiske myter udvikler sig på.

En meget positiv ting ved »De danske Ministerier« er billedmaterialet. Samtlige ministeriers medlemmer er portrætteret med fine små reproduktioner af den billedrække af danske ministerier, der er ophængt i den såkaldte ministergang, der forbinder folketinget med ministerialbygningen. Det må i høj grad værdsættes, at denne samling nu er gjort tilgængelig for alle. At der er ofret plads til fem helsides farvereproducerede portrætter af periodens fem monarker, er vel et udslag af de pompøse intentioner bag udgivelsen – eller et forsøg på at illustrere, hvad grundloven mener med at kalde vor regeringsform for »indskrænket monarkisk«?

»De danske Ministerier« blev Svend Thorsens sidste og største, men ikke betydeligste

værk. Hans betydeligste indsats faldt på andre områder: Sønderjyllands nyeste historie, pressehistorie, politiske samtidsskildringer. Men noget ringe værk er det ikke. Det kan nok lønne sig at slæbe det hjem fra biblioteket og rydde en plads, hvor det kan blive liggende, til man har læst det færdig. I forordet til den omtalte essaysamling fra 1962 skriver Svend Thorsen, at det er hans håb, at den i nogen måde vil kunne korrigere den ret udbredte mening, at en vis kedsomhed er forbundet med det politiske liv og dets aktører.

Det samme kan siges om »De danske Ministerier« – i nogen måde.

NIELS PETERSEN

Teologisk Stat – Kirkelig Håndbog 1972. Redigeret af sognepræst Ejnar Fledelius, Ringsted. Udgivet af Den Danske Præsteforening i samarbejde med Kirkeministeriet. Hillerød 1972. XXVIII+836 s.

I 1923 begyndte daværende kaldskapellan i Vanløse Paul Nedergaard at udgive en oversigt over kirkelige forhold og kirkelige organisationer i Danmark til hjælp for præster, menighedsråd og kirkeligt interesserede, oprindelig kaldt »Kirkelig Aarbog«, fra 2. udgave »Kirkelig Haandbog«. Med enestående flid udsendte han hvert 4. år nye udgaver af dette værk, samtidig med, at han havde en meget krævende københavnsk præstegering (residerende kapellan ved Eliaskirken 1924–1945, sognepræst ved Skt. Matthæus kirke 1945–1964) og senere havde hele sin interesse og sin fritid optaget af arbejdet med en kirkelig geografi, »Dansk Præste- og Sognehistorie«, der begyndte at udkomme 1949; af dette værk fik Nedergaard udsendt 8 statelige bind og det meste af det 9., så at der ved hans død kun manglede noget af Ribe stift og hele Haderslev stift. »Kirkelig Haandbog« udkom i 12 udgaver, den sidste 1967. Den blev flittigt brugt i præstegårde og mange andre steder, dels på grund af oversigten over præsteembeder, dels på grund af de biografiske oplysninger om præster og teologiske kandidater, de sidste udgaver også på grund af Nedergaards personlige kommentarer til tidens begivenheder, der var et farverigt indslag i værket. De biografiske oplysninger var oprindelig meget kortfattede, men blev senere udførligere, hvad der forøgede håndbogens værdi som personalhistorisk opslagsbog. For den gejstlige personalhistorie i tiden 1923–1967 er »Kirkelig Haandbog« en kilde, man ikke kommer udenom.

I 1969, året før sin død, overdrog Nedergaard udgivelsesretten til »Kirkelig Haandbog« til Den Danske Præsteforening, der ønskede at slå den sammen med »Teologisk Stat«, som foreningen havde overtaget i 1960. I min anmeldelse af »Teologisk Stat 1965–66 II« Personalhistorisk Tidsskrift 15. rk. II 246ff. har jeg givet en oversigt over »Teologisk Stat«s historie fra Wigfus Erichsens »Geistlig Stat« 1830 til Sven Houmøllers »Teologisk Stat 1965–66 II«, som udkom 1967. Resultatet af sammenslutningen af »Teologisk Stat« og »Kirkelig Haandbog« foreligger nu i en stor bog på i alt 864 sider, redigeret af sognepræst i Ringsted Ejnar Fledelius, som på Præsteforeningens vegne ledede forhandlingerne om at slå de to bøger sammen.

Det biografiske afsnit af det nye værk er på 446 sider, altså godt halvdelen. Til sammenligning tjener, at i 12. udgave af »Kirkelig Haandbog« var det tilsvarende afsnit på 212 sider og i »Teologisk Stat 1965–66 II« på 368 sider. Der er sparet på omfanget ved, at der ikke er taget hensyn til de præster og teologiske kandidater, der er døde siden 25. september 1967, da den sidste »Teologisk Stat« blev afsluttet. Spørgsmålet er, om de ikke burde være taget med, som det er tilfældet i andre »stater«, i det mindste i form af en dødsliste. Tillidshverv og litterær produktion er taget med, hvad der må betegnes som et fremskridt i forhold til »Teologisk Stat«, hvor de ikke var med. Af pladshensyn er lokale

tillidshverv ikke medtaget. Det er vel også af pladshensyn, at udenlandske ordensdekorationer heller ikke er medtaget, men kun danske. Henvisninger til anden personalhistorisk litteratur (Kraks Blå Bog, stamtavler, andre etatværker) er stadig et uopfyldt ønske. Dette så meget mere, som et meget stort antal af de biograferede ikke synes at have svaret på de udsendte skemaer. I den kronologiske fortegnelse over nulevende teologiske kandidater spørger Hans Hendrik Lützhöft-Petersen (cand. theol. 1896) stadig som den ældste; han er dog denne gang ikke med i biografierne. Der må desværre siges det samme om »Teologisk Stat – Kirkelig Håndbog 1972«, som Frederik Barfod i sin tid sagde om Wigfus Erichsens »Geistlig Stat«, at den »bugner under fejl«. F.eks. står der s. 364 om Poul Arendal Ahrensbach, at han blev kaldskapellan ved Maribo Domkirke 6. febr., men årstallet får vi ikke at vide. På samme side meddeles om en anden præst, som er født 1931, at han blev gift 1947, altså i en alder af 16 år! Af egen erfaring ved anmelderen, hvor vanskeligt det er at læse korrektur; det må alligevel siges, at fejl af den angivne art kunne være undgået ved en omhyggeligere korrekturlæsning.

Personalialia er ordnet efter »Kirkelig Haandbog«, suppleret med nye oplysninger. Dette har medført visse inkonsekvenser, idet udnævnelses- og afskedigelsesdatoer er anført i nogle tilfælde som i »Teologisk Stat«, i andre tilfælde blot årstal for udnævnelse og afskedigelse som i »Kirkelig Haandbog«. Ved en ny udgave bør der her være konsekvens. Hvis datoer foretrækkes, må samarbejdet med Kirkeministeriet gøre det let at fremskaffe dem. Redaktionen er sluttet 1. okt. 1971; i sidste øjeblik er der kommet en suppleringsliste med for oktober kvartal 1971 og januar-februar 1972. Dette er prisværdigt, men det ville have forhøjet den personalhistoriske værdi af denne liste, hvis der var blevet afsat plads til datoer.

Pastor Fledelius' store arbejde med at samle de mange oplysninger skal på ingen måde underkendes, og det må indrømmes, at der har været store vanskeligheder som følge af den omlægning af provstier og pastorater, som kommunalreformen har ført med sig, siden den trådte i kraft 1. april 1970. Alligevel må det henstilles, om ikke Præsteforeningen ved næste udgave af »Teologisk Stat – Kirkelig Håndbog« burde sikre sig assistance af en personalhistoriker, og om ikke »Personalialia«, med det omfang, bogen har fået, burde være i et bind for sig.

HENNING HEILESEN

Mikael Venge: Christian 2.s fald. Spillet om magten i Danmark januar-februar 1523.
Odense University Press 1972.

Konger er ikke hvad de har været, heller ikke de historiske. Andre ting er i forskningens fokus: økonomiske forhold, sociale grupper og baggrunde, befolkningsbevægelser og folkelige bevægelser o.l.

Helt se bort fra fortidens konger kan man nu ikke, al den stund de stod i spidsen for den udøvende magt. Nogle som kransekagefigurer rigtignok, andre satte vitterligt et personlighedens præg på den førte politik og tiltrækker sig med føje en eftertids opmærksomhed.

Christian 2. er en af disse sidste og også en af dem, der er skrevet mest og mest varieret om. Historikere, psykiatere, dramatikere og forfattere har skiftevis behandlet denne fascinerende og gådefulde person, men uden at emnet kan siges at være udtømt og gåden løst.

Mikael Venge søger med sin bog »Christian 2.s fald« kun at løfte en flig af sløret. Det er ikke Chr. 2.s person som sådan, der er hans emne, heller ikke hans politik som helhed

eller de lange linier, der førte frem til hans fordrivelse, men begivenhederne i de sidste 3–4 måneder før Christian 2. den 13. april 1523 forlod Danmark og sin kongemagt.

Mikael Venge vil klarlægge den umiddelbare baggrund for disse begivenheder, beslutningerne bag dem og de agerendes motiver og ideer, alt under det hovedformål at finde svaret på, hvem der tog det endelige initiativ til opgøret med kongen. Var det Lübeck, hertug Frederik af Gottorp eller de jyske råder? De så nok alle gerne hans magt stækket, men hvem af disse siden forbundne parter besluttede sig først til at arbejde for hans afsættelse fra tronen?

Chr. 2. var i efteråret 1522 i en yderst trængt situation. Halvandet år før havde han været på toppunktet. Sverige var erobret, hansestæderne bragt i en svag position, et kraftigt indhug var gjort i kirkens besiddelser og magt, adelens privilegier på len og handel stærkt beskærne, en omfattende lovgivning var i gang bl.a. til en stærkere placering af købstæderne.

Chr. 2. synes ikke i tilstrækkelig grad at have været betænkt på en konsolidering af disse resultater, men var rastløst på vej mod nye store mere eller mindre utopiske mål, uvidelsen af sin magt i Nordtyskland, skabelsen af et stort nordisk handelsprojekt på nederlandske forbindelser.

Tilbageslagene kom i hvert fald i tæt følge. De ramte og utilfredse på de forskellige fronter var gået i modaktion. Gustav Vasa var hastigt i færd med at generobre Sverige og kunne endog omkring årsskiftet 1522–23 true Skåne. Lübeck støttede ham og foretog landgange og hærgninger i Danmark for at styrke sin position. Kongens onkel, hertug Frederik, nok især skræmt af Chr. 2.s nordtyske planer, fornyede og forstærkede sine gamle krav på rigerne og kronen. Også i selve Danmark var der problemer. De jyske råder sad med eller uden undskyldninger kongens indkaldelser til rådsmøder i efteråret 1522 overhørig. Og de lavere befolkningslag, som kongens politik og lovgivning skulle have favoriseret, synes ikke i det væsentlige at have været kongen til nogen støtte.

Det er M.V.s tese, at befolkningens utilfredshed var en væsentlig faktor i krisesituationen 1522–23. De eventuelle gavnlige virkninger af den nye lovgivning var langsigtede. I det korte betød den kun en mere effektiv dvs. en hårdere opkrævning af told og afgifter, der kom oven i flere års skattetryk, i indkvartering af tyske landsknægte og sluttelig en lybsk handelsblokade. Utilfredsheden i flere købstæder, ikke mindst Ålborg, er notorisk, og M.V. sætter et interessant og næppe uberettiget spørgsmålstegn ved kongens herredømme over det nordjyske i det hele taget efter drabet på den forhadte borgmester, lensmand og tolder Hans Bartolomæussen i sommeren 1522.

Når M.V. derfor uden ud fra ganske få eksempler søger at slutte sig til almuens generelle informationsniveau og politiske medleven i det 16. århundrede virker det ikke helt overbevisende, men det er heller ikke afgørende. I den aktuelle utilfredshed var der nok at bygge på for den, der ville.

Kongen var øjensynligt længe ikke opmærksom på farerne fra de sydvestlige områder. Han havde givet hertugen nogle indrømmelser på de ømmeste punkter (Bordesholmforliget august 1522) og fik foreløbigt skilt ham fra Lübeck. De jyske råder, der ikke ville komme til ham, søgte han at møde på Fyn og i Jylland og havde tilsyneladende også her indrømmelser i posen. Hans hovedærinde omkring årsskiftet 1522–23 var, formentlig med krigen i Sverige for øje, at skaffe lejetropper (fra Tyskland) og at skaffe penge til deres besolding.

Intet lykkedes for kongen i denne tid. Jyderne ville ikke møde ham, de svarede holdende og havde utvivlsomt travlt med at organisere sig, og den 20. januar proklameredes deres frafald på Viborg landsting. Kongen ville eller turde ikke gå mod dem. Hans hvervninger i Tyskland modarbejdedes af Lübeck og hertug Frederik, der blokerede forbindelsesvejene over land til Europa og opsnappede hans sendebud. Kieler omslag drænedes

hertugen dertil for penge, så kongens rentemester ikke kunne rejse det mindste lån.

Kongens stadig mere imødekommende forsøg på at komme til en forståelse med sin hertugelige onkel førte ikke til noget. Det gottorpsk-lybske offensivforbund af 5. februar lod sig ikke rokke. Midt i alt dette fik kongen besked om, at hans nyfødte søn var død.

Som bekendt trak kongen sig tilbage fra Jylland og Fyn til København. Hans rådvilde nat på Lillebælt bør nok – for ikke at tabe for meget – forblive på det skønlitterære plan. Johs. V. Jensen har placeret den på. I alt fald argumenterer Mikael Venge ganske udmærket for, at kongens handlinger var bestemt af rationelle kalkulationer og ikke, som det ofte hævdes, af en panisk magtesløshed. Han har ikke anset de tropper, han rådede over, for tilstrækkelig stærke, måske har hans forsyninger og pengemidler været for små til gennemførelsen af et effektivt modstød. Han valgte at sejle med flåden ud af den ring, han var indesluttet i, for at skaffe penge og tropper til at bryde den udefra.

Det lykkedes ham aldrig. Derimod nåede hans forbundne fjender deres mål. Hertug Frederik blev konge, Lübeck fik handelsprivilegierne igen og råderne i Danmark fik ledt udviklingen ind på deres spor. Men her er vi igen ved Mikael Venges hovedproblem. Hvem af forbundsfællerne havde set situationens muligheder og sat kraft bag realiseringen af dem. Dette spørgsmål om initiativet er ifølge sagens natur kildemæssigt ganske vanskeligt. De implicerede måtte fare forsigtigt frem forinden alliancer og planer var i orden og kræfterne samlede, og de har med sikkerhed været yderst varsomme med at betro sig til papir. Det kunne betyde tab af liv og gods, om det kom i de forkerte hænder. De samtidige berettende kilder, som man hidtil hovedsageligt har bygget på, Poul Helgesens Skibbykrønike og Frederik 1.s kansler, Wolfgang Utenhofs krønike er ikke entydige og dertil ikke umiddelbart tilforladelige, indlæg i debatten som de var.

Historikerne har hidtil overvejende tilskrevet hertug Frederik initiativet og har her bygget på Utenhofs krønike og på kendskabet til hertug Frederiks forhandlinger med Lübeck kort før jul 1522 med henblik på et offensivt forbund utvivlsomt vendt mod Christian 2.

M.V. analyserer nøje de tre parters situation i disse måneder. Han vender bogstaveligt talt hvert brev for at se om der skulle stå noget på bagsiden, som andre ikke har set (f.eks. s. 80).

Lübeck »frikendes« relativt let for anstiftelsen af sammensværgelsen, selv om hansestaden ene af fællerne havde befundet sig i regulær krigstilstand med Christian 2. fra sommeren 1522. Men det er nok rigtigt, at krigen sigtede mod en forbedring af hansestædernes forhandlingsposition. At Christian 2.s trone var målet for de spredte hærgninger er næppe troligt. Omvendt må det vel være klart, at den der ville gå mod kongen af Danmark til enhver tid kunne finde støtte og opslutning i Lübeck.

Det interessante bliver da hertug Frederiks og de jyske rådets forhold og forbindelserne imellem dem. M.V. gør her fortjenstfuldt opmærksom på den særlige stilling *Wulf Pogwisch* indtog. Han var på én gang hertugelig råd og lensmand på Ribebispens slot Trøjborg. Bisp i Ribe var Iver Munk, en af de oprørske råder. En bror til ham var den jyske landsdommer Mogens Munk, der var de jyske rådets kontaktperson til hertug Frederik, da forhandlingerne kom i gang, og dennes datter, Kirsten Munk, var gift med *Wulf Pogwisch*.

Gennem disse kanaler kunne tidlige sonderinger meget vel være foregået. Et belæg for, at *Wulf Pogwisch* gav hertugen råd i disse sager, har vi i en bevaret skrivelse fra denne til hertug Frederik af 4. januar 1523. Hvis M.V.s tolkning er rigtig, viser den, at hertug Frederik endnu ikke havde besluttet sig til handling, og at han rådes til fortsat at holde sig afventende. (Det meget svært læselige brev, som M.V. har tydet med bistand af specialister, kunne godt have været trykt som bilag).

Brevet er ikke noget afgørende bevis, men det giver et fingerpeg i retning af M.V.s

hovedkonklusion: at de jyske råder først har besluttet sig til at sætte magt bag ønsket om at blive kong Christian kvit. Allerede den 21. december 1522 havde 8 jyske råder og Mogens Munk beseglet det såkaldte sammensværgelsesbrev, hvori de forbinder sig til med liv og gods at afværge Christian 2.s overgreb, og til det ville de »bruge« hertug Frederik.

Også rådernes næste udstedelser, opsigelsesbrevet til kong Christian af den 20. januar og et samtidigt manifest til Jyllands indbyggere så dagens lys, inden hertug Frederik satte segl på sit første åbne forpligtende dokument, brevet af 29. januar, hvori han accepterede tilbudet om Danmarks krone og udstedte en række løfter for sin regering.

M.V. bringer også andre ting frem til gode for sin konklusion. Sendelserne gik fra Jylland til Gottorp, ikke den modsatte vej. Accepten af kronen medførte ikke umiddelbart, at hertugen sendte en repræsentant til Nørrejylland for at deltage i eller være observatør ved det jyske råds transaktioner. Tværtimod handlede rådet særdeles suverænt i perioden fra opsigelsesbrevet 20. januar til hertug Frederiks hylding til kongen den 26. marts; lensposter uddeltes, nye råder udnævntes, og formentlig var brændingen dvs. ophævelsen af Christian 2.s love rådets allerførste officielle handling i dette interregnum. I en ordveksling mellem Frederik 1. og hans råder to år senere lagde kongen råderne på sinde, at han havde begivet sig til Danmark »efter deres mangfoldige begæring og forfordring«, en ret så frimodig og vel også uhensigtsmæssig vending, såfremt den var usand.

Anmelderen er tilbøjelig til at følge M.V. i denne argumentation for i de jyske råder at se den udfarende kraft til opgøret med kongen. Med sammensværgelsesbrevet af 21. december var man besluttet på handling, kun hertugens afvisning kunne have bragt brevet på bålet og ud af historien. Men hvad der lå forud for dette brev – og meget lå nødvendigvis forud – af ideer, planer og følere lader sig næppe nogen sinde efterforske.

M.V.s arbejdsmetode er den at gennemtravle den relevante periodes kildemateriale, at bringe det stærkt stykkedelte materiale under den store lup og at samle det til et mønster. Det er ikke nogen ny metode, men det er tilfredsstillende at se, at den stadig – selv på flittigt opdyrkede felter – kan give betydningsfulde resultater. På den anden side er denne snævre nærlæsning ikke uden farer. I sin higen efter at udtømme kildematerialet har M.V. ikke ganske undgået overfortolkninger. Det gælder især rekonstruktionen af den tabte »instruks« til Mogens Munks forhandlinger med hertugen mellem den 20. og 29. januar. Det ville være lige så naturligt at hævde, at de afgørende forhandlinger foregik før den 20. januar og satte sig spor såvel i opsigelsesbrevet af denne dato som i hertugens løftebrev af 29. januar. Før den 20. januar var forhandlingspositionerne jævngode, efter den 20. var råderne uden deres trumfkort, opsigelsen. Hvad Mogens Munk har haft at sige på sin anden sendelse kunne meget vel være: Nu har vi holdt vor del af aftalen, hold I nu jeres.

Mikael Venge kommer også ind på håndfæstningens oprørsparagraf og nævner Heise-traditionen tro »oprørsklausulen« i Ribe-privilegiet af 1460 (citeret side 106 note 25). Hertil skal kun bemærkes, at denne sidste bygger på et spinkelt grundlag. Formentlig er der tale om en fejllæsning (der står »we« = wer, nogen og ikke »wy« = wir, kongen). Lad os slutte helt nede i det, der i denne forbindelse må være småtingsafdelingen med en drilagtig henvisning til note 5 på side 15. Det omtalte brev fra Jens Andersen »Beldenak« om Kalundborg-herredagen i 1522 er forlængst omdateret til 1468, brevskriveren var Eggert Frille (se W. Christensen, *Missiver* II, 1914).

Man træffer naturligvis mange af tidens betydende skikkelser i Mikael Venges bog, ikke skildrede som personer for deres egen skyld, men i de roller, de spillede i disse dramatiske og afgørende måneder. Nærmest en egentlig karakteristik kommer hertug Frederik, som M.V. søger at give en ansigtsløftning fra det sure og misundelige image, han hidtil har været forsynet med. Hans gentagne hævde af arveret på Norge, hans krav på underhold af Danmark og påstande om tilgodehavender fra hans umyndighedstid, da

hans broder, kong Hans, styrede hans hertugdømme for ham, skulle – uberettigede eller ej – ikke være at anse for andet end koldsindig realpolitik og ikke et udspring af nag, bitterhed og indestængte aggressioner. M.V. finder det heller ikke godtgjort, at hertugen var inde i billedet som tronprætendent i 1513, som også tidligere hævdede. Den endelige diskussion om disse ting er dog næppe ført.

Personerne om hertug Frederik træder også frem, især de dygtige *Wolfgang von Utenhof* og *Johan Rantzau*, som netop på denne tid trådte ind i kredsen af hertugelige rådgivere.

Mikael Venges arbejde er den typiske analyse, dybtgående og afgrænset. Den giver ikke overblik, lange linier og udviklinger, men den bringer én helt ind på personer og begivenheder i disse korte måneder. Den, der interesserer sig for Christian 2. og hans tid, vil læse bogen med stort udbytte.

HARRY CHRISTENSEN

Peter Christiansen: Afsked med en fortid. Gyldendal 1973. 130 sider. Kr. 45,-.

Som lille dreng har forfatteren i Fiesole siddet på skødet hos og fået fortalt eventyr af Hans E. Kinck og Per Hallström. I sin opvækst prægedes han af Hvidt'er, Bache'r og »de Flensborg-Christiansen'er«. I sin manddom kom han til at omgås personligheder i nordisk kulturliv. Han fik bogstøv i lungerne og havde fået kvalitetspræg i arv. En ældre herre, der sukkende må konstatere, at han nu og da føler sig hjemløs i en tid, hvor alle er lige, for at ingen skal rage op over andre, men som samtidig – ved synet af en flok skæggede og langhårede undsigere af de bestående kulturtilstande – konstaterer, at disse unge har fundet sammen i et fællesskab, der rigtigt brugt må kunne blive af uoverskuelig social rækkevidde. Eller med andre ord, en mand der er vokset op blandt repræsentanter for en epoke, der forsvinder i velfærds klimaet, et ancien regime, hvor dannelse betegnede et produkt af stil og kultur, men alligevel med forståelse for perspektivet i ungdomsoprøret.

I bogens første afsnit fortælles om de to år i Gyldendals direktørstol, hvor forfatteren ikke befandt sig godt, og de mange år som konsulent og oversætter med store og rige opgaver. Bogens mest værdifulde afsnit er en »Montreux-dagbog« fuld af vægtige betragtninger og lysende erindringsglimt. Her bringes en tak for den moralkodex slægten gav ham som livsmønster, en kodex, »der nok i mangt og meget var urimelig stiv og formel, men som dog hvilede på to grundpiller for ethvert respektabelt samkvem mennesker imellem: selvtugt indadtil, selvbeherskelse udadtil.« De vidste godt, disse mennesker, at de var født ind i en socialt og økonomisk begunstiget klasse, men de tog det ikke som en ret til at være tilværelsens sofavælgere, de forstod, at de havde en kulturarv at tage vare på.

Et erindringsværk – af den art, der snart ikke vil kunne skrives flere af – hvor læseren føler velværet ved at være i fornemt selskab.

FINN H. BLÆDEL

Otto og Valdemar Jonassen: Vor baggrund. I: Slægtsregister omkring Jonas Elmsted 1760–1829. II: Slægtsregister omkring Ludvig Viggo Emanuel Christensen 1847. 1972. Upag., ca. 100 s., ill.

Når denne slægtsbog skal omtales, skyldes det ikke så meget de behandlede personer, som den rent tekniske side af bogens fremstilling, idet denne så vidt undertegnede kan se, repræsenterer noget nyt og til en vis grad efterlignelsesværdigt inden for publiceringen af slægts-historisk materiale. Det vil dog alligevel være på sin plads indledningsvis kort at omtale indholdet af bogen. Det drejer sig om to slægtsbøger med det indbyrdes forhold, at Jonas

Elmsted er farfar til Aage Jonassen, som er gift med Ludvig V. E. Christensens datter. Bogens to forfattere er brødre og børn af dette ægteskab. I øvrigt er der tale om en ret løs kombination af anetavler og efterslægtsoversigter, som er forsøgt indordnet under et fælles nummereringssystem.

Det nye ved bogen er imidlertid den ydre form, idet den er trykt på løblade i A5-format, som er forsynet, ikke med sidetal, men med ane- og efterkommernumre. Til indsætning af bladene medfølger et ringbind. Fordelen ved denne publiceringsfacon synes indlysende, og der gøres da også i indledningen opmærksom på, at hver enkelt aftager af bogen kan få de anetavler, som vedrører vedkommende selv, eller som han har interesse i. Det samme gælder naturligvis efterslægtstjerne. En anden fordel er, at der uden besvær stadig kan føjes nye sider ind og gamle skiftes ud, hvis der kommer nye ting frem om de enkelte personer. En slægtsbog trykt på denne måde bliver således aldrig afsluttet, men kan revideres og suppleres i det uendelige, når der er behov for det eller råd til det. Man behøver derfor heller ikke at vente med at påbegynde udgivelsen, til man har styr på alt sit materiale, men kan succesivt udgive det, der er modent hertil. I parentes skal bemærkes, at bogen har endnu et lille raffinement, nemlig at oplysninger, der ikke er verificerede (familietraditioner o. lign.) er anført på bladens bagside, således at man straks er i stand til at bedømme, om det er en oplysning, som forfatteren står inde for og har kildebælg på eller ej. Ideen med at trykke en slægtsbog på løblade synes at være oplagt for slægtsforskere, der står midt i arbejdet, men som alligevel gerne vil have noget udsendt til slægtens medlemmer. Systemet vil uden tvivl kunne udvikles videre, bl.a. forekommer nummereringssystemerne ikke at være den endelige løsning, således som de her er udformet, men den foreliggende bog er et godt forsøg som hermed anbefales, ikke til plagiering, men til inspiration.

Desværre mangler bogen et register – men efter det foreliggende system er dette jo noget, der står til at ændre!

HANS H. WORSØE

Holger Munk: Mindets lyse spil. Barndomserindringer fra en gård i Sydsjælland omkring århundredskiftet. 1972. (2. forøgede udg.). 176s.

Alle, der har erindringer, specielt barndomserindringer, som en passion – og dem er vi vist mange af – bør stifte bekendtskab med denne smukke bog. Den er fortalt om en dreng på en sydsjællandsk udflyttergård i 1890'erne, af en mand, som virkelig kan »hukse« ligesom fædrene før ham. Det er en verden uendelig langt fra vor egen nutid, synes man, præget af en rolig naturlig rytme, af tryghed og af en dyb rodfæstethed i miljø, sted og historie. Hvilken ballast at stå ud i livet med! Man får et aldeles glimrende indtryk af den nære forbindelse mellem menneske og natur, som en opvakt bondedreng kunne opleve. Men man skal dog mærke sig, at det er drengen fra et relativt velstående gårdmandshjem, der her fortæller; han kan trygt lægge sig til at sove, mens småkårsfolkene samler aks på stubmarkerne.

Flere af afsnittene egner sig udmærket til højtlesning i familiens skød – om noget sådant kendes endnu. Bogen er overdådigt illustreret, mest med naturbilleder, men hvad siger man f.eks. til et sølvbryllupsbillede fra Munksgård fra år 1900 med 113 navnfæstede personer.

PS. En enkelt rettelse til side 135: Den danske overgeneral i 1850 hed ikke V. Krog, men Christoph von Krog – og hans datter hed forresten ikke blot Siegfriede men også Victoline!

PAUL G. ØRBERG

REGISTER

VED CHRISTIAN A. IUUL

Personerne anføres som hovedregel på deres slægtsnavn, et sådant, der ikke er opstået alene ved at sætte »sen« til faderens fornavn. Denne skik varer for landboernes vedkommende til ca. 1828, jfr. forordn. af 30. maj s. år. Føres et sådant slægtsnavn ikke, anbringes vedkommende på fadersnavnet, eller bliver eventuelt at udelade, når han ikke i teksten er nærmere bestemt.

Desuden udelades de personers navne, om hvem intet af videre betydning siges i teksten, f.eks. førere for hærafdelinger, konger og andre, i hvis tjeneste de i teksten nævnte personer står, forfattere, hvis værker citeres osv.

Kvinder anbringes som hovedregel på deres pigenavn, kun undtagelsesvis tillige på mandens navn og i så fald med henvisning fra pigenavnet; er dette ikke noget egentligt slægtsnavn, bliver det eventuelt at udelade.

Er navnene latiniserede, bibeholdes denne form i registret, medmindre teksten oplyser, hvorledes de skal gengives på dansk.

Nævnes en person flere gange på samme side, antydes det, hvor sådant anses fornødent, i registret ved et mindre tal foroven, til højre for sidetallet.

Fyrster sættes på deres navn, ikke på landets, medmindre dette anses mest praktisk, da tillige derpå.

Sammensatte efternavne, f.eks. Lente-Adler, sættes på første dels begyndelsesbogstav, altså i det nævnte tilfælde på L.

Partikler som von, de, des, de la, zum osv. ses der bort fra; eks. des Vignes sættes under V.

De efter spansk skik sammensatte efternavne (moderens slægtsnavn tilføjet efter faderens) anbringes under det første led.

Lokaliteter og institutioner, hvorom teksten har bemærkninger af særlig betydning, er optaget i registret.

Småstykker og anmeldelser er fra 16. række optaget i registret.

Abelseth, Charlotte Amalie, g. Hagerup, 144.

Adler, Johan Gunder, geheimeråd, 1, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 14, 15, 16, 18, 19, 20, 22, 23, 24, 26, 27, 29, 33, 40.

Adolph, Anna Maria, g. Ketelsen, 172.

Ahlefeldt, fam., 99.

Akeleye, Christen Knudsen, 160.

Albertsen, Morten, sognepræst, 148, 155.

Alexander, Jens, 168.

Ambeck, Niels Rasmussen, skoleholder, 168.

Ameling, Adam, amtmand, 173. – Maria Christiana, g. Eschenbach, 173.

Ammundsen, Christopher (Dal), 160.

Ancharius, Marcus, konrektor, 157.

Andersdatter, Anne, 44. – Anne Marie, g. Rosted, 47. – Birthe Kristine, g. Frandsen, 61. – Ingeborg, g. Rosted, 45. – Ka-

ren, 44. – Karen Kirstine, g. Smidt, 169. – Mette Magdalene, g. Clausen, 168. – Mette Marie, g. Danholm, 138. – Sidse, g. Nielsen 103.

Andersen, Evert, herredsskriver, præst, 132. – Hans (Jens), sognepræst, 161. – Laurids, rektor, 156. – Michel, husmand, 44. – Niels, gdrmd., 44. – Niels, gdrmd., 64. – Niels, substitut, 136. – Poul, gårdejer, 170.

Arctander, Arthur, sognepræst (design.), 172. – Niels, biskop, 148.

Arnesen, Hans Leøganger, cand. jur., 21, 36.

Arentzen, Jan, skipper, 132.

Arnisæus, Henningus, proff., livlæge, 160.

Arnoux, admiral, 36.

Arvidsen, Peder, sognepræst, 157.

Assenius, Lucie, 30.

- von Astrup, Caroline Gustave Andrea, g. Thomsen, 172. – Hagen Christian, generalkrigskommissær, 172.
- Augustenborg, Christian August, hertug, 34.
- Australis, Stephanus Ram, pastor, 159.
- Autumnus, Johannes, diakon, 158.
- Bache, Nathalia Jacobine Cathrine, g. 1° Rosted, g. 2° Hansen, 62. – Peter Nielsen, lods, 62.
- Bardenfleth, Johan Frederik, skoleholder, 21, 38.
- Bagger, Jens Klint, præst, 17, 36, 40. – Margrethe, g. Gemzøe, 134.
- Bahrdr, Ernst Friedrich Wilhelm, kontrollør, 171. – Helene, 171.
- Baner, Svante, rigsråd, guvernør, 151, 160.
- Bang, Anne, g. Mathiesen, 49. – Gustav, historiker, 115, 117, 119, 129. – fam., 99. – Jens, 106.
- Banning, fam., 99.
- Barnekow, Christen, 151.
- Bartels, fam., 99.
- Barlett, matematiker, 125, 129.
- Basballe, Inger Hieronymusdt., g. Schultz, 48.
- Bassewitz, Egholdt Christian Siegfried, købmand, 172.
- de Battaglia, Forst., arvelighedsforsker, 124, 127.
- Battier, Anna Elisabeth, 2. – Christopher, bogholder, 2. – Joh. Jac., studiosus, 2.
- Bauditz, F. C. H., toldinspektør, 24, 22, 38, 39.
- Bayer, Absalon Absalonsen, sognepræst, 153, 161. – Johannes, præst, 153.
- Becker, Cathrine, g. Danholm, 140, 143. – Gotfried, hofapoteker, 140, 144. – Johan Christian Ernst, sognepræst, 140.
- Bennerg, Thomas, kapt., 17, 36.
- Bentzen, Jens, 168.
- Bentzon, generalguvernør, 1, 3, 34.
- Benzon, apoteker, 34.
- von Benzon, Gerhard Marianus Rosenkro-ne, løjtmant, 171. – Johanna Henriette Rosalie, 171. – Niels, 106.
- Berg, Hans Henrik, vicegouv., 20, 35.
- Bert, Mette Hansdtr., g. Krog, 169.
- Berthelsdatter, Mette, g. Nielsen, 44, 64.
- Bernard, Charlotte Amalie (samboinde), 30.
- Betts, Mary Aletta (frikulørt), 4. – Julius Christian, 4. – Peter Adolph, 4.
- Bielke, Erik Claesson, 148, 155.
- Bienaymé, I. C., statistiker, 110.
- Biering, Henrich Andreas, kaptajn, 57. – Joakim Frederik, major, 57.
- Bircherod, Jacob, biskop, 102.
- Birch, Johan Mathiesen, hårskærer, 49. – Lars Hansen, guldsmed, 56. – Margarethe, g. Rosted, 56, 59. – Matthias Johannesen, sognepræst, 49.
- Birkelund, Palle, rigsbibliotekar, 162.
- Bjerrum, Emma Georgine Wilhelmine, g. Bassewitz, 172. – Peter Jürgen Mathias, postmester, 172.
- Bjærelide, Søren Nielsen, rektor, 148, 155.
- Blichfeldt, Cecilia Margaretha, g. Marchard, 171. – Niels Thomsen, skoleholder, 168. – Peder Thomsen, sognepræst, 168, 171.
- Blymester, Christen Christensen, sognepræst, 157.
- Bluhme, C. A., 101.
- Bodenhoff, Andreas, grosserer, 56. – Andreas Hansen, skibsreder, 56.
- Boje, Michael, sognepræst, 159. – Marcus, sognepræst, 159.
- Bojsen, P., 101.
- Bolthe, Joach., diakon, 159.
- Bonnier, Giertrud Marie, g. Lassen, 60.
- Borch, Anders Andersen, købmand, 55, 53. – Anne Marie, g. Rosted, 53, 58. – Inger Bolette, g. Rosted, 55. – Peter Rosenstand Goiske, auditor, 6.
- Brabrand, exam. jur., 32.
- van Brackle, John, planter, 28, 40.
- Bradsk, Maren Marie Jensdt., g. Reiersen, 51.
- Brahe, fam., 99.
- Brammer, Anna, g. Arctander, 172. – Bolte Frederik Plum, præst, 172.
- Bramsen, Hans, skipper, 167. – Niels Hansen, skoleholder, 167.
- Brandes, Edv., politiker, 104. – fam., 99.
- Brasch, Anna, g. Friboe, 56.
- Brasen, Jeppe, skoleholder, 102.
- Brinch, Israel, 137.
- Brochhuusen, Catharina Pedersdtr., g. Wærløse, 170.
- Brok, Eske, 123.
- Bruhn, Christiane Madsdatter, g. Jørgensen, 168.
- Brunnemann, Theodor, kammerråd, 59. – Thomas, 59.
- Bruun, Berthel, sognepræst, 136.
- Brünnich, Anna, g. Borch, 53.
- Brünov, Birthe Christine, g. Rosfelder, 171.
- Bryde, Anders, 133. – Anders Rasmussen, søfarer, 137–142. – Christen Andersen, 142. – Dorthea Marie, g. Erreboe, 142. – Karen, 137. – Rasmus Nielsen, 137.
- Brygger, Anna Gertrud, 170. – Cathrine, g. 1° Mejlund, g. 2° Rasmussen, 169, 170. – Elisabeth, g. Smidt, 169. – Hans, 169. – Hans Knudsen, 169. – Løydou, 169. – Løydou, g. Spurre, 169. – Maria, 170. – Niels, 170. – Niels Normann, 169. Peder, student, 169. – Peder Hansen, skoleholder, 169.
- Brøndum, Anna Riborg Mechtele, g. Rosted, 62, 63. – Jens, birkedommer, 62.
- Brønlund, Giertrud Margrete Nielsdtr., g. Randulf, 49. – Peder, studiosus, 49, 50.
- Buchalf, Mette Magdalene, g. Marchard, 171. – Henning Pedersen, forpagter, 171.
- Busch, Anders Lauridsen, skipper, 167. – Asmus, 173. – Cathrine Margrete, g. Pe-

- tersen, 173. – Karen, g. Rosted, 47, 53.
 – Lars Andersen, skoleholder, 167. – Peder Jensen, købmand, 47.
- Butler, J., katolsk præst, 28, 40.
- Bülow, Frants Christopher, generaladjutant, 5, 30.
- von Bülow, Friedrich, kammerjunker, 172.
 – Maria Louise Georgine, g. von Thun, 172.
- Bünning, Margaretha, g. Steinbock, 63.
- Bæhr, Karen, g. Leth, 52.
- Bøgh, Frederik Julius, toldinspektør, 61. – Otto Georg, cand. pharm. 61.
- Bååt, se Snakenborg.
- de Candolle, Alphonse, 110, 111, 112.
- Carstendstr., Margrethe, g. Olsen, 170.
- Caspersen, Niels, 137.
- Cassel, Hans, klokker, 138.
- Cheruscus, Johannes Meinardi, ærkediakon, 159.
- Christensdatter, Anna Kristine, g. Holst, 54.
 – Gertrud, g. Harboe, 135. – Maren, g. Knudsen, 138.
- Christensen, Alfred, grosserer, 67. – Anders rektor, 148. – Anders, professor, 156. – C. M., lærer, 117. – I. C., politiker, 104. – Iver, tjener, 171. – Niels, rådmænd, 106. – Severine, g. Deleuran, 64.
- Christoffersdatter, Anna, g. Gyrsting, 136.
 – Anne Kirstine, g. Danholm, 136, 139.
- Chytræus, David, 148.
- Claessen, Arent, agent, 57. – Niels Andreas, komp.chef, 57. – Sophus, 104.
- Clausen, Anne Sophie, g. Hansen, 167. – Claus Jensen, styrmand, 169. – Claus (Nicolaj), skoleholder, 167. – Jens, skoleholder, 169. – Jens Kolon, 171. – Nicolai, gartner, 171.
- Cleopeller, Nicolaus, konrektor, 158.
- Clevin, Apollone, g. Nyeborg, 169. – Johanne Margrethe, 169. – Jørgen, 169. – Svend Jensen, 169.
- Cold, Else, g. Danholm, 144.
- Collin, Elisabeth Christine, g. Kaalund, 170.
 – Jonas, 3.
- Coucheron, justitsråd og toldinspektør, 173.
- Christmas, John, søoff., 31, 35, 38.
- Crouvelius, Michael, rektor, 148, 155.
- Cruse, Nicolaus, sognepræst, 158.
- Crusius, Reinaldus, sognepræst, 159.
- Cypræus, Paulus, gottorpsk råd, 158.
- von Cölln, Lucas, præst, 149, 160.
- Dahl, Mads, rektor, sen. sp., 149, 156.
- Dahlén, Carl, solodanser, 37. – Caroline Wilhelmine Dorothea, g. Kunzen, 37.
- Dal, Christopher Amundsen, 160.
- Dalgaard, Bertel, politiker, 104.
- Dam, Albert Arendtsen, degn, 135. – Annette Arendtsdt., g. Jensen, 134, 135. – Arendt Jansen, 132, 134. – Gert Arendtsen, understyrmand, 135. – Iver Arendtsen, magister, 133, 134. – Jacob Arendtsen, 134. – Jan Arendtsen, skipper, 134. – Maren Arendtsdt., g. Hassel, 135. – Maria Margrethe, 134.
- Dame, Fr. spr., 158.
- Danholm, Anne Dorthea, g. Bryde, 133, 137, 142. – Anne Kirstine, g. Hagerup, 144. – Anne Kirstine, g. Heerfordt, 143, 144. – Cathrine Jacobsdt., g. Dam, 132, 134. – Christen (kld. Christian), fiskemester, 139, 140, 141, 143. – Christen, 143. – Christen Jacobsen, birkefoged, 131, 132, 133, 135, 136. – Christian, høker, 141. – Christian, 141. – Christian Henrik, 139. – Christopher, 140. – Christopher Holgersen, købmand, 141–145. – Dorothea, Jacobsdt., 133, 138. – Ferdinand Anton, 141, 142, 144. – Gotfried, 144. – Holger Christensen, 136. – Holger, sognedegn, 136, 137, 139, 142. – Jacob, 131. – Jacob Henrik, sognepræst, 141. – Johan Christian, 144. – Johan Christopher, handelsmd., 144. – Johan Lehn, 144. – Johanne Kirstine (Johanna Cathrine), 143. – Johannes, forvalter, 140, 141. – Knud, 145. – Maren Jacobsdt., 133, 134, 139. – Margrethe Christensdt., 138. – Margrethe Christensdt., g. Hassel, 138, 143. – Maria Hendrika, 144. – Marie Kirstine, g. Wøldike, 141. – Mathias, snedkermester, 142. – Mathias Christensen, kobbersmed, 135, 139. – Nicolai Christian, 147. – Nicolai Christian, 142. – Oligera, 144. – Oligera Christiane, g. Gravenhorst, 144. – Peder Jacob Christensen, 137, 138, 143. – Peder Topp, apotekersv., 144. – Regitze Sophie Christensdt., g. 1° Quist, g. 2° Lange, 137, 142. – Susanne Christensdt., 136.
- Danneskiold, Frederica Louise, komtesse, 136.
- Dehne, Elisabeth, g. 1° Süster, g. 2° Limbach, 172.
- Deleuran, Hans Peter, fabr.arb., 64. – Rosa, g. Rosted, 64.
- Demondt, Johannes, skoleholder, 169.
- Dewhurst, Edv., planter, 34. – William Heyliger, doktor, 11, 33, 34.
- Dirkinck, Friederich, R.E.M. kommandør, 20, 38.
- Dreyer, Dines Christian, kvartermester, 59. – Georg Sophus Frederik, konsumtionskontrollør, 59.
- Dobberdien, / anne Giertsdt., g. Rosted 45. – Giert Arendtssøn, 45.
- van Dockum, C. E., marineminister, 2, 3, 4, 23, 24, 38.
- Døllner, Cathrine Sebastiansdt., g. Wølike, 141.
- Dybvad, Jørgen, professor, 148, 156.
- v. Düring, fam., 99.
- Dyrskjøt, Peder, 106.

- Eccles, Th., planter, 39.
 Egholm, apoteker, 133.
 Ehlers, fam., 99.
 Eiger, Zacharias, soldat, 173.
 Einertin, Susanna Magdalena, g. Henrichsen, 54.
 von Eizen, P., hofråd og kannik, 158.
 Elderton, W. P., statistiker, 117.
 Eliassen, Christopher Sejer, se Seyer, Christopher.
 Ellegaard, Jørgen Knudsen, skræder, 168.
 – Knud Jørgensen, skoleholder, 168. – Peder Jørgensen, 168.
 Enevoldsen, Poul, sognepræst, 157.
 Engelbrecht, fam., 99. – Helene Christine, g. Thorball, 172.
 Erhardt, Christian Gustav Carl, købmand, 172. – Johann Arnst Peter Adolf, stationsforvalter, 172.
 Erlang, Agner Krarup, statistiker, 116, 117, 119, 123.
 Erreboe, Hans Rasmussen, 142.
 Erichsen, Hans, skoleholder, 59. – Johan Friderich, grosserer, 59.
 Ernst, fam., 99.
 Eschenbach, Christian, hofadvokat og borgmester, 173. – Johann Christian, kancellist, 173.
 Evers, Johann Georg Heinrich, murersvend, 172. – Johann Hinrich, 172.
 Evertsen, Hans, birkefoged, 132.
 Ewald, fam., 99.
 Faber, Dorte Marie, g. Klixbøl, 47.
 Fabritius, A., dr. phil., 119, 120, 121, 122, 129.
 Fabricius, Jacob, hofpræst, 158.
 Fahlbeck, P. E., arvelighedsforsker, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 119, 128.
 Falbe, Clara Johanne Angelique, g. Rothe, 40.
 Falcke, Hans, 173. – Peter, 173.
 de Falsen, Jørgen Conrad, kommandørkapt., 31.
 Feller, matematiker, 125, 127, 129.
 Farenhorst, Anna, g. Zeuthen, 54.
 Ferral, Roger, kammerherre, 11, 20, 28, 34, 40. – Roger Edmund, overtoldbetjent, 34.
 Fibiger, Frederiche, g. Ørsted, 61.
 Fincke, Thomas, professor, 149, 156.
 Fischbert, Birgitte, g. Guldbeck, 169.
 Fischer Peder reberbaneskriver 47, 49. – Rasmus Pedersen, skoleholder, 47. – R. A., 116, 117, 120, 128. – Sophia Charlottte Amalie, g. Rosted, 49, 56.
 Fisker, Hans, kapt., 20, 38.
 Fjeldsted, Esaias, birkedommer, 50. – Mikkel Andersen, birkedommer, 50.
 Flemming, Claes, statholder, 147, 155.
 Flindorph, Abraham Jørgensen, prokurator, 51.
 Flindt, Peder Andersen, skræder, 169.
 Flor, fam., 99.
 Flügge, Anna Elisabeth, g. Witte, 173. – Hinrich, brænderimester, 173.
 Fog, Henriette Erasmine, g. Brøndum, 62. – Ludolf Frederik, dep.chef, 26, 40.
 Frandsen, Anne Margrethe, g. Rosted, 61, 63. – Christen, sognepræst, 158.
 Frederichsen, politimester, 27, 40.
 Frederiksdatter, Susanne, g. Lemvig, 133.
 Frederus, Johann, rektor, 147, 148.
 Friboe, Christian Wildenradt, generalmajor, 56. – Joachim Melchior Holsten, 56.
 Frich, Fransisca Elisabeth, g. Just, 41.
 Fridag, Axel, lagmand, 152. – Christine Axelsdt., g. Dal, 150. – Hans Axelsen, 152, 160.
 Friderich, Jørgen, gartner, 137.
 Friis, E. Gunild, g. Rosted, 58. – Friderich Andersen, skoleholder, 170. – Niels, redaktør, 92. – Palle, befalingsmand, 153.
 Fugl, Karen Margrethe, g. Borch, 55.
 Fyhn, Marie Kirstine, g. Fjeldsted, 50.
 Fønss, Olaf, skuespiller, 103.
 von Gabel, Christian Carl, 64.
 Galton, Francis, arvelighedsforsker, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 124, 127, 128.
 Gemzøe, Hans Danielsen, provst, 134. – Karen Hansdt., g. Dam, 134.
 Gardin, J., inspektør, 27, 40.
 Genant, David, fæster, 45, 64.
 Generanus, Johannes, sognepræst, 157.
 Geppert, David, 151. – H., arvelighedsforsker, 129.
 Gerds, Christoph, 172. – Peter, korporal, 172.
 von Gerstenberg, Ernst Thomas, major, 57. – Henrik Vilhelm, konsul, 57.
 Gimbel, fam., 99.
 Gini, C., statistiker, 113, 115, 128.
 Giødsen, Giøde, kaptlnt., 15, 35.
 Gjedde, Dorothea, g. Michelet, 53. – Margrethe, 132. – Niels Bjørn, magasinforvalter, 53.
 Glandorp, Hans Pedersen, rektor, 157.
 Good, I. J., arvelighedsforsker, 129.
 Gothus, Petrus Johannis, forfatter, forlægger, 160.
 Gordon, Patrick, 148, 155.
 Gram, Hans, professor, 102.
 Gravenhorst, Frederik Conrad, apoteker, 144.
 Gressmann, Carl Friedrich, 173. – Sophie Caroline, g. Ludvigsen, 173.
 Grote, Ulsabe, g. Jensen, 173.
 Groth, Friederica Elisabeth, g. Kost, 171. – Johan Heinrich, hollænder, 171.
 Grove, P. T., kaptlnt., 31, 34. – apoteker, 34.
 Grubbe, Didrik, borgmester, 106.
 Guldager, Helene Sophie, g. Storm, 49.
 Guldbeck, Valentin, landstingskriver, 169.

- Guldsmed, Hans Thomesen, professor, 148, 156.
- Gutsloff, Jonathan J., doktor, 158.
- Grüner, Elias Lauritz, sognepræst, 59. – Lauritz Peter, Winding, kapellan, 59.
- Grütsmann, Caroline Magdalene, g. Petersen, 33.
- Gyrsting, Christian Glob, sognepræst, 136.
- Gören, Magdalene, g. 2° Petersen, 171.
- Gaas, Hans, biskob, 150. – Jon Olufsen, 160. – Jørgen, adelsmand, 150. – Niels, adelsmand, 150, 151, 152. – Oluf, herremand, 150, 151, 160.
- Haacke, Dominicus, klejnsmed, 171. – Hedwig Charlotte, 171.
- Haagemejer, Johan Casper, forpagter, 109. – Johan Fridrich, skoleholder, 169.
- Hagerup, Christopher, 144. – Helle Andrea, g. Irgens, 45. – Niels, handelsmand, 144.
- Haldane, J. B. S., arvelighedsforsker, 116, 117, 120, 128.
- Hallager, Andreas, 167.
- Hammer, m. Johannes, emeritus, 159.
- Hammer, Jens, byfoged, 48. – Margrethe, g. Rosted, 54, 66. – Margrethe Jensdt., g. Rosted, 48, 54.
- Hammerich, fam. 99.
- Hansdatter, Ane Marie, g. Hansen, 63. – Else, trol. Toft, 167. – Maren, g. Hendrich, 58. – Sophie, g. 1° Gjedde, g. 2° Saxild, 53.
- Hansen, Andresine Charlotte, f. Jansen, g. Nielsen, 171. – Christian, købmand, 63. – Conrad Ditlev Sivert, 167. – Eggert, købmand, 167. – Frederich, rektor, 158. – H. P., lærer, 117. – Jens, skoleholder, 167. – Jens, sognepræst, 150. – Jens, sognepræst, 157, 160. – Magdalene Elisabeth, g. Erichsen, 59. – Hans, husmand, 63. – Niels Christian, grosserer, 62. – Poul, substitut, 136. – Sv. Aa. statistiker, 119, 129.
- Hanson, Carl Frederik, skovrider, 63. – Johan David Christian, redaktør, 60.
- Har, Mette Maria Iversdt., g. Trane, 55.
- Harboe, Christen, klejnsmed, 135. – Elisabeth Christensdt., g. Danholm, 135, 139.
- Harris, matematiker, 125, 127, 129.
- Hartvig, Mette Kristine, g. Bache, 62.
- Hartvigsen, Bendix Jørgensen, 150, 160.
- Hassel, Arendt, præst, 135. – Christian Olufsen, sognekapellan, 135. – Niels Andersen, skovfoged, 138, 143.
- von Haxthausen, fam., 99.
- Hedemann, Anthon Rudolph, kammerherre, 18, 20, 36.
- Hedemann, Christian Frederik, løjtnant, 14, 20, 35, 36.
- Heerfordt, Anne Sophie, g. Priergaard, 114. – Christopher Christian, købmand, 144. – Christopher, sognepræst, 143. – Johannes, branddirektør, 143.
- Heegaard, Anna Ulricka Elisabeth, 2, 5, 11, 30.
- Heglund, Karen, g. Ursin, 139.
- Heldvad, Niels, astrolog, 153, 154, 161.
- Helgesen, Poul, 101.
- Heiberg, K. A., læge, 118, 121, 128, 129. – Sophie, g. Heltberg, 49.
- Heilbuth, Edv. Aug., cand. jur., 9, 10, 13, 18, 19, 32, 33, 35, 37, 38.
- Heide, Anna Magdalene, g. Danholm, 145. – fam. 99.
- Heidenreich, Johannes, doktor, 151.
- Heidtmann, Erasmus m., sangmester, ærke-
degn, 158. – Ludvicus, kannik, 158.
- Helm, Anna Dorothea, g. Stadt, 54. – Johanna Ottosdt., g. Rosted, 48. – Otto Mortensen, præst, 48, 54.
- Heltberg, Elias Eliassen, kapellan, 49. – Ida Sophie, g. 1° Thulesius, g. 2° Rosted, 49, 57.
- Hemmert, Andreas, købmand, 62. – Johanne Christine Caroline, g. Rosted, 62.
- Henrichsdatter, Anna, g. 1° Michelsen, g. 2° Brygger, 169. – Christine, g. Ambech, 168. – Levine, g. Ingemann, 133.
- Hendrichsen, Hendrich, arbejdsmand, 58. – Margarethe, g. Rosted, 58, 61.
- Henrichen, Christian, hofbager, 54. – Fridrich, hofbager, 54.
- Henningsen, fam., 99.
- Herrig, Hermann, kobbersmedemester, 60. – Justine Hedvig, g. Rosted, 60, 62.
- Heyde, C. C., genealog, 110, 129.
- Heymann, Philip W., 101.
- Hildemand, Mogens, 136.
- Hingelberg, kapt., bygningsinspektør, 3.
- Hiort, Anne Margrete, g. Petersen, 45. – Niels, skovrider, 45.
- Hoberg, Helene Caroline, g. von Astrup, 172.
- Hoff, Anna Margarethe, g. Lyche, 170.
- Hofgaard, Giertrud Petronelle (Peder)), g. 1° Schmidt, g. 2° Hofgaard, 46, 52, 65.
- Hofgaard, Rebekka, g. Suur, 53, 65. – Magdalene Sørensd., g. Thorne, 52, 65.
- Hofgaard, Søren Jenson, leinskræmmer, 46, 65.
- Holm, Edvard, historiker, 101.
- Holst, Birthe Kristine, g. Rosted, 54, 58. – Birgitte Ellingsdt., g. Rosted, 45, 173. – Johanne. – Karen, g. Grüner, 59. – Elling Thorsteinson, handelsmd., 45. – Johanne Christiane Augusta, g. Michelet, 53.
- Holten, Niels Abraham, direktør 21
- Horn, Andreas, diakon, 159.
- Hornhaver, fam., 103.
- Hoskiær, David, cancelliråd, 36.
- Hostrup, Hans, skoleholder, 167, 170.
- Hulgreen, Johanne Christine, g. von Benzons, 171.
- Huusby, Jacob, skoleholder, 167.

- Høyer, Anna Maria g. 1° Såbye, g. 2° Adeler, 30. – Cicilie Cathrine, g. de Fal- sen, 31. – Christian Frederik, provst, 30. Høygaard, Maren, g. Jastrau, 47.
- Ibsen, Mikkel, sognepræst, 152, 161.
- Ingemann, Henrik Sørensen, klokker, 133, 138. – Jacob Henriksen, 138. – slægten, 131. – Søren Pedersen, 133.
- Ipsen, Berthel, møller, 44, 64.
- Irgens, Anne Johannedt., g. Rosted, 45. – Johannes, provst, 45.
- Israelsen, Lars, 53, 64.
- Iversen, Peder, kapellan, 149.
- Jacobsdatter, Johanne, g. Bramsen, 167.
- Jacobsdatter, Anna Hedvig, g. Busch, 47. – Johanne, g. Mortensen, 44.
- Jacobsen, Christen, ridefoged, 134, 136. – Dorothea Catharina Johanne, g. Erhardt, 172. – Hans, rektor, 149, 157. – Hans Carl Albrecht, landfoged, 172. – Jon, professor, 148. – Rasmus, 161.
- Jasperm, Elisabeth Margrethe Amalie, g. Bøgh, 61.
- Jaspersen, Peter, degn, 171.
- Jastrau, Daniel, skoleholder, 47. – Johan Daniel, degn, 47.
- Jebsen, Mikkel, se Ibsen.
- Jenkel, Hans, 171. – Sophie, g. Christensen, 171.
- Jensdatter, Bodil, g. Jensen, 44. – Karen, g. Madsen, 170. – Kirsten, g. Dam, 134.
- Jensen, Alexander, skoleholder, 168. – Conrad Ditlev Sivert, 167. – Jens, skriver, 134, 135. – Johann Jochen, 173. – Jürgen, soldat, 173. – Mathilde, g. Jørgensen, 64. – Niels, gartner, 58. – Niels, sognepræst, 157. – Peder, smed, 138, 150. – Voster, 172.
- Jochumsen, Jens, skomager, 167.
- Johannesen, Israel, kobbersmed, 66.
- Johannesen-Tingleff, fam., 99.
- Johnsen, Vilhelm Ferdinand, dep.chef., 22, 26, 30, 39.
- Juel, Jens, skoleholder, 168.
- Just, Juliane Margrethe, 41. – Johan David, sognepræst, 41.
- Jørgensdatter, Kirsten, g. Møller, 51. – Kirsten, g. Dam, 134. – Maren, g. Schultz, 168.
- Jørgensen, Christen, hører, 149. – Christian Albrecht, apoteker, 61. – Christoffer, sognepræst, 157. – Hans, skoleholder, 168. – Jens Peter, snedker, 64. – Jørgen, minister, 104. – Kamilla, Lovise Petra, g. Rosted, 64. – Peder Christian, snedker, 168. – Peter Albrecht, styrmand, 61. – Segud, sognepræst, 157. – Thomas, købmand, 168.
- Kelp, kancelliråd, 172. – Juliane Marie, g. Petersen, 172.
- Kendall, D. G., arvelighedsforsker, 110, 116, 117, 118, 125, 127, 129.
- Kerr, Robert, grosserer, 31.
- Ketelsen, Lütje, sekretær, 172.
- Keyfitz, statistiker, 118, 121, 123, 125, 129.
- Kielsen, Anna Marie, g. Rosted, 60, 61, 67. – Michaeline Marie Charlotte Olufa, 67. – Ole Nicolai, matros, 60.
- Kiellerup, Anders Andersen, exam. jur., 15, 35.
- Kierulff, Carl Andreas, prokurator, 6.
- Kildal, Johan Jacob, lensmand, 55. – Simon Olsen, provst, 55.
- Kimura, statistiker, 116, 124, 129.
- Kiær, A. N., arvelighedsforsker, 129.
- Kjerulf, P. S., kaptltn., 32.
- Kliim, Christian Sørensen, skoleholder, 168.
- Klixbøl, Christian Friderich, degn, 47. – Hans Christian, farver, 47.
- Klog, Jacob Michelsen, købmand, birke- dommer, 168. – Michel Jensen, skolehol- der, 168.
- Klüwer, Anna Sophia, g. Blichfeldt, 171.
- Knudsen, Anna Marie Charlotte, g. 1° Fri- boe, g. 2° Zahle, 36. – Anders, skovfo- ged, 138. – Andreas Peter, geheimelega- gationsråd, 12, 34. – Benedicte Sophie, 30. – Carl Emil, købmand, 7, 31. – Chris- ten, ridefoged, 3, 12, 41. – Christen (Akeleye) godsejer, 150. – Christian Fi- biger, kontorchef, 36. – Hans, justits- råd, 1. – Hans, sognepræst, 156. – Hans Christian, kolonialadjutant, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 15, 16, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 27, 28, 30, 31, 33, 39, 40, 41. – Hans Christian, cand. jur., 12, 34. – Petra Caroline Frederika, 31. – Ma- thilde Louise Nicoline, lærerinde, 24, 30, 40. – Peter Adolf, sognepræst, 1. – Phil- lip Julius, prokurator, 1, 4.
- Koch, Nicolai Christopher, kollektør, 51. – Vibeke Kathrine, g. Birch, 56.
- Koefoed, G. A., kammerjunker, 32.
- Kofoed, Helene, g. 1° Rosted, g. 2° Friboe, g. 3° Nelthrop, 56, 60. – Hermann, skip- per, 56.
- Kolding, Mads Jensen, købmand og råd- mand, 170.
- Kolmogoroff, A., arvelighedsforsker, 118, 128.
- Koller, S., statistiker, 120, 129.
- Kost, Hans Peter Heinrich, kådner, 171. – Johann Heinrich, kådner, 171.
- Krabbe, Marie Henriette, g. Dreyer, 59.
- Kraft, Christiane Marie, g. Coucheron, 173. – Johann, kannik, 156.
- Krag, Niels, historiker, 156.
- Krage, Peder, sognepræst, 156.
- Kragh, Samuel, 161.
- Krakwitz, Barthold, rektor, superintendent, 152.
- Krog, Niels, skoleholder, 169. – Niels, 169. – Niels, slagter, møller, øltapper, 169.

- Krogh, fam., 99.
 Kruse, fam., 99.
 Kulman, Petrus, forfatter, 158.
 Kunzen, Carl Frereric, justitsråd, 18, 19, 20, 21, 22, 26, 31, 36, 37.
 Kyhn, Dorthe Margrethe, g. Laastrup (Lostrup), 53.
 van Kølnepeck, Jacob, adelsmand, 153. – Johann Christoff, adelsmand, 153.
 Kaalund, Wilhelm, færgemand, 170.
- Lampe, fam., 99. – I. F., sognepræst, 65.
 Lange, fam., 99. – Laurids, kapellan, 152. – Niels Wilhelmsen, 142. – Wilhelm Hansen, skræder, 137, 142.
 Langemarch, Magdalene Elisabeth Amalie, g. Herring, 60.
 Langius, Laurentius, kapellan, 160.
 Larsdatter, Hedvig Christine, g. Mouritzen, 168.
 Lassen, Ane Margrethe, g. Jørgensen, 61. – Birthe Kirstine, g. Rosted, 51. – Caroline Petrine Georgine, 67. – Mette Maria, g. Kildal, 55. – Noline Kirstine (Christine), g. Rosted, 60, 62, 67. – Niels, forpagter, 51. – Nikolaj Peter, matros, 60. – Peter, kådner, 171. – Thøger, 106.
 Lauberichius, Christian, 157.
 Laurent, Georg, gravør, 67.
 Lauridsen, Niels, biskop, 156.
 Laurentij, Erasmus, 155.
 Lauridsen, Jep, møller, 64.
 Lemmich, Alette (Alhed) Sørensen, g. Schmidt, 46. – Søren Hanssøn, postmester, 46; se også Lemnius.
 Lemvig, Anders, professor, 148, 156. – Gertrud Madsdt., g. Danholm, 133, 135, 139. – Mads Sørensen, sognepræst, 132, 133, 135.
 Lemnius, Johannes, brygger, organist, 161.
 Lennhart, Jørgen, maler, 168.
 Lennartson, Torsten, statholder, 152, 160.
 Lentz, Gutrud Jocusdt., g. Rohde, 49.
 Leonhardt, Inger Jørgensdtr., g. Kliim, 168.
 Leth, Johan Christian, rådmand, 52. – Thomas Andreas, præst, 52.
 Liebeskindt, Birthe, 167. – Henrich Lauridsen, skoleholder, 171. – Niels Hansen, 167.
 Limbach, Mathias, 172.
 Lind, Agnes Gabrielle, g. Løvgreen, 62. – Carl Ferdinand, billedskærer, 62.
 Lindergran, Annette Elisabeth, g. Lind, 62.
 Lindvald, Hans Ditlev, skræddermester, 168. – Peder Jensen, skoleholder, 168.
 Lotka, A. J., statistiker, 118, 121, 122, 126, 127, 128.
 Lous, Enna Josephine, g. Schomann, 173. – Joseph, marinesergeant, 173.
 Lubecensis, Abel Berner, kannik og lektor, 158.
 Ludwigsen, August Frederik, muremester, 172. – Christian Andreas, borgmester, 172.
 Lund, Niels Mogensen, skoleholder, 170.
 Lund, Sophie Mariane, g. Rosted, 56.
 Lunde, Anna Elisabeth, g. Reiersen, 52.
 Lundstrøm, Hanne Margrete, g. Hanson, 63.
 Lunn, Ditlev, justitsråd, 141.
 Luthkenius, Angelus, diakon, 159.
 Luzzatto, P. (Fegiz), genealog, 122, 128.
 van der Lûhe, Christoph, adelsmand, 151.
 Lyche, Erik, købmand, 170. – Hans, pens. kapellan, 170.
 Lyder, R., præst, 50.
 Lydersdatter, Helene Marie, g. Rosted, 50, 57.
 Lønborg, Hans, oberstltn., 11, 34.
 Løvgreen, Carl Christian, grosserer, 62. – Peter, skomager, 62.
 Laastrup, Andreas, handelsmand, 53. – Jacob, skoleholder, 53.
- Madsdatter, Anna, g. Kielsen, 60. – Birgitte, g. 1° Mortensen, g. 2° Andersen, 44. – Kristine, g. Povlsen, 44.
 Madsen, Albrecht, 170. – Henning, rektor, 148, 155. – Jens (Slet), rektor, 157. – Mads, 148. – Maren, 170. – Mogens, biskop, 148, 155.
 Maes, Gregorius, borgmester, 159.
 Magens, J. M., landfoged, 18, 35, 36.
 Magni, Johannes, 161.
 Magnussen, Arne, professor, 104.
 le Maire, Louis, højesteretsdommer, 103.
 Malling, Ove, forfatter, 66. – Peder, borgmester, 66.
 Mantzen, Mathias, degn, 138.
 Marchard, Carl Vilhelm, kobberhandler, 171.
 Martens, Anna Margarete, g. Eiger, 173.
 Martin, Mathias, sognepræst, 136.
 Marquardsen, Jørgen, sognepræst, 157.
 Matthiesen, Anke, 172.
 Mejland, Jacob Isaksen, drejer, 170.
 Meurer, Philippus, rådspræsident, 159.
 Meyer, Hans Jochim, aftægtsmand, 173. – Maria Lucia, g. Truelsen, 173.
 Michelet, Christian Frederik, oberstltn., 53. – Ove Ramel, oberstltn., 53.
 Mitchell, Margrete Thomsen, g. 1° Battier, g. 2° Knudsen, 2.
 Michelsen, kpt., 7, 9, 12, 31. – Hans, skomager, 167. – Hans, væver, 169.
 Mogensen, Jonas (Skanke), sognepræst, 153, 161. – Mads, rektor, 155.
 Molde, Anna Dorothea Krog, g. Kildal, 55.
 Mollerus, Henricus M., pastor, 159. – Theodorius Johannis, 157.
 Moltichius, Arnoldus, rektor, 159.
 Mortensen, Mads, tj.karl, 44. – Mouritz, borgmester, 135. – Niels, skrædder, 168.
 Morthorst, Caroline Elisabeth, g. Dahlén, 37.
 Motzfeldt, Peter, statsråd, 7, 31.

- Mourier, C. M., ordensmarskalk, 20, 31, 37.
 Mouritzdatter, Magdalene, g. Lindvald, 168.
 Mouritzen, Johannes Voldby, konferensråd, 4, 6, 8, 31, 32. – Mouritz, birkedommer, 168.
 Mule, Hans Abrahamsen, skoleholder, 171.
 Muncheboe, Hans Nielsen, skoleholder, 169.
 Mundt, Adele, 138.
 Muus, Anne Magdalene, g. Heerfordt, 143.
 Møller, Christmas, 101. – Hans Andreas, 100. – Laurs, brygger, 51. – Mette Larsdt., g. 1° Flindorph, g. 2° Koch, 51. – Vincentius, gott. råd, 160.
 Mønck, Ole Clausen, skomagere, sen. skoleholder, 168. – Rasmus Clausen, sognepræst, 168.
 Mørch, Otto Johan, kaptajn, 21, 38.
 Mågensdatter, Kristine, g. Kofoed, 56.
- Natt och Dag, Svante Sture, 150.
 Neander, Anna Lucia, g. Rud, 167, 170. – Jørgen Henrik, værthusholder, 170.
 Nelthrop, Henry, fabrikant, 56, 66. – John Bramby, fabrikant, 56.
 Neocorus, Johannes, m., pastor, 158.
 Nesthorne, Maren Olsdt., g. Johannesen, 66.
 Nielsdatter, Anne Margrethe, 143. – Anne Margrethe, 143. – Brigitte Sophie, g. Siersted, 45. – Dorethe, 143. – Maren, g. Andersen, 170. – Maren Margrethe, 143. – Kirsten, g. Jensen, 44. – Johanne Margrethe, 142. – Johanne Maria, 143.
 Nielsen, Anders, 143. – Carl Jeppe, smed, 171. – Christen, 142. – Christen, 143. – Elisabeth, 169. – Hans, klejnsmed, 168. – Hans, sognepræst, 157. – Frans, sognepræst, 156. – Holger Christian, 143. – Jacob, sognefoged, 44. – Jacob, rektor, 149, 157. – Jens, gårdskar, 171. – Marie Christine Elisabeth, 171. – Niels, gårdmand, 169. – Niels, husmand, 103. – Peder, sognepræst, 161. – Peder, 169. – Søren, klejnsmed, 169.
 Normann, Cathrine, g. Brygger, 169. – Niels, kirkeværg, 169.
 de Nully, B. P., toldinspecteur, 11, 28, 34, 40. – W., planter, 40.
 Nybølle, H. C. J., statistiker, 117.
 Nyeborg, Rasmus, 169.
- Oldenburgius, Johannes, rektor, 159.
 Ohta, arvelighedsforsker, 116, 124.
 Olsen, Abel, sognepræst, 153, 161. – Christopher, skomagere, 170. – Søren, kapellan, 156. – Truls, husmand, 173.
 Olufsdatter, Else, g. Rosted, 45.
 Olufsen, Jon (Graa), præst, 151. – Niels, 160.
 O'Neill, Ann, g. Oxholm, 31.
 Opdal, Maren Pedersdt., g. Hofgaard, 46.
 Oppenheim, Sofie Frederikke, g. Knudsen, 1.
- Ostenfeld, Cathrine Vincentine, g. Gravenhorst, 144.
 Ostenfeldt, Jochum Hansen, skoleholder, 167.
 Ottosen, Johan, politiker, 101.
 Ouw, Gerhard, sognepræst, 158.
 Oxenstierna, Axel, rigskansler, 148, 150, 155.
 Oxholm, Frederik Thomas, generalmajor, 31. – F., planter, 9, 22, 25. – Peter Lotarius, generalguvernør, 7, 22, 25, 31. – V., hofchef, 9, 33. – Valdemar Tully, overhofmarskal, 31.
- Pagh, Poul, skibsreder, 106.
 Pahl Margrethe, g. 1° Hagemeyer, g. 2° Clevin, 169.
 Paulsen, Mathias, gæstgiver, 172. – Pauline, g. Evers, 172.
 Payngk, Christian, 105.
 Pearson, matematiker, 111, 128.
 Pechlin, Georg Philipp Nicolaus, baron, generalmajor, 172. – Polyxene Adelheid Luise, baronesse, g. Rosenørn-Lehn, 172.
 Pedersdatter, Johanne, g. Danholm, 133. – Sophie, g. Danholm, 138, 143.
 Pedersen, Christian, sognepræst, 152, 160. – Hans, møller, 55. – Niels, skoleholder, 168. – Niels, skolemester, 157. – Poul, kompostor, 156.
 Penschow, Elseche, g. Lassen, 171. – Hinrich, 171.
 Petersen, Andreas, fabriksejer, 172. – Christian Boas, cand. jur., 33. – Eberhard, korporal, 173. – Enoch, sejlingsmand, 171. – Hans Peter Wilhelm, regeringssekretær, 30, 33. – Henrich, vintapper og postmester, 168. – Jasper, 171. – Jens, underofficer, 45. – Lucie Assenius, g. Petersen, 33. – Thomas, købmand, 33.
 Penshorn, M. Magnus, diakon, 159.
 Plade, Else Jensdt., g. Schmidt, 46.
 Plecius, Martinus m., sognepræst, 158.
 Pontoppidan, Erik, 101.
 Pop, Povl, 106.
 Pors, Rudbek Stigsen, landsdommer, 152, 161.
 Posse, Axel, 151, 160. – Lennart, 151, 160. – Niels, 151, 160.
 Poulsdatter, Maren, g. Top, 170.
 Povlsen, Hans, sognefoged, 44.
 Precht, Thomas Herman Wilh., stadshauptmand, 36.
 Priergaard, Carl Gustav Christian, bager, 144.
- Quenslovius, Laurentius, student, 147–155.
 Quist, Niels, 137. – Niels Christensen, skræder, 137, 142.
- Racovitz, Jacob, kobbersmed, 168.
 Rafn (Ravn) Kirsten Jensdt., g. Dobberdien, 45.

- Randulf, Herman Pedersen, foged, 49. – Peder Hermansen, foged, 49.
- Randrup, Birthe, g. Ursin, 139.
- Rasmusdatter, Margrete, g. Smed, 44.
- Rasmussen, Charlote Antonie, g. Christensen, 67. – Christopher, drejer, 170.
- Raun, Wilhelm, degn, 135.
- Ravn, Johanne Christine, g. Hemmert, 62.
- Rawles, T. H., statistiker, 124, 128.
- Rensburg, Johannes Bruns, sognepræst, 159.
- Reiersen, Jens, konsumtionskasserer, 51. – Nicolai (Niels), sognepræst, 51. – Peter, toldinspektør, 52. – Peter, stiftsskriver, 52.
- Reimer, Anna Marie Charlotte, 24, 40. – Carl Theodor, exam. jur., 8, 9; 31, 32. – Chr., generalkrigskommissær, 2. – Gunild Margrethe, g. 2° Racovitz, 168. – Hans Carstensen, skoleholder, 168. – Henrich Tønne, 168. – Karen Lauridsdatter, g. Schmidt, 168. – Karen Lauridsdatter, g. Bentzen, 168. – Mathias, 168. – Mathilde Christiane, g. Knudsen, 2.
- Rejeren, Jens, bogholder, krigsråd, 46, 66. – Katrine, g. Rosted, 46.
- Reuchlin, Johannes, humanist, 148.
- Resen, Hans Poulsen, professor, biskop, 148, 156.
- Rhode, Johan, 105.
- Riisendal, Oluf, skoleholder, 170.
- Roche, Phillip, plantageejer, 39. – John, plantageejer, 39.
- la Roche, fam., 99.
- Rode, Ove, politiker, 104.
- Roed, Knud Becker, birkedommer, 50. – Lvder, provst, 50.
- Rohde, Mechtilde, g. Bodenhoff, 56. – Rasmus Jespersen, vinhandler, 49. – Sidsel (Cicilie) Margrethe, g. Rosted, 49, 56. – fam. 99.
- von Rosen, fam. 99.
- Rosenburgius, Johannes, sognepræst, 159.
- Rosensparre, Oluf, lensmand, 148, 155.
- Rosenorn-Lehn, Erik Christian Hartwig, baron, løjtnant, 172.
- Rosfelder, Mathias, strandkontrollør, 171.
- Rosted, Abel Margrethe, 55, 56. – Agnete Nielsdt., g. 1° Klixbøl, g. 2° Ficher, 47. – Amalia Vilhelmine Pauline, 60. – Anders, tømrersvend, 47. – Anders Borch, exam. jur., 58, 61. – Anders Louis, arbejdsmand, 64. – Andrea Wilhelmine, 63. – Anna Birgitte, 49. – Anna Cathrina, 55. – Anna Doberdin, 48. – Anna Hede- vig, 54. – Anna Holst, 48. – Anna Margrethe, g. Trane, 55. – Anna Marie, 61. – Anna-Mette, 49. – Anna Mathilda Maria Carita, g. Ørsted, 61. – Anne Doberdia, g. Randulf, 49. – Anne Elisabeth Lovisa, g. Rosted, 52, 58. – Anne Kristine Jacobsdt., g. Jastrau, 47. – Anne Marie, g. Bøgh, 61. – Anthon, 56. – Anthon Hermann, proprietær, 62, 63. – Anthon Nebbe, proprietær, 56, 60. – Anthon Hermann, 64. – Anthon Jens Michael, parcellist, 63, 64. – Benedicte Elisabeth Dobbernina, 55. – Bernt (Bernhardt), Martin, 56. – Berthel Jacobsen, husmd., møller, 45, 64. – Bertel Michael, birkedommer, justitsråd, 48, 55, 56. – Bertel Michael, godsejer, 60, 62. – Bertel Michael, kopist, 59, 61. – Birgithe Sophie, 50. – Birgitta, g. Birch, 49. – Birgitta Sophia, 57. – Birgitte, g. Stadt, 54. – Birgitte Jacobsdt., g. 1° Genant, g. 2° Petersen, 45, 64. – Carl Christian, gæstgiver, 53, 58. – Carl Rosenvinge, blikkenslager, 61. – Caroline Petrine Georgine, 67. – Cathrine Andrea Michaeline, g. Grüner, 59. – Cathrine Hedvig, g. Reiersen, 52. – Cathrine Kirstine Elisabeth, 63. – Charles Nicolai Ludvig, grosserer, 62. – Charlotte Antonie, g. Christensen, 67. – Charlotte Cecilia, g. Erichsen, 59. – Charlotte Wilhelmine, 61. – Christian, løjtnant, 50. – Chr. Gundersen, klokker, 48. – Christian Hendrik, kunstdrejer, 61. – Christian Ludvig, overkrigskommissær, 56. – Christian Ludvig, kontorchef, 56, 59. – Christian Ludvig, skibsmægler, 61. – Christian Peter, sadelmager, 58. – Elisabeth Dobberdina, 55. – Elizabeth Maria, 49. – Ellina Margrethe, 55. – Elling Pedersen, sognepræst, 48, 54, 55, 66, 173. – Ferdinand Wilhelm Sophus, 62. – Friderca, 50. – Giertrud Birgitte, g. Bodenhoff 56. – Giertrud Birgitte, g. Dreyer, 59. – Hans, skriver, 47. – Hans Hagerup, 55. – Jacob, ritmester, 52. – Hans Jensen, sognepræst, 50, 57. – Hans Wilhelm Engelbrecht, kopist, 60, 62. – Hansine Margrith, g. Jensen, 58. – Helene Elisabeth, 58. – Henrich Edvard Emil, 60. – Henriette Birgitte Cathrine, 58. – Henriette Cathrine, 58. – Henrik, læge, 55. – Henrik Andreas, proviantforvalter, 58. – Henrik Jacobsen, birkedommer, 46, 53, 65. – Ida Maria Wilhelmine Margrethe, g. Løvgreen, 62. – Inger Margrethe, 47. – Jacob Jacobsen, provst, 46, 52, 64, 65. – Jacob Pedersen, 48. – Jacob Peter, 58. – Jacob, godsejer, 51. – Jacob, rektor, 52, 58. – Jacob, 54, 58. – Jacob, opsigtsbetjent, 54. – Jacob, godsejer, 51. – Jens Jacobsen, forvalter, 46, 50, 51, 64, 66. – Jens Reimert, prmljnt, 52. – Jenny Bianca Cathinca, 62, 173. – Johan Wilhelm, frisermester, 58. – Johanne Marie, g. Claessen, 57. – Johanna Cathrina Benedicte, 55. – Johanna Maria, 54. – Justine Michelle Frederikke, g. Hanson, 63. – Julius, frikorporal, 57. – Jørgen Andreas, købmand, 61, 63. – Jørgen Hansen, eskadronsadelmager, 44. – Karen Achtonia, g. Henrichen, 54, 58. – Lars Birch, 60. –

- Lorentze Christiane, g. Hansen, 63. – Louise Margaretha Birgitte, 61. – Maren, g. 1° Leth, g. 2° Michelet, 52, 53. – Margrethe Kirstine, g. Hansen, 63. – Marie Frandsine, g. Steinbock, 63. – Martin Ficher, 56. – Mathilde Henriette Anthonia, g. Brunnemann, 59. – Mette, 47. – Mette Chatrine, g. Suur, 53. – Mette Hedwig, 54. – Mette Hedvig, g. Zeuthen, 54. – Mette Kristina, 48. – Mette Kirstine, g. Reiersen, 51. – Mette Sophie, g. Kildal, 54. – Michaeline Marie Cathinka Laurette, 62. – Michaeline Marie Charlotte Olufa, 67. – Niels Jacobsen, prokurator, 44, 47, 64. – Ole Sletting, sognepræst, 51. – Ole Johan Frederik, 62. – Olava Anna Cathrina, g. Biering, 57. – Otto Johannes, 56. – Peder Jacobsen, sorenskriver, 45, 48, 64, 173. – Pauline Martha, 50. – Peter Andreas, sorenskriver, 49, 57. – Peter Jacob, 55. – Peter Pauli Schultz, student, 55. – Peter Severin, 53. – Petrikke Jacobine, g. Pedersen, 55. – Serine Wilhelmine, g. Jørgensen, 61. – Sophia, g. Laastrup (Lostrup), 53. – Sophie Magdalen, g. von Gerstenberg, 59. – Søren, 53. – Søren, student, 53. – Ulrica Antonette, 51. – Ulrica Anthonetha, g. Flindorph, 51.
- Rothe, Carl Adolph, kontraadmiral, 12, 24, 25, 26, 27, 34, 40. – Louis, assessor, 2, 23, 39, 40.
- Rothovius, Jonas, superintendent, 148, 155.
- Rud, Peder Danchel, skoleholder, 170.
- Ruus, Thomas Hansen, lektor, 161.
- Røpstorphin, Anne Margrethe Asmusdt., g. Klixbøl, 47.
- Sadolin, Kirsten Albertsdatter, g. Jensen, 138.
- Sahl, Jens Andersen, skoleholder, 168.
- von Saldern, fam., 99.
- Sand, Augustin, sognepræst, 148.
- Sandberg, Mikkel Nielsen, godsejer, 150, 160.
- Sandt, Augustinus, sognepræst, 156.
- Sarauw, Carl Frederik Wilhelm, dommer, 9, 13, 21, 32, 37.
- Saxild, Ole Eriksen, købmand, 53.
- von Sayn-Wittgenstein, fam., 99.
- Schattenberg, Thoma m., provst, sognepræst, 158.
- von Schelling H., slægtsforsker, 120, 129.
- Schierning, Cathrine Dorthea, 134. – Greger, degn, 133, 134. – Hendrick, degn, 134. – Mathias, degn, 134. – Niels, 134. – Thomas, 134.
- von Schimmelmann, fam., 99.
- Schiøtt, Antoinelle, g. Claessen, 57.
- Schiøtte, Johanne Christine, 48. – (Schytte), Mette Sofie Nielsdt., g. Rosted, 48, 54, 65. – Niels, præst, 48, 65.
- Schmidt, Christian Hanssøn, slotsfoged, 46. – Peder Rasmussen, skoleholder, 168. – Reimer, 168. – Hans Jacob, sognepræst, 46.
- von Schmidten, Godtfred, toldinspektør, 36.
- von Scholten, Peter, generalguvernør, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 29, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42. – Wilhelm Casimir, oberst, 38.
- Schomann, Friedrich Christian Johan, 173. – Heinrich, 173. – Johann Heinrich, tjener, 173.
- Schumacher, Marie, g. Wienecken, 65.
- Schou, Hans Mortensen, præst, 45, 65. Marie Hansdtr., g. Rosted, 45.
- Schrøder, Andreas, skoleholder, 169. – Georgius, provst og sognepræst, 157.
- Schröter, Hermanius, kapellan, 158.
- Schultz, Johan Henrik, 168. – Poul Christensen, præst, 48. – Louise, g. Rosted, 48, 55.
- Schwalbe, Poul, diakon, 159.
- Schwarte, Meinhardus, præst, 159.
- Schaarup, Catharina Maria, g. Løvgren, 62.
- Seidelin, Mogens, læge, 101.
- Seyer, Bente Haar, 170. – Christopher, skoleholder, 167, 170. – Magdalene Worm, g. Hostrup, 170. – Margrethe, g. Lycke, 170.
- Siersted, Hans Petersen, brygger, 45. – Ulrica Anthonetta, g. Rosted, 45, 50.
- Sigvardsen, Peder, rektor, 154.
- Simonsen, Jørgen, sognepræst, 157.
- Skelton, Jonathan, planter, 39.
- Skomager, Jørgen, sekretær, 151, 160.
- Skov, Hans, præst, forfatter, 161.
- Skovgård, Anders Christensen, kapellan, 148, 156.
- Slangedorph, Oluf Christensen, skoleholder, 170.
- Slangerup, Oluf Hansen, 147.
- Slegting, Hans, 170. – Jens Hansen, 170.
- Sletting, Johanne Marie, g. Rosted, 46, 51. – Oluf Nielsen, provst, 46.
- Smed, Morten, 44.
- Schmidt, Charlotte Amalie, g. Danholm, 145. – Christian Pedersen, pibemager, 169. – Peder Christiansen, pibemager, 169.
- Snakenborg, Bo Gustafsson, statholder, 161.
- Sneedorff, Jens Schelderup, forfatter, 101.
- Sommer, Anna Hansdt., g. Hammer, 48. – Franz, regeringsråd, 19, 37. – Petronella Johansdt., g. Lemmich, 46.
- Sperling, Poul, rektor, 149, 159.
- Spreets, Magdalene Rebekke, g. Ursin, 139.
- Spurre, Anders Nielsen, 169.
- Staal, Karen Christophersdtr., g. Jørgensen, 168.
- Stadager, Andreas, forpagter, 170. – Claus Pedersen, skoleholder, 170.
- Stadt, Ole Nielsen, gæstgiver, 54.

- Stagstrup, Peder Iversen, sognepræst, 156.
 Stahl, David, rektor og slotsprædikant, 157.
 Stampe, fam., 100.
 Stanhufius, Johannes m., kannik, 158. – Michael m., rektor, 158.
 Starcke, Viggo, politiker, 104.
 Steensen, Niels, 104, 105.
 Steffensen, I. F., arvelighedsforsker, 110, 116, 118, 119, 122, 126, 128.
 Steinbock, Gottfried August Heinrich, 63. – Heinrich, Christian, købmand, 63.
 Steinfeldt, Johannes Henrik S., overlæge, 102. – Peder S., læge, 102.
 Steinfeldt, Peder S., læge, 102.
 Stehnfatt, Hartvig, skipper, 171. – Marie, g. Petersen, 171.
 Stenbock, Gustav, 148, 155.
 Sthen, Hans Christensen, salmedigter, sognepræst, 148, 155.
 Storm, Charlotte Hylleborg, g. Malling, 66. – Rasmus Pedersen, præst, 49, 65. – Thomas Rasmussen, forvalter, 49, 66.
 von Stralendorff, Heinrich, adelsmand, 151.
 Strich, Hans Jørgen, 137.
 Stub, Ambrosius, 102. – Iver, professor, 148, 156.
 Sture, Svante, 160.
 Surberius, Johannes, pastor, 159.
 Suur, Bernhard (Berndt), trælasthandler, 53. – Caspar, købmand, 53.
 Sveistrup, 18, 36.
 Svitzer, Rasmus Bertelsen Wichmand, skoleholder, 170.
 Süster, Christoph, 172.
 Søbøtke, Johannes, vicegeneralguvernør, 9, 10, 11, 13, 14, 18, 31, 32, 34, 35, 36.
 Sæboholm, Rebekka, Pedersdt., g. Hofgård, 65.
 Sørensdatter, Karen, g. Lassen, 51.
 Sørensen, Christen, astronom, 149, 156. – Michel, sognepræst, 132. – Niels, husmand, 171. – Peder, livlæge, 149, 156.
 Saabye, Anna Marie, f. Høyer, g. 2° Adler, 30. – Niels Christian Rudolph, grosserer, 30.
 Tandberg, Johanne Sofie, 52, 66.
 Taisenus, Tycho, diakon, 158.
 Temon, Johan Jacob, 169.
 Terkildsen, Bodil, g. Just, 41.
 Thestrup, Rasmus Pedersen, fam. 100.
 Thiset, arkivar, 115, 128.
 Thomasdatter, Mette, g. Ursin, 133.
 Thomsen, Jesse Peter, 172. – Peter, pastor, 172. – Samuel kapellan 156.
 Thorball Emilie Maria, g. 1° Clausen, g. 2° Bahrdr, 171, 172.
 Thorne, Alhed, g. Thorne, 66. – Christopher Olsen, købmand, 52, 66. – Rebecka, g. Rosted, 52.
 Thorsen, Andreas, skipper, 21, 38.
 Thuge, David, skoleholder, 171.
 Thulesius, Niels Olsen, præst, 49.
 von Thun, Claus, lærer, 172. – Jens Peter Heinrich, premierløjtnant, 172.
 Tietgen, C. F., 101.
 Timmermann, Georg Vilhelm, landbrugsforvalter, 172.
 Tingberg, Mathilde Dorothea, g. Reimer, 2.
 Toft, Anna Jacobsdtr., g. Neander, 170.
 Tofte, Claus, skoleholder, 167.
 Top, Else Jensdtr., g. Winterberg, 167.
 Top, Jens Jacobsen, skoleholder, 170.
 Topp, Christine Sophie Pedersdtr., g. Becker 140.
 Tostrup, Rebekka, g. Hammer, 48. – Rebekka, g. Helén, 54.
 Trane, Jens Rasmussen, skipper, 55. – Michel Jensen, skipper, 55.
 Trap, Andreas, skoleholder, 170.
 Trockmann, Margarete Sofia, g. von Gerstenberg, 57.
 Trolle, Anders, 137. – Sophia, 137.
 Truelsen, Peter, tømmermester, 173.
 Tuxen, Chr. F., kommandørkapt., 40.
 Tyree, statistiker, 118, 121.
 Tønder, Elen, g. Stadt, 54. – Johanne Kathrine, g. Bierring, 57. – Peder Andreasen, 54.
 Tønning, Andrea Margrethe, g. Timmermann, 172. – Niels, dyrlæge, 172.
 Tøttrup, Poul Frederik, kapt., 11.
 Urbansen, Jacob, 106.
 Ulfeldt, Jacob, rigskansler, 149.
 Ulrik, Frederik, 152.
 Ursin, Axel Jensen, sognepræst, 133, 134. – Axel Nielsen, sognepræst, 139. – Frederica Marie, g. Ursin, 139. – Jacob Nielsen, sognedegn, 139. – Laurids Nielsen, 139. – Mathias, 139, Mette Dorehea, g. Schierming, 139. – Niels, klokker, 135, 136. – Niels Axelsen, skolemester, 133, 134, 139. – Svend Martin, 139. – Thomas Nielsen, 139.
 Ussler, Johan, borgmester, 158.
 Uytendahl, Susanne, 30.
 Vaaget, Bernhard, præst, 149.
 Valefecker, Catharina Dorothea, g. Brunne-mann, 59.
 Vind, Holger, birkefoged, 132. – Joachim Frederik, 132.
 Venusin, Jon Jacobsen, professor, 156.
 Vivian, S. P., statistiker, 122, 128.
 de Waal, fam., 99.
 Wahlen, Anne Andersdtr., g. Holst, 45, 173.
 Walters, Hedvig, g. Temon, 169.
 Wandal, Elisabeth, g. 1° Flindt, g. 2° Brygger, 169. – Lars Jacobsen, stadsinstrumen-tist, 169.
 Wandel, Caspar Ole, underofficer, 170. – Else Kirstine, 170. – Hans Christopher Elers, 170. – Niels, skoleholder, 170.
 Warming, F. R., kaptajn, 24, 26, 31.

- Watson, H. W. matematiker, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 22, 127, 128.
- de Waal, fam. 99.
- Weber, Johan Henrik, sognepræst, 141.
- Wencelius, Andreas, doktor, 151.
- Wendt, fam. 99.
- Weile, Jens Ibsen, sognepræst, 157. – Elisabeth Kristine, g. Sletting, 46.
- Weinberg, arvelighedsforsker, 114, 115, 116, 128.
- Weinreich, fam., 99.
- Weissmann, fam., 99.
- Werlig, Maren Thomædt., g. 1° Hiort, g. 2° Wohnsen, 45.
- West, Christine Cathrine, g. 1° Dam, g. 2° Raun, 135. – Hans, byskriver, 135.
- Westenholtz, J. D. W., præst, 109, 129.
- Westergaard, Harald, professor, 113, 114, 116, 128.
- Weybel, Marie Cathrine, g. Lyder, 50.
- Wiberg, Martinus Diderich, degn, 171.
- Wiel, Abigael Jørgensdatter, g. Kolding, 170.
- Wienecken, Agnethe, g. Schou, 45, 65. – Cathrine, g. Rejersen, 46, 65, 66. – Gerhard, præst, 65.
- Wiger, Anders, birkedommer, 138.
- Wikland, Erik, kapt., 154.
- Willemsdatter, Løydou, g. Normann, 169.
- Wind, Sophia, 137.
- Winsheim, Veit, 149.
- Winstrup, Peder Jensen, biskop, 148, 156.
- Winterberg, Christian Hansen, skoleholder, 167.
- Winther, Maren Rasmusdtr., g. Fischer, 47, 49.
- Witthe, Else, g. Thulesius, 49.
- Witte, Matthias, 173. – Peter, konduktør, 173.
- Wohnsen, Marcus, korporal, 45.
- Wolck, Christian, discipel, 171. – Jacob Gabrielsen, skoleholder, 170, 171.
- Wærløse, Anna Catharina, g. Seyer, 170.
- Wøldike, Hans, sognepræst, 141. – Peder Hansen, sognepræst, 141.
- Zeuthen, Gynter Diderich, toldkasserer, 54. – Niels, præst, 54.
- Øgaard, Christian Ludvig, advocatus regius, 19, 37.
- Ørsted, Christen, skibsfører, 61. – Søren skipper, 61.
- Ørelæsius, Niels Jørgensen, rektor, 157.
- Aagesen, Jens, rektor, 148, 155.
- Aagaard, Christiane Charlotte, g. 1. Weber, g. 2° Wøldike, 141.
- Aarestrup, Emil, 40.

PERSONALHISTORISK
TIDSSKRIFT

93. ÅRGANG
(16. RÆKKE 1. BIND)
1973

REDIGERET AF SAMFUNDETS SKRIFTUDVALG
VED
HANS H. WORSØE

1973

TH. LAURSENS BOGTRYKKERI A-S - TØNDER

INDHOLD

Fortegnelse over medlemmer af Samfundet for dansk genealogi og Personalhistorie	I-XI
Breve fra H. C. Knudsen, St. Croix, til J. G. Adler. Ved kontorchef <i>H. F. Garde</i>	1
Den dansk-norske slægt Rosted. Ved ekspeditionssekretær <i>Finn H. Blædel</i> (tilføjelse s. 173)	43
Spørgsmål og svar: Siegumfeldt og Gøtsche. Rosenqvist	68
Fortegnelse over almindelig biografi og stater 1948–1972 med tillæg: Skolejubilæumsskrifter 1948–1972. Ved arkivar cand. mag. <i>Hans H. Worsøe</i>	69
Niels Friis 1904–1973. Nekrolog ved <i>Sven Houmøller</i>	92
Anmeldelser	94
Regnskab for Samfundet for dansk genealogi og Personalhistorie 1972	107
Restbeholdning af ældre hæfter af Personalhistorisk Tidsskrift	108
Slægternes uddøen. Et matematisk-statistisk problem. Ved overlæge <i>K. Albertsen</i>	109
De ældste led af slægten Danholm. Ved overlærer <i>Erling Petersen</i>	131
Laurentius Quenslovius. En svensk student som dansk og norsk huslærer i begyndelsen af 1600-tallet. Med uddrag af hans stambog. Ved overarkivar dr. phil. <i>Vello Helk</i>	147
Dansk genealogisk litteratur i Det kongelige Bibliotek. En Opfordring	162
Genealogiska föreningen, Riksförening for släktforskning fylder 40 år. Ved arkivar, cand. mag. <i>Hans H. Worsøe</i>	163
Små meddelelser: Rettelser og tilføjelser til Alfred Larsen: Lolland-Falsters degne og skoleholdere (ved <i>Gregers Hansen</i>). Lejlighedsfund om danske i udlandet (ved <i>S. Otto Brennert</i>). Vedr. slægten Rosted (ved <i>Finn H. Blædel</i>)	167
Orientering: Foreningsnyt, tidsskriftnyt og nyt fra arkiverne	174
Anmeldelser	175
Register. Ved <i>Chr. A. Juul</i>	193

ANMELDELSER

Bente Pedersen: Dansk historisk årsbibliografi 1967. Introduktion til historie. (<i>Harry Christensen</i>)	94
Poul Thestrup: Methodological problems of a family reconstitution study (<i>K. Albertsen</i>)	96
Sten Carlsson: Att byta samhällsklass (<i>Hans H. Worsøe</i>)	97
Benny Brinch: Befolkningsudviklingen på Fur 1801–1834 (<i>K. Albertsen</i>)	98
Västsvensk genealogi och personhistoria (<i>Hans H. Worsøe</i>)	99
Familienarchive in öffentlichem und privatem Besitz (<i>Hans H. Worsøe</i>)	99
Fyns stifts kirkebøger (<i>Hans H. Worsøe</i>)	100
Rasmus Pedersen Thestrups stambog. Ved Helge Søgaard (<i>Hans H. Worsøe</i>)	100
Festskrift til Povl Bagge (<i>Paul G. Ørberg</i>)	101
Mogens Seidelin: Den seidelinske slægtsbog III (<i>Albert Fabritius</i>)	101
Kai Holm: Jyden han æ stærk aa sej (<i>Finn H. Blædel</i>)	103
Familien Hornhaver i Frederiksværk 1756–1830 (<i>Hans H. Worsøe</i>)	103
Chr. Weinreich: Niels og Sidse og deres efterslægt (<i>Hans H. Worsøe</i>)	103
Viggo Starcke: Triumf eller fiasko? (<i>Finn H. Blædel</i>)	104
Karl Bjarnhof: Støv skal du blive. På spor af Niels Steensen (<i>Vello Helk</i>)	104
Ole Wivel: Romance for valdhorn (<i>Henning Paulsen</i>)	105
Fra Povl Pop til Poul Pagh. Af Svend B. Olesen (<i>Hans H. Worsøe</i>)	106
Eckart Henning og Wolfgang Ribbe: Handbuch der Genealogie (<i>K. Albertsen</i>)	175
Hvem forsker hva i norsk genealogi? (<i>Hans H. Worsøe</i>)	178
Nyt slægtshistorisk blad: Meddelelser fra slægtshistorisk forening i Århus (<i>Hans H. Worsøe</i>)	178
Oversigt over udskrivningsarkivalier 1700–1788 i Landsarkivet for Nørre- jylland. De nørrejske købstæders og landsognes lægdbetegnelse 1789– 1970 (<i>Ole Degn</i>)	179
Sven Tito Achen: Identifikation af anonyme våbenskjolde (<i>Sv. Fritz</i>)	180
De danske ministerier. Et hundrede politisk-historiske biografier. Af Svend Thorsen (<i>Niels Petersen</i>)	181
Teologisk Stat-Kirkelig Håndbog 1972 (<i>Henning Heilesen</i>)	186
Mikael Venge: Christian 2.s fald. (<i>Harry Christensen</i>)	187
Peter Christiansen: Afsked med en fortid (<i>Finn H. Blædel</i>)	191
Otto og Valdemar Jonassen: Vor baggrund I–II (<i>Hans H. Worsøe</i>)	191
Holger Munk: Mindets lyse spil (<i>Paul G. Ørberg</i>)	192

SAMFUNDET FOR DANSK GENEALOGI OG PERSONALHISTORIE

Medlemsbidraget er 35 kr.

Samfundet har siden dets stiftelse i 1879 udgivet:

PERSONALHISTORISK TIDSSKRIFT

1. række, bind 1-3 (1880-82) ved *F. Krarup*.
1. række, bind 4-6 (1883-85) ved *G. L. Wad*.
2. række, bind 1-4 (1886-89) ved *G. L. Wad*.
2. række, bind 5-6 (1890-91) ved *H. W. Harbou*.
3. række, bind 1-3 (1892-94) ved *H. W. Harbou*.
3. række, bind 4-6 (1895-97) ved *G. L. Grove*.
4. række, bind 1-2 (1898-99) ved *C. E. A. Schøller*.
4. række, bind 3-6 (1900-03) ved *G. L. Grove*.
5. række, bind 1-6 (1904-09) ved *G. L. Grove*.
6. række, bind 1 (1910) ved *G. L. Grove* og *Paul Hennings*.
6. række, bind 2-6 (1911-15) ved *Paul Hennings*.
7. række, bind 1-6 (1916-21) ved *Paul Hennings*.
8. række, bind 1-6 (1922-27) ved *Paul Hennings*.
9. række, bind 1-6 (1928-33) ved *H. Hjorth-Nielsen*.
10. række, bind 1-6 (1934-39) ved *H. Hjorth-Nielsen*.
11. række, bind 1-6 (1940-45) ved *H. Hjorth-Nielsen*.
12. række, bind 1-3 (1946-48) ved *H. Hjorth-Nielsen*.
12. række, bind 4-6 (1949-51) ved *Albert Fabritius*.
13. række, bind 1-2 (1952-53) ved *Albert Fabritius*.
13. række, bind 3-6 (1955-58) ved *Sven Houmøller*.
14. række, bind 1-6 (1959-65) ved *Sven Houmøller*.
15. række, bind 1-6 (1966-72) ved *Hans H. Worsøe*.
16. række, bind 1- (1973-) ved *Hans H. Worsøe*.

Indholdsfortegnelse til tidsskriftets første 50 årgange findes i årgang 1930,
til årgangene 51-66 i 1946 og til 67-85 i 1966.

Indholdsfortegnelse til 15. række (årg. 86-92) er udgivet separat 1973.

Samtlige indholdsfortegnelser kan købes i særtryk.

Enkelte hæfter af årgangene til og med 1966 sælges for 7,50 kr. pr. stk., af årgangene 1967-71 for 15,00, 1972 ff for 25 kr. stykket. - Ved køb af et sæt af de på lager værende årgange leveres disse til medlemmer for 150 kr., til ikke-medlemmer for 300 kr. Fortegnelse over de på lager værende hæfter findes i 1973 I s. 108. Indholdsfortegnelserne til de første 50 årgange koster 10 kr., ligeledes indholdsfortegnelserne for 1930-45 og 1946-65, medens indholdsfortegnelsen 1966-72 koster 5 kr. - Bestillinger sendes til sekretæren, arkivar cand. mag. Hans H. Worsøe, Stenshøj 12, Brunshåb, 8800 Viborg.

PUBLIKATIONER

UDGIVET AF

SAMFUNDET FOR DANSK GENEALOGI OG PERSONALHISTORIE

- Kr. Erslev: Danmark-Norges Len og Lensmænd 1596-1660.* 1885 ... Udsolgt
Henry Bruun: Danmarks Amtsforvaltere 1660-1848. 1919..... Kr. 7,50
Fritz Jürgensen West: De kongelige Amtmænd i Hertugdømmet Slesvig 1660-1864. 1921 Udsolgt
Indholdsfortegnelse til Personalhistorisk Tidsskrifts første 50 Bind.
Ved H. Hjorth-Nielsen. 1930. Fototeknisk optryk Kr. 10,00
Indholdsfortegnelse til Personalhistorisk Tidsskrift 1930-45. Ved
Albert Fabritius. 1946. Fototeknisk optryk..... Kr. 10,00
Indholdsfortegnelse til Personalhistorisk Tidsskrift 1946-1965,
12.-14. række. Ved Hans H. Worsøe. 1967 Kr. 10,00
Indholdsfortegnelse til Personalhistorisk Tidsskrift, 15. række,
1966-1972. Ved Hans H. Worsøe. 1973 Kr. 5,00
Perlestikkerbogen. Ved Hans Knudsen og Albert Fabritius. 1954 ... Kr. 37,50
Særpris for Samfundets medlemmer: kr. 28,00.
*Albert Fabritius: Giertrud Birgitte Bodenhoffs mysterium og grav-
røverierne på Assistens kirkegård.* 1955 Udsolgt
Alfred Larsen: Lolland-Falsters degne og skoleholdere. 1960., indb. Kr. 75,00
Særpris for Samfundets medlemmer: kr. 50,00.
Borgmester Niels Jacobsens stambog, ved Albert Fabritius..... Udsolgt
Allan Tønnesen: Helsingørs Bomærker. 1968 Kr. 32,00
Særpris for Samfundets medlemmer: kr. 22,00.
Hvem forsker Hvad 1969-71 Udsolgt
Hvem forsker Hvad 1972 Kr. 6,00
Hvem forsker Hvad 1973 Kr. 10,00
Dødsfald i Danmark 1968. Ved Niels Friis Kr. 10,00
Dødsfald i Danmark 1969. Ved Niels Friis Kr. 10,00
Dødsfald i Danmark 1970. Ved Niels Friis Kr. 10,00
Dødsfald i Danmark 1971. Ved Niels Friis Kr. 10,00

Samfundet ejer oplaget af

Kristian Carøe: Den danske Lægestand:

III. Den danske Lægestand 1786-1838. 1905..... Kr. 2,00

V. Supplementbind. 1922 Kr. 2,00

De øvrige bind er udsolgt.

*Henvendelse til sekretæren, arkivar cand. mag. Hans H. Worsøe,
Stenshøj 12, Bruunshåb, 8800 Viborg,
eller formanden, afdelingsbibliotekar Sven Houmøller,
Sdr. Fasanvej 46, 2500 København Valby.*